

รายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report)

การศึกษาผลกระทบจากลิงเพื่อพัฒนาแผนการบริหารจัดการลิง
เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ จังหวัดลพบุรี

เสนอต่อ
จังหวัดลพบุรี

โดย
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

สารบัญ

	หน้า
สารบัญ	ก
สารบัญตาราง	ค
สารบัญภาพ	ง
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์	3
1.3 ขอบเขตการดำเนินงาน	3
1.4 แผนการปฏิบัติงาน	6
บทที่ 2 การทบทวนเอกสาร และวรรณกรรม	10
แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
2.1 ข้อมูลทั่วไปของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์	10
2.2 ชนิดของลิงในประเทศไทย	15
2.3 ลักษณะสำคัญทางชีววิทยาของลิงแสม	15
2.4 ประชากรลิงของจังหวัดลพบุรี	17
2.5 พฤติกรรมของลิง	18
2.6 ปัญหาและการแก้ปัญหาลิงที่ผ่านมาของจังหวัดลพบุรี	20
2.7 ปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับลิง	22
2.8 การจัดการเพื่อลดความขัดแย้งระหว่างคนกับลิง	28
บทที่ 3 วิธีการศึกษาวิจัย	33
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	33
3.2 การกำหนดแหล่งข้อมูล	33
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย	34
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	34
บทที่ 4 ผลการวิจัยและการวิเคราะห์ผลการวิจัย	35
4.1 ถิ่นที่อยู่อาศัยของลิง	35
4.2 ประชากรลิง	37
4.3 พฤติกรรมลิง	41
4.4 ผลการศึกษาผลกระทบจากลิง	52
4.5 การประชาสัมพันธ์รับฟังความคิดเห็นแนวทางการแก้ไขปัญหาจากลิง และแนวทางการพัฒนาเชิงพื้นที่	62

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.6 แนวทางการแก้ไขปัญหาจากลิงและแนวทางการพัฒนาเชิงพื้นที่	64
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	67
5.1 สรุปผลการวิจัย	67
ถิ่นที่อยู่อาศัยของลิง	67
ประชากรลิง	68
ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมจากลิง	68
แนวทางการแก้ไขปัญหาจากลิงและแนวทางการพัฒนาเชิงพื้นที่	70
5.2 ข้อเสนอแนะ	72
ข้อเสนอแนะระยะสั้น	73
ข้อเสนอแนะระยะกลาง	73
ข้อเสนอแนะระยะยาว	74
เอกสารอ้างอิง	74
ภาคผนวก สรุปการประชุมและการประชาสัมพันธ์ผลกระทบจากลิงที่มีต่อชุมชน โดยรอบเขาสมโภชน์	78

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 ข้อมูลทางชีววิทยาของลิงแสม	16
ตารางที่ 2.2 ลักษณะโครงสร้างของลิงแสมที่มีผลต่อการแสดงพฤติกรรม	16
ตารางที่ 2.3 ข้อมูลประชากรลิงอำเภอชัยบาดาล ที่ทำการสำรวจ เมื่อเดือนกันยายน 2561 และ 2563	18
ตารางที่ 4.1 ข้อมูลประชากรลิงในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ ระหว่างเดือนตุลาคม 2567 ถึง มกราคม 2568	38
ตารางที่ 4.2 การระบุวัยของลิง	39
ตารางที่ 4.3 พฤติกรรมของลิงแสมและลิงกังในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ ระหว่างเดือนตุลาคม 2567 ถึง มกราคม 2568	42

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหา

จังหวัดลพบุรี มีพื้นที่ 6,199.72 ตารางกิโลเมตร แบ่งเขตการปกครอง 11 อำเภอ มีประชากรจำนวน 728,290 คน (มีนาคม 2567) พื้นที่จังหวัดลพบุรีทั้งในเขตเมืองเก่าลพบุรี และพื้นที่หลายอำเภอของจังหวัดลพบุรีประสบปัญหาปริมาณน้ำท่วมอย่างรุนแรง จากการสำรวจประชากรลพบุรีในปี พ.ศ. 2561 และ พ.ศ. 2563 ของสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 1 สาขาสระบุรี กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชพบว่า มีประชากรลพบุรีจำนวน 34 จุด ในพื้นที่ 6 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองลพบุรี อำเภอท่าม่วง อำเภอหนองม่วง อำเภอชัยบาดาล อำเภอบ้านหมี่ และอำเภอพัฒนานิคม รวมทั้งสิ้นจำนวน 9,324 ตัว ส่วนใหญ่เป็นลิงแสม และลิงวอกบางส่วน ทั้งนี้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 – 2565 ได้มีการควบคุมประชากรลิงโดยการทำหมันลิงในพื้นที่จังหวัดลพบุรี จำนวน 4,480 ตัว แต่ปัจจุบันลิงมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี และมีแนวโน้มเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยกรณีลิงในเขตเมืองเก่าลพบุรี ที่ลิงอาศัยอยู่บริเวณสถานที่โบราณสถานและสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ (พระปรางค์สามยอด ศาลพระกาฬ) อาศัยอยู่ภายในตึก อาคาร บ้านเรือนต่าง ๆ ในปัจจุบันมีจำนวน 2,206 ตัว (สำรวจเมื่อเดือนกรกฎาคม 2566) โดยลิงในเขตเมืองเก่าเริ่มมีการทำร้ายผู้คน ประชาชนและนักท่องเที่ยว แย่งสิ่งของ การบุกรุกเข้าไปรื้อคันทรย์สินได้รับความเสียหาย ห้อยโหนสายไฟสายโทรศัพท์ สายเคเบิล ก่อให้เกิดไฟฟ้าลัดวงจร ไฟฟ้าดับ เกิดความเสียหายต่อระบบอิเล็กทรอนิกส์ ค่อยๆขยาย บ้านเมืองไม่สะอาด จากการที่ลิงทำลายทรัพย์สินซึ่งสร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนที่อาศัยอยู่จนต้องมีการอพยพหนีจนสภาพเมืองใกล้เคียงจะเป็นเมืองร้างจากปัญหาปริมาณประชากรลิงที่เพิ่มมากขึ้นส่งผลให้เกิดปัญหาการอยู่ร่วมกันระหว่างคนและลิง ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของเมือง และโบราณสถานอันเก่าแก่ได้รับความเสียหาย สำหรับการแก้ไขปัญหาลิงในเขตเมืองเก่าลพบุรี จังหวัดลพบุรีได้ดำเนินโครงการเสวนารับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนเพื่อแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน พร้อมทั้งแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการเพื่อกำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว อีกทั้งมีการลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือกับกรมอุทยานฯ และเทศบาลเมืองลพบุรี ในการเคลื่อนย้ายลิงที่ผ่านการทำหมันแล้ว ไปดูแลในสถานอนุบาล พร้อมจัดสรรงบประมาณและประสานงานอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การแก้ปัญหามีประสิทธิภาพสูงสุด โดยเริ่มดำเนินการในปี 2567 และมีแผนดำเนินการต่อเนื่องในปี 2568 ในขณะเดียวกันสถานการณ์ของลิงที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ธรรมชาติเมื่ออัตราการเพิ่มขึ้นของขนาดประชากรลิงยังควบคุมไม่ได้ทันกับการขยายพันธุ์ ประชากรลิงได้ขยายขอบเขตพื้นที่หาอาหารและแหล่งที่พักอาศัยเข้าไปยังแหล่งชุมชนและพื้นที่เกษตรกรรม โดยลิงเข้าไปบุกรุกหาแหล่งอาหารยังพื้นที่เกษตรกรรมและแหล่งชุมชนที่อยู่ใกล้ชิดกับพื้นที่ธรรมชาติ และได้เกิดความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับประชากร

ลิ่งมากขึ้นเรื่อย ๆ จังหวัดลพบุรีได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาลิ่งล้นเมือง ร่วมกับภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐราชการ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ร่วมกันกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาลิ่ง และดำเนินงานตามกฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้อง

เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งสำคัญในกลุ่มน้ำป่าสัก จังหวัดลพบุรี โดยเฉพาะการเป็นแหล่งต้นน้ำหล่อเลี้ยงพื้นที่เกษตรกรรม และพื้นที่เติมน้ำแก่ลำน้ำเข้าสู่เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ อีกทั้งยังพบร่องรอยศาสนสถานทางศาสนาและวัฒนธรรม โดยมีกิจกรรมเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ธรรมชาติ ชุมชนท้องถิ่นและแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งตลอดปีนักท่องเที่ยวสามารถเข้าเที่ยวชมสัมผัสระบบนิเวศธรรมชาติเทือกเขาหินปูนและวิถีชีวิตชุมชนในแหล่งอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและแหล่งต้นน้ำเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ ในขณะเดียวกันเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ยังเป็นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติของลิงป่าซึ่งเป็นลิงแสม ปัจจุบันการอยู่อาศัยของลิงแสมพบว่า มีอัตราการเพิ่มขึ้นของขนาดประชากรลิงสูงขึ้น โดยปริมาณความหนาแน่นของขนาดประชากรลิงต่อพื้นที่ต่อถิ่นที่อยู่อาศัย แหล่งอาหารและปริมาณอาหารตามธรรมชาติมีปริมาณไม่เพียงพอรองรับขนาดประชากรลิงในพื้นที่ จึงส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายของฝูงลิงไปยังแหล่งหากินแห่งใหม่จากแหล่งธรรมชาติลงสู่พื้นที่เกษตรกรรม แหล่งชุมชน และศาสนสถานโดยรอบเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ ทั้งนี้ ผลกระทบจากปรากฏการณ์ดังกล่าว หากพิจารณาการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อแก้ไขปัญหาและการพัฒนาเชิงพื้นที่ให้เกิดสมดุลระหว่างทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แหล่งชุมชนและพื้นที่เกษตรกรรมเชิงป้องกันและแก้ไขปัญหา ตลอดจนการพัฒนาเชิงพื้นที่ โดยเฉพาะการลดความเดือดร้อน จากการเคลื่อนย้ายหาแหล่งอาหารของฝูงลิงป่าจากแหล่งธรรมชาติสู่พื้นที่เกษตรกรรม และแหล่งชุมชนภายใต้สภาวะปัญหาขนาดประชากรลิงล้นพื้นที่

การศึกษาผลกระทบจากลิงเพื่อพัฒนาแผนการบริหารจัดการลิงเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ จังหวัดลพบุรี จึงมีความสำคัญเร่งด่วนเพื่อศึกษาผลกระทบจากลิงและเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหา และการพัฒนาเชิงพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์และพื้นที่โดยรอบ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม จากการศึกษาขนาดประชากรลิง พฤติกรรมลิง และผลกระทบจากลิงต่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ซึ่งแนวทางการศึกษาได้มุ่งเน้นการเก็บข้อมูล และวิเคราะห์เป็นชุดความรู้และข้อมูลที่ชัดเจนและครอบคลุมเกี่ยวกับผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดจากลิง โดยการค้นหาแนวทางการจัดการนำไปสู่การลดผลกระทบเชิงลบและเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสำหรับการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาเชิงพื้นที่ภายใต้แนวคิด “คน - ลิง - ป่า” เพื่อสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การส่งเสริมการท่องเที่ยว และการรักษาคุณภาพชีวิตของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งผลจากการศึกษาในครั้งนี้จะได้นำไปประกอบการจัดทำแผนการดำเนินงานแก้ไขปัญหาลิ่งของ จังหวัดลพบุรีในระยะยาว และใช้เป็นต้นแบบของการแก้ไขปัญหาลิ่งในพื้นที่อำเภอต่าง ๆ ที่มีลักษณะที่ คล้ายคลึงกันต่อไป

2 วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อศึกษาถิ่นที่อยู่อาศัยของลิง ประชากรลิง และพฤติกรรมลิง เขตห้ามล่าสัตว์ป่า เขาสมโภชน์ อำเภอยะบะดี จังหวัดลพบุรี
- 2.2 เพื่อศึกษาผลกระทบจากลิงด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เขตห้ามล่าสัตว์ป่า เขาสมโภชน์ อำเภอยะบะดี จังหวัดลพบุรี
- 2.3 เพื่อจัดทำแนวทางการแก้ไขปัญหาจากลิงและแนวทางการพัฒนาเชิงพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ อำเภอยะบะดี จังหวัดลพบุรี

3. ขอบเขตการดำเนินงาน

การศึกษาผลกระทบจากลิงเพื่อแผนการบริหารจัดการลิงในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ จังหวัดลพบุรี ใช้วิธีวิจัยผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและชัดเจน โดยเป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research: PR) ระหว่างคณะวิจัย ชุมชน และภาคีต่างๆ เพื่อค้นคว้าและวิเคราะห์ถิ่นที่อยู่อาศัยของลิง ประชากรลิง พฤติกรรมลิง และผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ด้วยการสำรวจพื้นที่ภาคสนาม การศึกษาข้อมูลสารสนเทศด้านภูมิศาสตร์กายภาพ การวิเคราะห์ผลกระทบจากลิง ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมด้วยเทคนิคเหตุผลสัมพันธ์ (Log Frame) การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมกลุ่มย่อยอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมถึงการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ระดมความคิดเห็น และจัดประชาพิจารณ์แนวทางการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาเชิงพื้นที่ โดยมีขอบเขตเนื้อหาและการดำเนินงาน ดังนี้

3.1 ศึกษาถิ่นที่อยู่อาศัยของลิง ประชากรลิง และพฤติกรรมลิงในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ เป็นการสำรวจภาคสนามโดยใช้ในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนประชากรลิง และพฤติกรรมของลิง โดยการสำรวจในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์และบริเวณโดยรอบ

3.1.1 การศึกษาพื้นที่แหล่งอาศัยของลิง : สำรวจสภาพแวดล้อมที่สำหรับการอยู่อาศัยของลิง และสำรวจแหล่งน้ำ แหล่งอาหาร และแหล่งหลบภัย

3.1.2 การสำรวจประชากรลิง : ด้วยวิธีการนับจำนวนลิงโดยตรงในพื้นที่ต่าง ๆ ของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์และบริเวณโดยรอบ การนับในช่วงเช้าและเย็น ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ลิงมีกิจกรรมมากที่สุด การนับดำเนินการโดยใช้การนับโดยตรงและการถ่ายภาพ การจำแนกประชากรลิง ได้แก่ ชนิดพันธุ์ เพศ ช่วงอายุ และระดับทางสังคม

3.1.3 การสังเกตพฤติกรรมลิง : การสังเกตและบันทึกพฤติกรรมของลิงในพื้นที่ต่างๆ เช่น การหาอาหาร การปฏิสัมพันธ์กับมนุษย์ และการสร้างอาณาเขต การสังเกตในช่วงเวลาต่าง ๆ ของวัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย และวิธีการที่น่าเชื่อถือ โดยพฤติกรรมพื้นฐานของลิง ได้แก่ พฤติกรรมการ

กิน พฤติกรรมการพักผ่อน พฤติกรรมการเล่น พฤติกรรมการทำความสะอาดร่างกาย พฤติกรรมไม่เป็นมิตร พฤติกรรมทางเพศ พฤติกรรมการเคลื่อนที่ พฤติกรรมการขับถ่าย พฤติกรรมการดูแลลูก เป็นต้น

3.2 ศึกษาผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

3.2.1 ศึกษาเอกสาร ตำราที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาและพัฒนาเชิงพื้นที่ด้วยทรัพยากรสิ่งแวดล้อมรวบรวมข้อมูลแผนที่ทั้งในรูปกระดาษ และดิจิทัล

3.2.2 ประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ระหว่างผู้วิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคีเพื่อทำความเข้าใจในจุดประสงค์ของการศึกษาภาพรวมของงานวิจัย โดยการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมกลุ่มย่อยอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

3.2.3 การลงสำรวจพื้นที่ภาคสนามและเก็บรวบรวมข้อมูลทางกายภาพร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้อง พร้อมวิเคราะห์ผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ร่วมกับการวิเคราะห์ภาพถ่ายทางอากาศและแบบจำลองฐานภูมิประเทศแบบ 3 มิติ

3.2.4 สรุปและตรวจสอบผลการศึกษผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยการระดมความคิดเห็นจัดเวทีประชาพิจารณ์แนวทางการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาเชิงพื้นที่ กลุ่มเป้าหมายไม่น้อยกว่า 100 คน

3.3 การเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาจากสิ่งแวดล้อมและแนวทางการพัฒนาเชิงพื้นที่ รวมถึงแนวทางการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม (ระยะสั้น ระยะกลาง ระยะยาว)

3.3.1 ประชุมคณะผู้วิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคีเพื่อทำความเข้าใจวัตถุประสงค์การศึกษา

3.3.2 นำเสนอชุดข้อมูลและความรู้จากการอยู่อาศัยของสิ่งแวดล้อมและผลกระทบผ่านการสัมมนาเวที “คน - สิ่ง - ป่า” ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ชุมชนและภาคีที่เกี่ยวข้องเพื่อระดมความคิดเห็นสรุปประเด็นเกี่ยวเนื่องกับแนวทางการแก้ไขปัญหาจากสิ่งแวดล้อมและแนวทางการพัฒนาเชิงพื้นที่

3.3.3 วิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลพร้อมจัดทำรายงานการศึกษาเผยแพร่แก่ชุมชนและภาคีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งการดำเนินงานในภาพรวมเป็นการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

3.3.4 จัดประชุมรับฟังความคิดเห็นร่วมกับภาคีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาจากสิ่งแวดล้อมและแนวทางการพัฒนาเชิงพื้นที่

3.3.5 นำเสนอและเผยแพร่ผลการศึกษา ประกอบด้วย

- (1) แนวคิดการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาเชิงพื้นที่ “คน – สิ่ง – ป่า”
- (2) ขอบเขตการดำเนินงานระยะเร่งด่วน ระยะกลาง และระยะยาว

- (3) แนวทางการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาเชิงพื้นที่ “คน – ลิง – ป่า” ด้านการจัดวางกลุ่มพื้นที่ใช้สอย (Zoning) แนวกัน (Hedging) พื้นที่ธรรมชาติ (Wildlife Area) แหล่งน้ำ (Water) อาหาร (Food) การจัดการร่วม (Co – management) และพฤติกรรมคนเพื่อควบคุมพฤติกรรมลิง
- (4) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

4. แผนการปฏิบัติงาน

กิจกรรม	ระยะเวลา ดำเนินงาน	สถานที่	กลุ่มเป้าหมาย
1. ค้นคว้าจากเอกสารประกอบในการศึกษา จัดเตรียมข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานสำรวจและเก็บข้อมูลภาคสนาม พร้อมทำความเข้าใจวัตถุประสงค์การดำเนินงานวิจัยแก่ภาคีที่ร่วมทำวิจัย	1-31 ตุลาคม 2567	- มหาวิทยาลัยราชภัฏ เทพสตรี - เขตห้ามล่าสัตว์ป่า เขาสมโภชน์	- คณะผู้วิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี - หัวหน้า/เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าเขาสมโภชน์
2. สำรวจพื้นที่แหล่งอาศัยของลิง ประชากรลิงพฤติกรรมลิง และปัจจัยทางนิเวศ รายละเอียดการลงพื้นที่เพื่อสำรวจแหล่งอาศัย ประชากร พฤติกรรมลิง และปัจจัยทาง นิเวศ จะแบ่งการลงพื้นที่ออกเป็น 2 ลักษณะ โดยมีรายละเอียดดังนี้ 2.1 สำรวจแหล่งอาศัยและประชากรลิง วัตถุประสงค์: ทำการสำรวจและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งอาศัยของลิงและการ กระจายตัวของประชากรลิงในพื้นที่ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ประชากรลิงและแหล่งที่อยู่ อาศัย กิจกรรม: - การสำรวจแหล่งที่อยู่อาศัยโดยลงพื้นที่สำรวจป่าธรรมชาติและพื้นที่ที่ใกล้กับ ชุมชนเพื่อบันทึกแหล่งอาศัยของลิง แหล่งน้ำ และแหล่งอาหาร - การบันทึกจำนวนประชากรลิงโดยนับจำนวนลิงในพื้นที่ เพื่อบันทึกข้อมูล ประชากรลิงและประเมินการกระจายตัวของลิงในแต่ละเขตที่สำรวจ	1 พฤศจิกายน 2567 – 31 มกราคม 2568	- เขตห้ามล่าสัตว์ป่า เขาสมโภชน์ - พื้นที่โดยรอบ เขตห้ามล่าสัตว์ป่า เขาสมโภชน์ที่ได้รับ ผลกระทบจากลิง จำนวน 7 ชุมชน ได้แก่ 1. ชุมชนบ้านซำเคี้ยวแมว หมู่ที่ 4 2. ชุมชนบ้านเตาขนมจีน หมู่ที่ 5 3. ชุมชนบ้านเตาขนมจีน หมู่ที่ 7 4. ชุมชนบ้านท่ารวก 5. ชุมชนบ้านซำงูเหือง	- คณะผู้วิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี - หัวหน้า/เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าเขาสมโภชน์ - ชุมชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากลิง จำนวน 7 ชุมชน ได้แก่ 1. ชุมชนบ้านซำเคี้ยวแมว หมู่ที่ 4 ตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล 2. ชุมชนบ้านเตาขนมจีน หมู่ที่ 5 ตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล 3. ชุมชนบ้านเตาขนมจีน หมู่ที่ 7 ตำบลบัวชุม อำเภอชัยบาดาล 4. ชุมชนบ้านท่ารวก หมู่ที่ 6 ตำบลหนองยายโสี อำเภอชัยบาดาล

4. แผนการปฏิบัติงาน (ต่อ)

กิจกรรม	ระยะเวลา ดำเนินงาน	สถานที่	กลุ่มเป้าหมาย
2.2 สังเกตพฤติกรรมลิงและปัจจัยทางนิเวศ วัตถุประสงค์: ศึกษาพฤติกรรมลิงและปัจจัยทางนิเวศในพื้นที่ที่ลิงอาศัยอยู่ รวมถึงบันทึกปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมการหาอาหาร และปฏิสัมพันธ์ระหว่างลิงกับคนในพื้นที่ กิจกรรม: • การสังเกตพฤติกรรมลิงโดยสังเกตพฤติกรรมกรรมการหาอาหารของลิง การเคลื่อนที่ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างลิงกับคน และบันทึกเวลา/ พฤติกรรมที่สำคัญ • การบันทึกปัจจัยทางนิเวศโดยบันทึกข้อมูลสภาพแวดล้อมในพื้นที่ และสอบถามข้อมูลจากชาวบ้านหรือเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับนิเวศที่มีผลต่อการปรับตัวของลิง		6. ชุมชนบ้านชัยศาลา 7. ชุมชนบ้านชัยกระโดน	5. ชุมชนบ้านชัยบุ่งเหลื่อม หมู่ที่ 6 ตำบลนาโสม อำเภอย้ายบาศาล 6. ชุมชนบ้านชัยศาลา หมู่ที่ 1 ตำบลชัยตะเคียน อำเภอย้ายบาศาล 7. ชุมชนบ้านชัยกระโดน หมู่ที่ 4 ตำบลชัยตะเคียน อำเภอย้ายบาศาล
3. การจัดเวทีสนทนากลุ่มย่อย 3.1 การประชุมกลุ่มย่อยครั้งที่ 1 วัตถุประสงค์: เพื่อรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับปัญหาหรือผลกระทบจากลิงที่มีต่อชุมชน โดยเน้นการรับฟังมุมมองและประสบการณ์ของประชาชนในพื้นที่ กิจกรรม: การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ • ผลกระทบที่ลิงสร้างต่อชุมชน เช่น ความเสียหายต่อทรัพย์สิน การรบกวนในชีวิตประจำวัน หรือสุขอนามัย วิธีการที่ชุมชนได้ใช้ในการรับมือกับปัญหานี้ • แนวคิดหรือข้อเสนอแนะจากชุมชนในการจัดการปัญหา	8 พฤศจิกายน 2567	องค์การบริหารส่วน ตำบลนาโสม อ.ชัยบาศาล	- ตัวแทนจากชุมชน จำนวน 7 ชุมชน ได้แก่ 1. ชุมชนบ้านชัยเค้าแมว หมู่ที่ 4 ตำบลบัวชุม อำเภอย้ายบาศาล 2. ชุมชนบ้านเตาขนมจีน หมู่ที่ 5 ตำบลบัวชุม อำเภอย้ายบาศาล 3. ชุมชนบ้านชัยสะแก หมู่ที่ 7 ตำบลบัวชุม อำเภอย้ายบาศาล

4. แผนการปฏิบัติงาน (ต่อ)

กิจกรรม	ระยะเวลา ดำเนินงาน	สถานที่	กลุ่มเป้าหมาย
จัดตั้งประชาคม "คน - ลิง - ป่า เขาสมโภชน์"			4. ชุมชนบ้านท่ารวก หมู่ที่ 6
3.2 การประชุมกลุ่มย่อยครั้งที่ 2 วัตถุประสงค์: เพื่อสำรวจและทำความเข้าใจถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับลิงอันเนื่องจากการมีอยู่ของชุมชน รวมถึงการกระทบของนโยบายหรือการจัดการโดยเจ้าหน้าที่รัฐ กิจกรรม: การสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นต่าง ๆ เช่น - นโยบายหรือมาตรการของหน่วยงานในการจัดการลิงที่อยู่ใกล้ชุมชน - วิธีการลดผลกระทบจากลิง มุมมองต่อผลกระทบของชุมชนที่มีต่อลิง และแนวทางในการรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์กับการใช้ชีวิตของชุมชน	6 ธันวาคม 2567	เขตห้ามล่าสัตว์ป่า เขาสมโภชน์	ตำบลหนองยายโตะ อำเภอย้ายบาศาล 5. ชุมชนบ้านซ่งบุเหลื่อม หมู่ที่ 6 ตำบลนาโสม อำเภอย้ายบาศาล 6. ชุมชนบ้านซ่งศาลา หมู่ที่ 1 ตำบลซ่งตะเคียน อำเภอย้ายบาศาล 7. ชุมชนบ้านซ่งกระโดน หมู่ที่ 4 ตำบลซ่งตะเคียน อำเภอย้ายบาศาล
3.3 การประชุมกลุ่มย่อยครั้งที่ 3 วัตถุประสงค์: เพื่อรวบรวมข้อมูลจากผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับพื้นที่เพิ่มเติมให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านในการวิเคราะห์ผลกระทบจากลิงด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม และแนวทางการจัดการแก้ไขปัญหาจากลิง กิจกรรม: จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในประเด็นหัวข้อ ถิ่นที่อยู่อาศัยของลิงโดยรอบเขาสมโภชน์ ผลกระทบจากลิง ด้านเศรษฐกิจสังคมและแนวทางการจัดการแก้ไขปัญหาจากลิงและการพัฒนาเชิงพื้นที่ภายใต้แนวคิด "คน - ลิง - ป่า"	10 มกราคม 2568	เขตห้ามล่าสัตว์ป่า เขาสมโภชน์	- นายอำเภอย้ายบาศาล - นายกองค้การบริหารส่วนตำบลบัวชุม - นายกองค้การบริหารส่วนตำบลหนองยายโตะ - นายกองค้การบริหารส่วนตำบลนาโสม - นายกองค้การบริหารส่วนตำบลซ่งตะเคียน - หัวหน้า/ เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่า เขาสมโภชน์

4. แผนการปฏิบัติงาน (ต่อ)

กิจกรรม	ระยะเวลา ดำเนินงาน	สถานที่	กลุ่มเป้าหมาย
			- ผู้อำนวยการส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่า/ เจ้าหน้าที่ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 1 สาขาสระบุรี
4. วิเคราะห์ข้อมูลศึกษาผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม	11 มกราคม – 15 กุมภาพันธ์ 2568	มหาวิทยาลัยราชภัฏ เทพสตรี	คณะผู้วิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
5. เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาจากสิ่งแวดล้อมและแนวทางการพัฒนาเชิงพื้นที่ และจัดเวที ประชาพิจารณ์แผนการบริหารจัดการ - ประชุมรับฟังความคิดเห็นแนวทางการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาเชิงพื้นที่ (กลุ่มเป้าหมายไม่น้อยกว่า 100 คน)	27 กุมภาพันธ์ 2568	เขตห้ามล่าสัตว์ป่า เขาสมโภชน์	- ผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับ ผลกระทบจากสิ่งแวดล้อม จำนวน 7 ชุมชน - ประชากรที่เป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ ได้แก่ สำนักงานจังหวัดลพบุรี อำเภอชัยบาดาล สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดลพบุรี เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง - เจ้าหน้าที่ภาครัฐ/เอกชนที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
6. การประชุมสรุปผลโครงการ สรุปผลการวิจัย และจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์	1 – 20 มีนาคม 2568	มหาวิทยาลัยราชภัฏ เทพสตรี	คณะผู้วิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

บทที่ 2

การทบทวนเอกสาร และวรรณกรรม

แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ข้อมูลทั่วไปของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโขชน์

2.1.1 ประวัติความเป็นมา

เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโขชน์ ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลนาโสม ตำบลซับตะเคียน ตำบลบัวชุมและตำบลหนองยายโตะ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดสุรินทร์ ได้มีการสำรวจพื้นที่ครั้งแรกเมื่อเดือนตุลาคม 2533 โดยเจ้าหน้าที่กองอนุรักษ์สัตว์ป่า (เดิม) จากการสำรวจพบว่ามีพันธุ์ไม้และพันธุ์สัตว์ป่าหลายชนิด พื้นที่มีความเหมาะสมที่จะกำหนดเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่า ต่อมาได้มีการสำรวจพื้นที่อีก 2 ครั้ง เมื่อเดือนธันวาคม 2533 และเดือนมีนาคม 2536 จึงได้รับการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโขชน์ ตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2538 และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2539 เล่มที่ 113 ตอนที่ 65 มีพื้นที่ประมาณ 8,440 ไร่ หรือ 13.504 ตารางกิโลเมตร ประกาศชนิดสัตว์ป่าที่ห้ามล่าในพื้นที่มากกว่า 220 ชนิด

2.1.2 สภาพพื้นที่

เขาสมโขชน์ เป็นภูเขาหินปูนสูงชันวางตัวในแนวทิศตะวันตกเฉียงเหนือทอดยาวไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ตั้งแต่ 200 – 695 เมตร มียอดสูงที่สุดเรียกว่า เขาใหญ่ และมีแหล่งน้ำซับกระจายอยู่ทั่วไป ซึ่งมีน้ำไหลซึมตลอดปีให้ชุมชนได้ใช้ในการอุปโภค และบางส่วนไหลลงสู่เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ จึงถือได้ว่าเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโขชน์เป็นป่าน้ำซับและป่าต้นน้ำที่มีความสำคัญต่อราษฎรในพื้นที่อย่างยิ่ง กึ่งกลางของพื้นที่มีหุบเขา หน้าผาและโพรงถ้ำหลายแห่ง ภายในถ้ำต่าง ๆ มีหินงอกหินย้อยที่สวยงาม ในพื้นที่พบถ้ำไม่น้อยกว่า 13 แห่ง

2.1.2.1 อาณาเขต

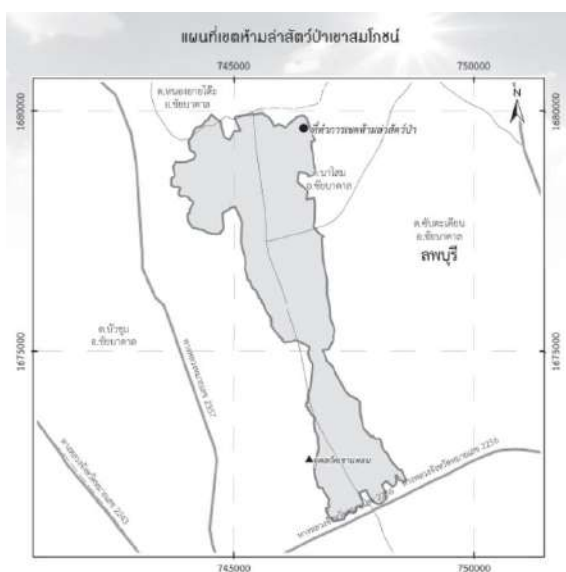
เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโขชน์เป็นเทือกเขาสมโขชน์ มีอาณาเขตติดต่อทิศเหนือ จรดบริเวณประตอมน้ำตรึงหมอกแอ่งน้ำเพื่อการระบายน้ำของห้วยน้ำส่วนจำกัดศิลานิคมชัย และพื้นที่วัดพรหมโลก
ทิศใต้ จรดที่ทำกินของราษฎรและพื้นที่วัดซับกระตังวราราม
ทิศตะวันออก จรดถนนสายซับกระตัง-วัดพรหมโลกและพื้นที่ทำกินของราษฎร
ทิศตะวันตก จรดพื้นที่วัดเขาสมโขชน์และพื้นที่ทำกินของราษฎร

2.1.2.2 สภาพป่า

สภาพป่าของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ ประกอบด้วยป่าไม้ 2 ลักษณะ คือ ป่าดิบแล้งขึ้นปกคลุมตามหุบเขา และมีป่าเบญจพรรณขึ้นอยู่บ้างตามเชิงเขาและที่ราบเชิงเขา พันธุ์ไม้ที่ปรากฏจึงมีคุณค่าทางเศรษฐกิจหลายชนิด ได้แก่ ประดู่ มะค่าโมง ปูเจ้า ตะเคียนทอง ตะเคียนหนู เป็นต้น ส่วนพันธุ์ไม้ที่มีผลเป็นอาหารสัตว์ป่า ได้แก่ ไทร มะกอกป่า มะกัก กะบากลัก มะขาง เป็นต้น ส่วนตามเขาหินปูน มีต้นจันทน์ผา จันทน์แดง ประดู่ สลัดได เป็นพันธุ์ไม้เบิกนำที่มีขนาดใหญ่ และพบได้ทั่วไปบริเวณเชิงเขา ตลอดจนถึงกึ่งกลางความสูงของภูเขา ซึ่งมีไม้ขนาดกลาง และขนาดเล็กขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น ได้แก่ เสี้ยว ตั้ว มะกอก มะกัก คนทา ทองหลางป่า ไม้ต่าง ๆ จั้วป่า ข่อย กระพี้เขาควาย สวอง กวาวเครือ และยอป่า แต่บริเวณตอนกลางของภูเขาขึ้นไปจนถึงยอดเขาที่สูง ๆ ความสมบูรณ์จะลดลงไปตามความสูง อย่างไรก็ตาม บางช่วงของบริเวณป่าที่บางแห่ง แสงแดดไม่สามารถส่องถึงพื้นดินได้

2.1.2.2 สภาพภูมิประเทศ

เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ เป็นเทือกเขาหินปูนที่มีลักษณะสูงชัน จึงปรากฏถ้ำและหน้าผาจำนวนมาก มีที่ราบในหุบเขาจำนวน 2 แห่ง และที่ราบบนเขาจำนวน 1 แห่ง มีแหล่งน้ำซับกระจายทั้งภายในและโดยรอบเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ ซึ่งมีน้ำไหลอยู่ตลอดปี ถึงแม้พื้นที่จะไม่มีย่ำห้วยไหลผ่าน เป็นแหล่งให้ราษฎรได้อาศัยดื่มกินและใช้ประโยชน์เรื่อยมา จึงจัดว่าเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์เป็นป่าน้ำซับและป่าต้นน้ำที่มีความสำคัญต่อราษฎรในพื้นที่เป็นอย่างยิ่ง

ภาพที่ 2.1 แผนที่และภาพถ่ายดาวเทียมบริเวณเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ จังหวัดลพบุรี (ภาพจากราชกิจจานุเบกษา, 2539 และ google earth)

2.1.3 สภาพภูมิอากาศ

เนื่องจากจังหวัดลพบุรี มีสภาพภูมิอากาศที่ร้อนจัดในช่วงฤดูร้อน ระหว่างเดือนมีนาคมถึงเมษายน ฤดูหนาวจะมีอากาศเย็นจัด ฤดูฝนมีฝนตกไม่มากนัก ป่าในพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในสภาพเสื่อมโทรมจากปัญหาการบุกรุกแผ้วถางป่า การยึดถือครอบครองเพื่อประกอบอาชีพเกษตรกรรมในอดีตที่ผ่านมา ทำให้สภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงต่าง ๆ คือ

ฤดูร้อน อยู่ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึงพฤษภาคม อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 31 องศาเซลเซียส

ฤดูฝน อยู่ระหว่างเดือนมิถุนายนถึงตุลาคม ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยต่อปี ประมาณ 1,000 มิลลิเมตร

ฤดูหนาว อยู่ระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนเดือนมกราคม จะมีอากาศเย็นจัด

2.1.4 สัตว์ป่า

พื้นที่ป่าบริเวณนี้ ยังคงมีสัตว์ป่าซึ่งเป็นสัตว์ป่าสงวนและสัตว์ป่าคุ้มครองอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก แบ่งออกได้เป็นสองส่วนคือ

2.1.4.1 สัตว์ป่าที่เด่นชัด

(1) สัตว์ป่าสงวน ได้แก่ เสี่ยงผา สำนวพบตัวและร่องรอยปรากฏอยู่จำนวนมากกว่า 40 ตัว

(2) สัตว์ป่าคุ้มครอง ได้แก่ หมูควาย สำนวพบอยู่ประมาณมากกว่า 10 ตัวในพื้นที่ จัดอยู่ในสภาพที่ใกล้สูญพันธุ์ กระรอกหลากสี ลิงวอก ลิงแสม ค่างควาชนิดต่าง ๆ

2.1.4.2 สัตว์ป่าทั่วไป

สัตว์ป่าทั่วไป ซึ่งเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองด้วยเช่นกันตามกฎหมาย คือสัตว์ป่าที่พบเห็นอยู่ทั่วไป ได้แก่ ลิงลม ลิ่น กระรอกปลายหางดำ กระเล็นหรือกระถิก กระแต อ้นเล็ก เม่นหางพวง เม่นใหญ่แผงคอยาว อีเห็นข้างลาย เสือปลา แมวป่าหรือเสือกระทาย กระรอกเผือก เสือไฟ ไก่ฟ้าพญาลอ เต่าชนิดต่าง ๆ ค่างควา นกกินปลี นกปรอดหัวจุก เหยี่ยว นกเขียวก้านตอง นกตีทอง เป็นต้น และยังสำรพบสัตว์ป่าประเภทอื่น ๆ อีกมากกว่า 200 ชนิด

2.1.5 ความสำคัญและคุณค่าของพื้นที่

2.1.5.1 จุดเด่นทางธรรมชาติ

(1) ซากฟอสซิล เขาสมโภชน์ อำเภอลำปาง จังหวัดลพบุรี มีลักษณะเป็นภูเขาต่อเนื่องกันสองลูก วางตัวในแนว ทิศตะวันตกเฉียงเหนือไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ยาวประมาณ 9 กิโลเมตร ประกอบไปด้วยหินปูนหลายชนิด ทั้งที่เป็นหินปูนเนื้อโดโลไมท์ที่วางตัวอยู่ด้านล่าง และ

หินปูนเนื้อแน่นที่อยู่ด้านบน โดยรอยต่อระหว่างหินปูนสองชนิดนี้มักพบก้อนหินเชิร์ตแทรกอยู่มากมาย

(2) ถ้า เขาสมโภชน์มีลักษณะเป็นภูเขาหินปูน มียอดเขาสลับซับซ้อน จึงทำให้พบถ้ำหลายแห่งในพื้นที่ ภายในถ้ำมีหินงอกหินย้อยสวยงาม เช่น ถ้ำสิงห์โต ถ้ำเขาทะลุ ถ้ำหมี ถ้ำหนู ฆาน ถ้ำมรกต ถ้ำใหญ่ ถ้ำน้ำ ถ้ำลมเย็น ถ้ำค้างคาว ฯลฯ ที่มีความสวยงาม และบางแห่งก็เปิดให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชม ที่เทือกเขาสมโภชน์พบซากดึกดำบรรพ์หลายชนิด ผังตัวอยู่ในเนื้อหิน เช่น ซากปะการัง ซากไบรโอซัว คดข้าวสาร และหอยชนิดต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “หอยบิน” ซึ่งเป็นหอยกาบคู่ขนาดใหญ่ กว้าง 2 เมตร ยาว 6 เมตร อาจเรียกได้ว่าเป็นหอยยักษ์โบราณ จากการศึกษาวิจัยซากดึกดำบรรพ์เหล่านี้ทำให้ทราบว่าหินปูนที่เขาสมโภชน์ ตกตะกอนสะสมตัวในทะเลน้ำตื้น เมื่อประมาณ 230 - 280 ล้านปี

(3) ลานหินผุด หรือภาษาเยอรมัน เรียกว่า Deckenkarren เกิดจากขบวนการกัดกร่อนทางเคมี โดยเริ่มต้นจากการมีรอยเลื่อนตัดผ่านระหว่างเขาสมโภชน์และลานหินผุด ทำให้เขาสมโภชน์ยกตัวขึ้นสูงในขณะที่ลานหินผุดจมตัวลง ผลจากการเคลื่อนตัวของชั้นหินทำให้เกิดรอยแตกมากมาย ลานหินผุดที่ถูกฝังอยู่ใต้ดิน ต่อมาได้รับอิทธิพลจากน้ำฝนและน้ำบาดาล ซึ่งมีสภาพเป็นกรดอ่อน ละลายและกัดเซาะหินปูน ทำให้เกิดสภาพผิว บางบริเวณคล้ายร่องน้ำเก่าไหลผ่าน รูปร่างลักษณะของปุ่มหินปูนเหล่านี้แตกต่างกันออกไป เนื่องจาก อัตราการกัดกร่อนทางเคมีไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับส่วนประกอบและรอยแตกของหิน ขบวนการกัดกร่อนตามธรรมชาตินี้ ใช้เวลานานหลายชั่วอายุคน หรืออาจจะเกิดขึ้นแต่ยังไม่มียุคเกิดขึ้นบนโลกนี้ ต่อมาภายหลังเมื่อน้ำผิวดินได้ชะล้างเอาดินและเศษวัสดุที่คลุมอยู่เดิมออกไป ทำให้สภาพของลานหินผุดโผล่ให้ชาวโลกได้เห็นความงามตามธรรมชาติ

(4) แหล่งศึกษาด้านธรณีวิทยาและอุทกวิทยา เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์เป็นภูเขาหินปูนที่ต่อเนื่องกันเป็นเทือกยาว ลักษณะโครงสร้างทางธรณีวิทยาประกอบด้วย หินปูนที่มีสีเทาอ่อนและเทาอมฟ้า หินทรายและหินดินดานมีรูปร่างลักษณะของที่ดิน (landform) ที่ไม่เหมือนกับภูเขาลูกอื่น ๆ ในบริเวณใกล้เคียง กล่าวคือมีที่ราบสูงอยู่บนยอดเขาเป็นลักษณะ unique landform ซึ่งเป็นคุณค่าสำคัญอย่างหนึ่งด้านการศึกษา เป็นลักษณะพิเศษทางธรณีวิทยาที่หาได้ยากในประเทศไทย นอกจากนี้ ยังมีความสำคัญทางด้านอุทกวิทยาของแหล่งน้ำผิวดิน เนื่องจากเขาสมโภชน์เป็นเขาหินปูน สามารถเก็บกักน้ำไว้ใต้ดินได้ปริมาณมาก จึงเป็นต้นกำเนิดของน้ำซับ และแหล่งน้ำใต้ดินแก่พื้นที่บริเวณใกล้เคียง

(5) แหล่งศึกษาด้านด้านพืชสมุนไพร ความหลากหลายทางพันธุ์พืชของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ทำให้ค้นพบพันธุ์พืชที่มีประโยชน์ ให้คุณค่าทางสมุนไพร ทั้งสมุนไพรที่มีอยู่ทั่วไป และบางชนิดไม่สามารถพบได้ในที่อื่น ๆ ของประเทศ เช่น เห็นโหราท้าวสุนัข มะพร้าวป่า ชิงชี มะขาง กาวเครือขาว กาวเครือแดง ตาลเสี้ยน ตาลดำ เถาวัลย์เหล็ก โสมพันปี มวกขาว

ชั้นทองพยาบาท เหมือนคน กระทกรก กำจาย ซึ่งถ้าได้ศึกษาวิจัยสรรพคุณทางยาอย่างจริงจังแล้ว อาจพบตัวยาหรือสูตรยาที่สามารถรักษาโรคที่เกิดกับมนุษย์ชาติได้

2.1.5.2 กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

บริเวณและพื้นที่โดยรอบของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโขชน์ เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี มีการค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีกระจายอยู่ทั่วไป แม้ว่าบางส่วนจะถูกทำลายไปโดยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์เป็นจำนวนมาก แต่ก็ยังปรากฏหลักฐานที่สำคัญหลายประการ โดยเฉพาะบริเวณถ้ำพรหมโลก ได้ค้นพบโบราณวัตถุสมัยก่อนประวัติศาสตร์ และสมัยในประวัติศาสตร์ โดยโบราณวัตถุก่อนประวัติศาสตร์คือ ขวานหินขัด ซึ่งเป็นเครื่องมือของมนุษย์สมัยหินตอนปลาย อายุราว 3,000 ปี ใบหอกสำริดและภาชนะดินเผาในยุคอายุประมาณ 2,500 ปี สำหรับโบราณวัตถุสมัยประวัติศาสตร์ที่ค้นพบ ได้แก่ ภาชนะลักษณะเป็นไหมีหูขนาดใหญ่เคลือบสีน้ำตาลเข้ม มีลักษณะเป็นเครื่องประดับมากกว่าเครื่องใช้ ทำขึ้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออายุราวพุทธศตวรรษที่ 18-19 และยังพบพระพุทธรูปสลักด้วยไม้ จัดอยู่ในศิลปะสมัยอยุธยาตอนปลายหรือสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น อายุราวพุทธศตวรรษที่ 23-24

ผืนป่าเขาสมโขชน์ ยังมีสถานที่ทางพระพุทธศาสนาที่มีความงดงาม คือ โบสถ์วัดเขาสมโขชน์ ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมที่สร้างจากหินอ่อนตั้งแต่ทางเข้าจนถึงภายในโบสถ์ นอกจากนี้ยังมีการขุดพบโครงกระดูกและเครื่องใช้ เครื่องประดับของคนสมัยโบราณโดยรอบพื้นที่ป่าเขาสมโขชน์ เช่น เครื่องปั้นดินเผา ขวานหินขัด กำไรหิน ลูกปัด เป็นต้น

2.1.5.3 ความโดดเด่นของเส้นทางศึกษาธรรมชาติ

เส้นทางเดินเท้าศึกษาธรรมชาติของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโขชน์ ในการให้ความรู้และรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มี 2 เส้นทาง คือ

(1) เส้นทางศึกษาธรรมชาติ พรหมโลก – โสมพันปี ระยะทาง 5,000 เมตร มีสภาพป่าเบญจพรรณสลับกับป่าดิบแล้ง : ศึกษาเรื่องระบบนิเวศป่า

(2) เส้นทางเดินเท้าศึกษาธรรมชาติจันทน์ผา ระยะทาง 2,500 เมตร สภาพป่าเบญจพรรณเหมาะแก่การ ศึกษาเรื่องป่าสมุนไพร

2.2 ชนิดของลิงในประเทศไทย

ลิงเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ที่มีการแพร่กระจายอยู่ทั่วโลก จัดอยู่ในอันดับไพรเมท (Order Primate) กลุ่มลิงในประเทศไทยประกอบด้วย วงศ์ลิงลม (Family Lorisidae) วงศ์ลิงและค่าง (Family Cercopithecidae) และวงศ์ชะนี (Family Hylobatidae) เมื่อดูจากลักษณะภายนอก ชะนี (gibbon) เป็นกลุ่มที่ไม่มีหาง ค่าง (langur or leaf monkey) มีส่วนหางยาวมากกว่าลำตัว และลิง (monkey) เป็นกลุ่มที่มีหางสั้นจนถึงยาวกว่าหรือเท่ากับหางของลำตัว

วงศ์ย่อยลิง (Subfamily Cercopithecinae) สัตว์ในวงศ์ลิงที่ไม่ใช่กลุ่มเอป(ape)และคน เป็นลิงที่มีกระเพาะเป็นแบบง่าย (simple stomach) มีกระพุ้งแก้ม (cheek pouch) ใหญ่ขากรรไกรยาว ฟันแข็งแรงกินทั้งพืชและสัตว์ ลิงในประเทศไทยมีทั้งหมด 5 ชนิด ประกอบด้วย

1. ลิงเสน (Stumped-tail macaque, *Macaca arctoides*) หางสั้นและเกือบไม่มีขน ใบหน้าไม่มีขน ผิวหน้ามีรอยกระสีน้ำตาลแดงหรือสีแดง (พาร์, 2553)
2. ลิงไ้อ้เงี้ยวหรือลิงวอกภูเขา (Assamese macaque, *Macaca assamensis*) มีหางยาวประมาณครึ่งหนึ่งของความยาวหัวรวมลำตัว ขนสีกกลางกระหม่อมสั้นมีขนและรูปร่างคล้ายลิงวอก ยกเว้นที่บริเวณก้นและหางเป็นสีน้ำตาลหรือเทา (พาร์, 2553)
3. ลิงแสม (Long-tailed หรือ crab eating macaque หรือ cynomolgus monkey หรือ Java monkey หรือ Philippine monkey, kra หรือ kera หรือ irus monkey, *Macaca fascicularis*) หางยาวโดยยาวเท่ากับ ความยาวของหัวรวมลำตัว ขนบนกระหม่อมชี้ไปทางด้านหลังจน มักเห็นเป็นจุดแหลม ในตัวผู้มีหนวดที่แก้มและเคราเหมือนลิงวอกและลิงไ้อ้เงี้ยวที่มีอายุมาก (พาร์, 2553; Committee on Well-Being of Nonhuman Primates, 1998)
4. ลิงวอก (Rhesus macaque, *Macaca mulatta*) ส่วนของหางยาวประมาณครึ่งหนึ่งของ ความยาวหัวรวมลำตัวและห้อยลง ขนบนกระหม่อมสั้นและไม่สีกกลาง และไม่เด่นเหมือนของลิงก่ง ส่วนท้ายของลำตัวเป็นสีออกแดงและผิวหนังบริเวณขาหนีบสีแดงสด (พาร์, 2553)
5. ลิงก่ง (Pig-tailed macaque, *Macaca nemestrina*) มีหางสั้น สั้นกว่าครึ่งหนึ่งของความ ยาวหัวรวมลำตัว หางสามารถกระดกโค้งขึ้นบนหลังได้ (พาร์, 2553)

2.3 ลักษณะสำคัญทางชีววิทยาของลิงแสม

จังหวัดลพบุรีได้ชื่อว่าเป็นจังหวัดที่มีลิงแสม หรือลิงสายพันธุ์ตระกูล มะคาค (*Macaque*) อาศัยอยู่มาก ลิงแสมหรือลิงหางยาวเป็นลิงกลุ่มโลกเก่า (old-world monkey: OWM) ลิงโลกเก่า หมายถึง ลิงที่พบอยู่ในเฉพาะทวีปเอเชียและแอฟริกา ลิงแสมพบกระจายตัวได้ทั่วไปในแถบเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ ในธรรมชาติพบได้ในสภาพทางนิเวศวิทยาที่หลากหลายในป่า บนต้นไม้ แหล่งน้ำ หุบเขา หรือชุมชนเมือง ลิงแสมจัดว่าเป็นลิงที่อาศัยอยู่บนต้นไม้ได้ดีกว่าลิงชนิดอื่นในกลุ่มเดียวกัน ลูกลิงแสมแรกเกิดขนสีดำจะเปลี่ยนเป็นขนสีปกติเมื่อเข้าสู่วัยเจริญพันธุ์ ลิงโตเต็มวัยขนสีน้ำตาลอ่อน หรือสีเทาทางด้านบนลำตัว ส่วนลำตัวด้านล่างมีสีอ่อนกว่าลำตัวด้านบน ยกเว้นลิงแสมที่วนอุทยาน โกสัมพิ จังหวัดมหาสารคามที่มีขนสีเหลืองทอง (Malaivijitnond and Hamada, 2008) ใบหน้าสี เทาน้ำตาล ตัวผู้มีหนวดที่ริมฝีปากบนและแก้ม ส่วนในตัวเมียมีหนวดที่ได้คางและแก้ม ทั้งสองเพศพบ มีหนังตาใกล้กับจมูกมีสีขาว มีความแตกต่างของลักษณะในทั้งสองเพศโดยตัวผู้ใหญ่กว่าตัวเมีย ส่วน หางที่ยาวไม่สามารถใช้ห้อยโหนกิ่งไม้ได้เหมือนกลุ่มลิงโลกใหม่ (new world monkey:NWM)

ลิงโลกใหม่ หมายถึง ลิงที่พบอยู่ในเฉพาะทวีปอเมริกา ในตารางที่ 1 แสดงข้อมูลทางชีววิทยาบางประการของลิงแสม

ตารางที่ 2.1 ข้อมูลทางชีววิทยาของลิงแสม

ลิงแสม	ข้อมูลทางชีววิทยา
น้ำหนักตัว (กิโลกรัม)	
เพศผู้	4-8
เพศเมีย	2-6
ช่วงอายุเฉลี่ย (ปี)	15-25
วัยเจริญพันธุ์ (ปี)	3-4
อายุพร้อมผสมพันธุ์ (ปี)	4-5
ระยะตั้งท้อง (วัน)	153-179 (เฉลี่ย 165 วัน)
จำนวนลูก (ตัว)	1
อายุหย่านม (เดือน)	14-18
ระยะระหว่างการเกิดลูก (เดือน)	18

ที่มา: Wolfensohn and Honess, 2005

ตารางที่ 2.2 ลักษณะโครงสร้างของลิงแสมที่มีผลต่อการแสดงพฤติกรรม

โครงสร้างทางร่างกาย	รายละเอียด	ผลต่อพฤติกรรม
ระบบทางเดินอาหาร	กระพุ้งแก้มซ่อนอาหาร กินอาหารที่หลากหลาย แต่ไม่มีอาหารที่จำเพาะต่อชนิดสัตว์ การลดจำนวนฟัน ขนาดและรูปร่างของฟันที่แตกต่างกัน ส่วนมากกินทั้งพืชและสัตว์	เก็บสะสมอาหาร กินอาหารได้ หลากหลายชนิด
โครงสร้างทางร่างกาย	รายละเอียด	ผลต่อพฤติกรรม
ระบบกระดูกและกล้ามเนื้อ	แนวกระดูกสันหลังพัฒนามาตั้งตรงมากขึ้นเพื่อเคลื่อนที่ด้วยขา 2 ข้าง ความยาวของส่วนขาและแขนขึ้นอยู่กับการที่อยู่อาศัย (บนพื้นดินหรือบนต้นไม้) กล้ามเนื้อมีความแข็งแรงรูปแบบการเคลื่อนไหวส่วนมากเป็นแบบ 2 ขาหลัง และ	การเคลื่อนไหว เช่น การปีน การไต่ การกระโดด เป็นต้น การหยิบ จับและฉวย การขว้างการขว่น

โครงสร้างทางร่างกาย	รายละเอียด	ผลต่อพฤติกรรม
	ทั้ง 4 ขา ขาลงน้ำหนักพื้นเป็นแบบทั้งฝ่าเท้า ปกติมี 5 นิ้วทั้งขาหน้าและหลัง ปลายนิ้วเป็นเล็บ (nail) บางชนิดก็เป็นกรงเล็บ (claw) นิ้วแรกของมือ (thumbs) และเท้า (big toes) ที่สามารถเคลื่อนที่มาอยู่ตรงข้ามนิ้วอื่น ๆ ได้ทุกนิ้วหรือนิ้วหัวแม่มือสามารถยื่นออกไปแตะปลายนิ้วที่เหลือทั้งสี่ในมือข้างเดียวกันได้ นิ้วมือมีแผ่นผิวหนังที่ประกอบด้วยโครงสร้างซึ่งช่วยเพิ่มการสัมผัสที่ละเอียดได้ขึ้น	การสัมผัส
ระบบประสาท	การมองเห็นมีการพัฒนามากรวมทั้งสามารถแยกสีต่าง ๆ ตาอยู่ในตำแหน่งด้านหน้าตรงสามารถมองเห็นภาพด้วยตาทั้งสองพร้อม ๆ กัน และทำให้เห็นภาพที่มีระยะทางและความลึกชัดเจนขึ้น สมองมีลักษณะซับซ้อนโดยเฉพาะที่ส่วนของสมองใหญ่ และสมองมีขนาดใหญ่เมื่อเทียบกับขนาดลำตัว	การเรียนรู้ การจดจำ การปรับตัว

ที่มา: พรชัย 2556

2.4 ประชากรลิงของจังหวัดลพบุรี

ในปี พ.ศ. 2561 และ พ.ศ. 2563 ของสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 1 สาขาสระบุรี กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชพบว่า มีประชากรลิงจำนวน 34 จุด ในพื้นที่ 6 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองลพบุรี อำเภอลำไ้ อำเภอหนองม่วง อำเภอชัยบาดาล อำเภอบ้านหมี่ และอำเภอพัฒนานิคม รวมทั้งสิ้นจำนวน 9,324 ตัว ส่วนใหญ่เป็นลิงแสม และลิงวอกบางส่วน ซึ่งข้อมูลประชากรลิงในพื้นที่อำเภอชัยบาดาล 7 จุด ที่ทำการสำรวจเมื่อเดือนกันยายน 2561 และ 2563 มีจำนวนประชากรลิงรวมทั้งสิ้น 2,277 ตัว (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 2.3 ข้อมูลประชากรลิงอำเภอชัยบาดาล ที่ทำการสำรวจเมื่อเดือนกันยายน 2561 และ 2563

ลำดับ ที่	พื้นที่	ตำบล	ตัวเต็มวัย (ตัว)	วัยรุ่น (ตัว)	เกาะอก (ตัว)	รวม (ตัว)
1	วัดเขาสมโภชน์	บัวชุม	551	598	102	1,251
2	วัดถ้ำพรหมโลก	หนองยายโตะ	79	88	16	183
3	เขาระเบิด	ซับตะเคียน	160	143	19	322
4	วัดถ้ำเขาปรังค์	นิคมลำนารายณ์	28	26	14	68
5	วัดเขาทางตลาด	ศิลาทิพย์	54	44	18	116
6	ป่าเขาหินกลิ้ง	ลำนารายณ์	117	95	9	221
7	วัดศิริโสภณสนาราม	ชัยนารายณ์	35	56	25	116
						2,277

ที่มา: การเสวนารับฟังความคิดเห็นการแก้ไขปัญหาลิงจังหวัดลพบุรีอย่างยั่งยืน (12 มิถุนายน 2566)

2.5 พฤติกรรมของลิง

การศึกษาพฤติกรรมในกลุ่มลิง (nonhuman primate) มีการทำอย่างยาวนานเนื่องจากเป็นสัตว์ที่มีวิวัฒนาการใกล้เคียงกับมนุษย์ การเข้าใจในพฤติกรรมของลิงมีส่วนให้เรามีความเข้าใจในพฤติกรรมของมนุษย์ด้วยตนเองโดยเฉพาะพฤติกรรมทางสังคม ทำให้เห็นภาพรวมของสิ่งมีชีวิตที่มนุษย์ต้องเข้าไปมีส่วนร่วม เมื่อมีการเข้าใจพฤติกรรมของลิงสามารถมีการจัดการลิงได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งช่วยในการคาดเดาพฤติกรรมที่จะกระทำซึ่งจะช่วยลดการเกิดอันตราย จากการศึกษาพบว่าพฤติกรรมของลิงคล้ายกับพฤติกรรมมนุษย์ เช่นการกิน การเล่น การพักผ่อน การเคลื่อนไหว การต่อสู้ การเลี้ยงดูลูกอ่อน เป็นต้น ลิงแสมในจังหวัดลพบุรีก็ถือเป็นสิ่งมีชีวิตหนึ่งที่ต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อให้มีการปรับตัวเพื่อการอยู่รอดในสิ่งแวดล้อมสังคมเมืองและในปัจจุบันมีการนำลิงมาใช้ทดลองทางชีวภาพต่าง ๆ มากมาย ก่อนที่จะนำผลิตภัณฑ์เหล่านี้มาใช้กับมนุษย์ เช่น การทดลองวัคซีน การทดลองเกี่ยวกับยารักษาโรค ทำให้ลิงเป็นสัตว์ทดลองที่มีความสำคัญมาก นอกจากนี้ยังมีการนำลิงมาใช้งานต่าง ๆ อีกหลายอย่างด้วยกัน เช่น การเก็บมะพร้าว ละครสัตว์ ฯลฯ รวมทั้งบางคนก็นำลิงมาเป็นสัตว์เลี้ยง ทำให้ลิงมีความใกล้ชิดกับมนุษย์ค่อนข้างมาก อาจทำให้พฤติกรรมของลิงมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะแวดล้อม ดังนั้นข้อมูลพฤติกรรมของลิงจึงเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญในการบริหารจัดการการอยู่ร่วมกันของลิงกับชุมชนและลดผลกระทบของลิงต่อชุมชนได้

พฤติกรรมของกลุ่มลิงมีการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม และการที่เป็นสัตว์สังคมรวมทั้งพฤติกรรมของกลุ่มลิงส่วนมากมาจากการเรียนรู้ และมีบางส่วนมาจากสัญชาตญาณนั้นทำให้สัตว์ในกลุ่มนี้อยู่รอดได้ดีในสภาพธรรมชาติ ลิงเป็นสัตว์ที่ไม่อยู่นิ่ง มีความตื่นตัว อยากรู้อยากเห็น มืออยู่ไม่เฉย ในสภาพธรรมชาติถ้าสัตว์ไม่กินหรือหาอาหาร ลิงจะใช้ชีวิตส่วนมากในการเล่น กระโดด เหยียดตัว และว่ายน้ำและดำลงน้ำ ลิงแสมส่วนมากออกหากินและดำเนินกิจกรรมตอนกลางวัน กลุ่มลิงที่หากินกลางวันอยู่รวมกันเป็นฝูงมากกว่ากลุ่มลิงที่หากินกลางคืน วงจรการดำเนินกิจกรรมขึ้นกับสภาพฤดูกาล ในสภาพธรรมชาติใช้เวลาประมาณ 60% ส่วนมากไปกับการหาอาหาร หากินช่วงเช้า พักผ่อนในช่วงเวลากลางวัน พฤติกรรมในขณะที่พักพบว่ามีการนอนหลับ การเล่น การทำความสะอาดตัว พร้อมกับลูกลิงมีพฤติกรรมการเล่น ในขณะที่สัตว์อายุมากจะนอนและการทำความสะอาดลำตัว (Welker, 2006) การกินอาหารจะหาอาหารเพิ่มในช่วงเย็นที่ใกล้กับที่นอน ในธรรมชาติตำแหน่งที่สัตว์นอนมักพบนอนบนต้นไม้ ขณะนอนพบการกอดกันมีจุดประสงค์ในการควบคุมอุณหภูมิร่างกาย ลิงไม่ชอบบงการเลี้ยงที่สัมผัสแล้วมีความเย็น หรือกรงสร้างจากวัสดุที่ส่งเสียงดัง ชอบวัสดุที่สัมผัสแล้วอุ่นหรือเคี้ยวแทะได้ (Wolfensohn and Honess, 2005) ลิงมีความสามารถในการจดจำ การเรียนรู้ดี มีทักษะการใช้มือ และการมองเห็นซึ่งถือมีความสำคัญในการสื่อสาร การเห็นสี การแสดงสีหน้า และท่าทางร่างกายซึ่งใช้เป็นการสื่อสารในระหว่างลิงด้วยกัน รวมทั้งเพื่อการผสมพันธุ์

พฤติกรรมทางสังคม สิ่งที่ทำให้ชีวิตลิงแต่ละตัวแตกต่างกัน คือ การเข้าร่วมกลุ่มสังคมและตอบสนองได้อย่างเหมาะสม ลิงจัดว่าเป็นสัตว์ที่มีสังคมมาก พบว่าลิงแสดงอาการที่ผิดปกติมากเมื่อไม่ได้เข้าร่วมกับฝูงสังคมเดิมหรืออยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่มีการกระตุ้น เช่น เครียด ซึมเศร้า การแสดงพฤติกรรมซ้ำเดิมที่ไม่มีความหมาย (stereotypic behavior) เป็นต้น ในกลุ่มลิงโลกเก่าส่วนมากมักอยู่รวมกันเป็นฝูงที่ประกอบด้วยทั้งสองเพศ ในฝูงแสมมีจำนวนถึง 58 ตัว (<http://www.pin.primate.wisc.edu>, 2557) ในกลุ่มสังคมของลิงรวมถึงลิงแสมแบ่งออกเป็นกลุ่มเล็กย่อย เรียกว่า matriline กลุ่มย่อยนี้ประกอบด้วยแม่ลิงและลูกๆ ที่มีความเกี่ยวข้องทางสายเลือดมาอยู่รวมกัน ในกลุ่มเล็กย่อยนี้มีลำดับในการดูแลและแสดงอาการชม ซึ่งสามารถถ่ายทอดจากตัวแม่มาสู่ลูกและยังคงอยู่ในสายของชั้นแม่พันธุ์ตัวนั้น ส่วนลูกลิงตัวผู้แยกออกไปจากฝูงแม่ หรือฝูงลิงวัยเด็กในช่วงที่ลูกลิงก่อนเข้าสู่วัยเจริญพันธุ์ที่อายุประมาณ 4-6 ปี และจะย้ายไปยังฝูงใหม่แต่ยังไม่แสดงการก้าวเข้าสู่ลำดับของฝูงจนกว่าจะอายุอย่างน้อย 7 ปี และที่ประมาณอายุ 9 ปี จึงจะพยายามเข้ายึดเป็นลิงเพศผู้ที่อยู่ในลำดับสูงสุดหรือจ่าฝูง (alpha male or highest ranking male) ถ้าทำไม่สำเร็จก็ต้องย้ายไปหาฝูงใหม่และพยายามเป็นลิงจ่าฝูงให้ได้ เมื่อลิงเพศผู้เข้าไปในฝูงใหม่และสามารถเป็นจ่าฝูง และจะดำรงอยู่ในตำแหน่งนี้ประมาณสามปี และจะฆ่าลูกลิงที่ไม่ได้เกิดจากตัวเอง เมื่อตัวเมียไม่ได้เลี้ยงลูกจะทำให้กลับมาเป็นสัดได้เร็วขึ้นเพื่อจะได้รับการผสมเร็วขึ้น แต่ลูกลิงเพศเมียอยู่กับฝูงลูกลิงและกับฝูงย่อยกับแม่ตลอดไป ดังนั้นในฝูงลิงแสมสัดส่วนลิงเพศเมียมากกว่าเพศผู้ เพศผู้มีโอกาสเลือก

เพศเมียได้มากกว่า ในฝูงลิงแสมมีการผสมแบบหลายตัวในทั้งสองเพศ เพศผู้ที่อยู่ในลำดับสูงสุดสามารถผสมพันธุ์กับลิงเพศเมียตัวอื่นๆ มีอำนาจเลือกกินอาหารก่อน หากินภายในกลุ่มได้มากกว่าลิงเพศผู้ที่มีลำดับทางสังคมที่ต่ำกว่า ส่วนลิงที่มีลำดับทางสังคมต่ำจะหากินไกลออกไปจากฝูง ในเรื่องของการผสมพันธุ์เพศผู้มีลำดับสูงมีโอกาสนในการเข้าผสมพันธุ์และเป็นพ่อของลูกลิงส่วนมาก ส่วนเพศผู้ที่มีลำดับรองลงมา (second-ranking male or beta male) จะเข้าผสมในประมาณ 20% ของฝูงที่เหลือ ส่วนลิงตัวเมียที่เป็นเพศเมียในลำดับสังคมสูงสุด (alpha female) คงสถานภาพความสัมพันธ์กับเพศผู้ลำดับสูงด้วยการเลียทำความสะอาดตัว โดยจะแสดงอาการเลียบ่อยและจะเข้าไปขัดขวางตัวเมียลำดับรองลงไปที่เข้ามายุ่งกับลิงจำฝูง ส่วนเพศผู้ลำดับอื่นๆ จะมีพฤติกรรมการเลียเพศเมียพบบ่อยๆ ในช่วงเป็นสัด ลิงตัวผู้จะยอมรับตัวนอกฝูงเฉพาะตัวเมียและจะขับไล่ตัวผู้ตัวอื่น ตัวเมียลำดับสังคมสูงจะได้รับผลประโยชน์มากเนื่องจากหาอาหารง่ายและมีความปลอดภัยจากผู้ล่า และประสบความสำเร็จในการสืบพันธุ์สูง นอกจากนี้การเข้าสู่วัยเจริญพันธุ์ในเพศเมียที่มีลำดับทางสังคมที่สูงกว่าพบว่าเข้าสู่วัยเจริญพันธุ์ได้เร็วกว่าลิงเพศเมียที่มีลำดับทางสังคมที่ต่ำกว่า รวมทั้งลูกลิงที่เกิดจากแม่ลิงที่มีลำดับทางสังคมที่สูงกว่านั้นพบว่ามีโอกาสอยู่รอดสูงกว่า (Wolfe, 2006)

2.6 ปัญหาและการแก้ปัญหาลิงที่ผ่านมาของจังหวัดลพบุรี

จากการสำรวจประชากรลิงลพบุรีในปี พ.ศ. 2561 และ 2563 พบว่ามีประชากรลิงจำนวน 30 จุด ครอบคลุมพื้นที่ 6 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองลพบุรี อำเภอท่าม่วง อำเภอหนองม่วง อำเภอชัยบาดาล อำเภอบ้านหมี่ และอำเภอพัฒนานิคม จำนวนรวม 9,324 ตัว ส่วนใหญ่เป็นลิงแสมและมีลิงกังบางส่วน ปัจจุบันลิงมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดปัญหาพิพาทระหว่างคนกับลิงในบริเวณพื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์ซ้อนทับกันทั้งในเรื่องของพื้นที่ถิ่นอาศัยและอาหาร โดยเฉพาะในสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่มีการให้อาหารลิง จนทำให้ลิงมีพฤติกรรมที่สร้างปัญหาและความเดือดร้อน สร้างความรำคาญ ทำลายทรัพย์สิน ผลิตพิชผลไม้ และทำร้ายร่างกายคน อย่างไรก็ตาม ลิงเป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง ตามกฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า อีกทั้งความเชื่อที่สืบทอดกันมา กล่าวถึงตำนานเมืองลพบุรีว่าเป็นเมืองของหนุมานและเหล่าวานร ลิงลพบุรีจึงเป็นลูกหลานของหนุมาน และเป็นลูกศิษย์ของเจ้าพ่อพระกาฬอีกด้วย การดำเนินการต่อลิง จึงต้องพิจารณาด้วยความรอบคอบ ด้วยเหตุผลดังกล่าว คณะกรรมการติดตามกลไกและพิจารณาการปกป้องคุ้มครองสัตว์ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ จึงได้ศึกษาและดำเนินการจัดทำแผนแม่บทการบริหารจัดการปัญหาลิงในจังหวัดลพบุรีอย่างยั่งยืน ขึ้น โดยมีวิสัยทัศน์ “ประชาชนสุขใจ ลิงปลอดภัย อยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน” มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อลดปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนจากการรบกวนของลิง เพื่ออนุรักษ์และคุ้มครองลิงให้ปลอดภัย และเพื่อให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการให้ลิงอยู่ร่วมกับประชาชนอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์ ยุทธศาสตร์ที่ 1

การบริหารจัดการลิง ยุทธศาสตร์ที่ 2 การบริหารจัดการถิ่นที่อยู่อาศัยของลิง และยุทธศาสตร์ที่ 3 การบูรณาการแก้ไขปัญหาลิง

จังหวัดลพบุรี ได้มีการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาลิงมาตามลำดับ เริ่มต้นในปี พ.ศ. 2556 – 2557 สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดลพบุรี ได้สำรวจความคิดเห็นของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี จำนวน 298 ครั้วเรือน ปรากฏว่า ประชาชนร้อยละ 66.11 มีความเห็นว่า ควรย้ายลิงบางส่วนไปอยู่ที่แห่งใหม่ ร้อยละ 17.78 เห็นว่า ควรปล่อยอาศัยอยู่ที่เดิม และร้อยละ 16.11 เห็นว่า ควรให้ย้ายลิงออกไปจากตัวเมืองลพบุรีทั้งหมด และในปี พ.ศ. 2557 นั้นเอง เริ่มมีการดำเนินโครงการฟื้นฟูยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวเพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน กิจกรรม การอพยพลิงจากย่านการค้าเทศบาลเมืองลพบุรีไปอยู่ที่แห่งใหม่ โดยพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว (สวนลิง) บริเวณที่ดินสาธารณประโยชน์ หมู่ที่ 8 ตำบลโพธิ์เก้าต้น อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี เนื้อที่ 13 ไร่ เริ่มมีการควบคุมประชากรลิงโดยการทำหมันลิง โดยในระยะแรกเป็นการทำหมันลิงเพศผู้ ด้วยวิธีการตัดท่อนำน้ำเชื้อ โดยสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดลพบุรี ร่วมกับกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ในปี พ.ศ. 2557 และต่อมาได้มีการทำหมันลิงเพศผู้ และเพศเมีย ด้วยวิธีการตัดท่อนำรังไข่ จนถึงปี พ.ศ. 2566 มีการทำหมันลิง รวม 5,703 ตัว (ปี พ.ศ. 2564 จำนวน 512 ตัว ปี พ.ศ. 2565 จำนวน 923 ตัว ปี พ.ศ. 2566 จำนวน 300 ตัว) และในปี พ.ศ. 2567 จังหวัดลพบุรีมีแผนดำเนินการทำหมันลิง จำนวน 1,100 ตัว ในการทำหมันลิงแต่ละครั้งจะรวมการตรวจโรค 5 โรค ได้แก่ โรคพิษสุนัขบ้า โรคเฮอร์ปีส์ไวรัส โรคไวรัสตับอักเสบ บี กลุ่มโรคไวรัส Simian foamy และโรคพยาธิในกระแสน้ำเลือด ตลอดจนมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการแก้ไขปัญหาลิงและคณะทำงานสนับสนุนการแก้ไขปัญหาลิงจังหวัดลพบุรี เพื่อดำเนินการตามแผนแม่บทการบริหารจัดการปัญหาลิงในจังหวัดลพบุรีอย่างยั่งยืน

เพื่อแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการทุกภาคส่วน จังหวัดลพบุรีจึงได้จัดทำโครงการเสวนารับฟังความคิดเห็นการแก้ไขปัญหาลิงจังหวัดลพบุรีอย่างยั่งยืน เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2566 ณ ห้องประชุมพระนารายณ์ ชั้น 4 อาคารรัตนเทพสตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี และได้สรุปผลการรับฟังความคิดเห็นจำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ลิง ถิ่นที่อยู่อาศัยของลิง เมือง และคน และได้มีคำสั่งจังหวัดลพบุรี ที่ 1326/2566 ลงวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2566 แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการแก้ไขปัญหาลิงและคณะทำงานสนับสนุนการแก้ไขปัญหาลิงจังหวัดลพบุรี และนำข้อมูลที่ได้จากการเสวนารวมทั้งข้อมูลจากการสอบถามทางออนไลน์มาดำเนินการประชุม ครั้งที่ 1/2566 เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2566 เพื่อบูรณาการทุกภาคส่วนเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน การบริหารจัดการลิง และถิ่นที่อยู่อาศัยของลิง โดยเฉพาะลิงในเขตเมืองเก่าลพบุรี ที่ประชุมมีมติกำหนดมาตรการดำเนินการ แบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะสั้น (3 เดือน) ระยะกลาง (6 เดือน) และระยะยาว (12 เดือน) และเพื่อดำเนินการตามมาตรการดังกล่าว จังหวัดลพบุรี กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และ

พันธุ์พืช และเทศบาลเมืองลพบุรี ได้ลงนามในบันทึกข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการด้านการบริหารจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตบริเวณเมืองเก่า อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี ขึ้น เมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2567 โดยกำหนดกรอบแนวทางการร่วมมือ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการช่วยเหลือ และการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมเทศบาลเมืองลพบุรี และจังหวัดลพบุรีจะร่วมมือกับกรมอุทยานฯ โดยเทศบาลเมืองลพบุรีจะจับปลิงในเขตบริเวณเมืองเก่า อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี ที่ทำหมันแล้ว นำมาดูแลรักษาที่สถานอนุบาลลิง ตำบลโพธิ์ไก่ตัน อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี และกรมอุทยานฯ จะมอบอำนาจการจับปลิง และดูแลรักษาลิงในสถานอนุบาลลิงให้เทศบาลเมืองลพบุรี รวมทั้งสนับสนุนให้มีการดำเนินงานตามกรอบของบันทึกข้อตกลงความร่วมมือฉบับนี้ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย 2) ด้านวิชาการ ทุกฝ่ายจะร่วมมือกันในการดำเนินการทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการจับปลิงการดูแลรักษาลิง การจัดการสุขภาพและสวัสดิการลิงในสถานอนุบาลลิง 3) ด้านงบประมาณ ทุกฝ่ายจะร่วมมือกันในการพิจารณาจัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินการตามกรอบของบันทึกข้อตกลงความร่วมมือฉบับนี้ โดยกรมอุทยานฯ จะพิจารณาของงบประมาณ เพื่อปรับปรุงกรง/คอก ที่ศูนย์ช่วยเหลือสัตว์ป่าที่ 1 (นครนายก) และสถานที่อื่นที่เหมาะสม เพื่อเตรียมการรองรับการเคลื่อนย้ายลิงจากสถานอนุบาลลิง และ 4) ด้านการประสานงาน ทุกฝ่ายจะจัดให้มีเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานเพื่อให้การดำเนินงานภายใต้บันทึกข้อตกลงความร่วมมือฉบับนี้ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในปี พ.ศ. 2567 (เดือน มิถุนายน) ทั้งสามฝ่าย ได้ร่วมกันดำเนินการจับปลิงในเขตบริเวณเมืองเก่า อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี ที่ทำหมันแล้ว นำมาดูแลรักษาที่สถานอนุบาลลิง ตำบลโพธิ์ไก่ตัน อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี จำนวนประมาณ 1,100 ตัว และในปี พ.ศ. 2568 ได้วางแผนดำเนินการจับปลิง จำนวนประมาณอีก 1,000 - 1,500 ตัว

2.7 ปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับลิง

2.7.1 ความขัดแย้งระหว่างคนกับลิงในพื้นที่เกษตรกรรม : ปฏิสัมพันธ์ระหว่างความอยู่รอดและผลประโยชน์

ความขัดแย้งระหว่างคนและลิงในพื้นที่เกษตรกรรมเป็นปัญหาที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการขยายตัวของเมืองและการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ธรรมชาติเป็นพื้นที่เพาะปลูก ลิงซึ่งเคยพึ่งพาอาหารจากธรรมชาติเริ่มปรับตัวโดยการใช้พืชผลของมนุษย์เป็นแหล่งอาหาร ส่งผลให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ในพื้นที่ที่ทั้งสองฝ่ายต้องใช้ร่วมกัน โดยเฉพาะในพื้นที่เกษตรกรรม จึงทำให้เกิดปัญหาจากลิงที่สร้างความเสียหายต่อเศรษฐกิจของชุมชน

งานวิจัยของ Priston และ McLennan (2013, อ้างถึงใน สยามล เทพทา และคณะ, 2565)ได้รวบรวมการศึกษาในช่วงปี 1992-2009 ในประเด็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างคนกับลิงระบุว่า การขโมยพืชผลทางการเกษตร เช่น มันหวาน ข้าวโพด โกโก้ เม็ดมะม่วงหิมพานต์ น้ำมันปาล์ม

และกานพลู (Riley & Priston, 2010, อ้างถึงใน สยามล เทพทา และคณะ, 2565) เป็นประเด็นความขัดแย้งที่พบมากที่สุด ตัวอย่างเช่น ในเมืองสุลาเวสี ประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งประชากรส่วนใหญ่ทำการเกษตรเพื่อเลี้ยงชีพ และขับเคลื่อนเศรษฐกิจของพื้นที่ด้วยการปลูกพืช การสูญเสียผลผลิตจากการถูกลิงขโมยถือเป็นเรื่องสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อรายได้ของชาวบ้าน อย่างไรก็ตาม ความเชื่อทางวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทัศนคติของคนต่อพฤติกรรมของลิง (Priston, 2005 อ้างถึงใน สยามล เทพทา และคณะ, 2565) ในเกาะ Buton และในอุทยานแห่งชาติ Lore Lindu เมืองสุลาเวสี ซึ่งประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม พบว่าคนในพื้นที่ที่มีความอดทนต่อการสูญเสียพืชผล แม้จะไม่ชอบลิง แต่คนในพื้นที่ก็ไม่คิดทำร้ายลิง เนื่องจากมองว่าลิงเป็นเพื่อนร่วมโลกและมีสิทธิในการเดินบนเพื่อยู่ออด (Riley & Priston, 2010 อ้างถึงใน สยามล เทพทา และคณะ, 2565) เกษตรกรบางส่วนยังมองว่า การขโมยของลิงช่วยให้การเก็บเกี่ยวง่ายขึ้น เช่น ลิงกินเฉพาะส่วนผลของมะเดาะม่วงหิมพานต์และทิ้งเมล็ดไว้ ทำให้เก็บเมล็ดได้สะดวกกว่า (Priston, 2005 อ้างถึงใน สยามล เทพทา และคณะ, 2565)

อย่างไรก็ตาม ชาวอินดูในพื้นที่อื่นๆ เช่น อุทยานแห่งชาติ Lore Lindu มีทัศนคติต่อลิงที่แตกต่างออกไป แม้ศาสนาอินดูจะมีความเชื่อเกี่ยวกับลิงในฐานะสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ (Riley, 2010 อ้างถึงใน สยามล เทพทา และคณะ, 2565) แต่ปัจจุบันคนในพื้นที่กลับมองว่าลิงเป็นภัยต่อเศรษฐกิจ โดยเฉพาะเมื่อมันบุกรุกแปลงโกโก้ เกิดทั้งการล่าและนำลิงมาบริโภค ซึ่งสะท้อนถึงความอดทนที่ลดลงเมื่อผลกระทบทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น (Riley, 2007 อ้างถึงใน สยามล เทพทา และคณะ, 2565) ในกรณีของเมืองยิบรอลตาร์ ประเทศโมร็อกโก ความขัดแย้งไม่ได้เกิดจากการที่ลิงขโมยพืชผลทางการเกษตร แต่เกิดจากการใช้พื้นที่ป่าไม่ร่วมกัน (Van Lavieren & Wich, 2009 อ้างถึงใน สยามล เทพทา และคณะ, 2565) ลิงในพื้นที่นี้มีพฤติกรรมลอกเปลือกไม้ป่าไม้ซีดาร์และไม้โอ๊ค เพื่อกินน้ำและเปลือกไม้เป็นอาหาร ซึ่งทำให้ไม้เสียราคา เกษตรกรจึงมองว่าลิงเป็นตัวทำลายทรัพย์สินทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ ภาวะแห้งแล้งทำให้เกษตรกรเลี้ยงสัตว์ย้ายถิ่นฐานมาตั้งใกล้กับแหล่งน้ำธรรมชาติของลิง ส่งผลให้ลิงต้องปรับตัวด้วยวิธีที่ถูกมองว่ารุนแรงขึ้น ในสถานการณ์นี้ ลิงกลายเป็น "แพะรับบาป" ทั้งที่ต้นเหตุแท้จริงคือการตัดไม้ทำลายป่าและการรุกรานพื้นที่ธรรมชาติของมนุษย์เอง (Ciani *et al.*, 2001 อ้างถึงใน สยามล เทพทา และคณะ, 2565) ความขัดแย้งระหว่างคนกับลิงสะท้อนถึงความซับซ้อนของการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์และสัตว์ป่า ทั้งด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม การแก้ไขปัญหาจึงต้องอาศัยความเข้าใจในบริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่ รวมถึงการสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ธรรมชาติและความต้องการทางเศรษฐกิจของมนุษย์

2.7.2 ความขัดแย้งระหว่างคนกับลิงในแหล่งท่องเที่ยว

ความขัดแย้งระหว่างคนกับลิงในแหล่งท่องเที่ยว เป็นปัญหาที่ซับซ้อนจากความใกล้ชิดในหลายประเทศ โดยเฉพาะในเอเชีย ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับลิงในแหล่งท่องเที่ยวกลายเป็น

ประเด็นความขัดแย้งที่น่ากังวล เนื่องจากมนุษย์และลิงมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดในสถานที่ต่าง ๆ เช่น วัด อุทยานแห่งชาติ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อทางศาสนา เช่น พุทธศาสนาและฮินดู เชื่อว่าการให้อาหารแก่ลิงในบริเวณดังกล่าวเป็นการทำบุญ (Q.-K. Zhao, 2005 อ้างถึงใน สยามล เทพทา และคณะ, 2565) การให้อาหารแก่ลิงอย่างเสรีนี้ สร้างเงื่อนไขให้ลิงเรียนรู้ว่า การเข้าหานักท่องเที่ยวหรือการข่มขู่สามารถนำไปสู่ผลตอบแทน ทำให้พฤติกรรมเหล่านี้เกิดขึ้นซ้ำ ๆ และมีระดับความรุนแรงเพิ่มขึ้น

ภูเขาเอ๋อเหมยและภูเขาหวงซาน ประเทศจีน เป็นกรณีศึกษาเกี่ยวกับลิงในแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในพุทธศาสนา และเป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยม นักท่องเที่ยวและผู้แสวงบุญที่เดินทางขึ้นยอดเขา มักพบกับฝูงลิงที่ดักกรอเพื่อขออาหาร ลิงที่นี่มีขนาดใหญ่และน้ำหนักมากที่สุดในสายพันธุ์เดียวกัน ทำให้ดูน่ากลัวและเป็นภัยต่อผู้คน (Priston and McLennan, 2013 อ้างถึงใน สยามล เทพทา และคณะ, 2565) ลิงเหล่านี้ไม่กลัวมนุษย์และมักแสดงพฤติกรรมข่มขู่ เช่น ส่องจ้องเสื้อผ้าและกระเป๋าของนักท่องเที่ยว แย่งชิงอาหารและทรัพย์สินของผู้มาเยือน (Q. - K. Zhao & Deng, 1992 อ้างถึงใน สยามล เทพทา และคณะ, 2565) พฤติกรรมของลิงมีระดับความรุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ บางครั้งถึงขั้นทำร้ายร่างกาย เช่น วิ่งไล่ อดุครั้งแรก หรือกัดนักท่องเที่ยวดำเนิน มีรายงานเหตุการณ์รุนแรงที่ทำให้มีผู้เสียชีวิตถึง 10 คน เช่น นักท่องเที่ยวบางคนตกลงมาจากภูเขาเพราะหนีลิงที่มาขู่บนทางเดินหน้าผาแคบ บางคนเสียชีวิตขณะพยายามยื้อแย่งทรัพย์สินคืนจากลิง และอีกบางกรณีเกิดจากหินที่ลิงทำตกลงมาจากหน้าผาด้านบน (Q.-K. Zhao, 2005 อ้างถึงใน สยามล เทพทา และคณะ, 2565)

วงจรของปัญหาเกิดขึ้นเพราะลิงเรียนรู้ว่า การข่มขู่นักท่องเที่ยวจะทำให้ได้อาหาร นักท่องเที่ยวจึงให้อาหารเพื่อเป็น "ใบผ่านทาง" และหลีกเลี่ยงการถูกทำร้าย ในทางกลับกัน ลิงที่ภูเขาเอ๋อเหมยสามารถแยกแยะระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนท้องถิ่นได้ โดยมักมุ่งเป้าไปที่นักท่องเที่ยวที่ไม่ทันตั้งตัว ขณะที่คนท้องถิ่นใช้วิธีการแสดงอำนาจเหนือ เช่น การใช้หินหรือสิ่งของไล่ลิง ทำให้สามารถควบคุมพฤติกรรมของลิงได้ดี คนท้องถิ่นยังสามารถขายอาหารโดยไม่ถูกก่อกวน และช่วยนักท่องเที่ยวที่กลัวลิงสามารถผ่านทางไปได้ (Q.-K. Zhao, 2005 อ้างถึงใน สยามล เทพทา และคณะ, 2565)

ภูเขาหวงซาน ประเทศจีน เป็นอีกหนึ่งแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ได้รับความนิยม แม้จะมีการจัดการพื้นที่ได้ดีกว่า โดยจำกัดพื้นที่ให้นักท่องเที่ยวอยู่บริเวณจุดชมลิงและกำหนดกฎระเบียบอย่างเป็นทางการในการห้ามให้อาหารลิง (Matheson et al., 2006 อ้างถึงใน สยามล เทพทา และคณะ, 2565) แต่ปัญหาไม่ได้หมดไป เนื่องจากนักท่องเที่ยวยังคงพยายามสร้างปฏิสัมพันธ์กับลิง เช่น การขว้างหรือฟาดราวเหล็กให้เกิดเสียงดัง ซึ่งกระตุ้นให้ลิงแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว เช่น การกระตืบเท้าและแสดงสีหน้าข่มขู่ (Ruesto et al., 2010 อ้างถึงใน สยามล เทพทา และคณะ, 2565) แม้จะมีคำเตือนหรือข้อห้าม แต่การละเมิดกฎยังคงเกิดขึ้น ซึ่งกระตุ้นให้เกิดความขัดแย้ง

ระหว่างคนกับลิง การส่งเสียงดังและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อลิง ทำให้เกิดความเครียดและตอบสนองด้วยความก้าวร้าวมากขึ้น แม้จะมีมาตรการควบคุม แต่ปัญหานี้ยังคงเป็นความท้าทายสำหรับการจัดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับลิงในพื้นที่ดังกล่าว

2.7.3 ความขัดแย้งระหว่างคนกับลิงในเขตเมือง

ปรากฏการณ์การอยู่ร่วมกันระหว่างคนและลิงในพื้นที่เขตเมือง กำลังเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจอย่างมากในแวดวงการอนุรักษ์และการจัดการสัตว์ป่าในเขตเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศอินเดียที่มีความสัมพันธ์อันซับซ้อนระหว่างวัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนา และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหานี้ทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อมและพฤติกรรมของทั้งคนและลิง ลิงวอก (Rhesus macaque) ซึ่งเคยอาศัยอยู่ในพื้นที่ธรรมชาติ ถูกผลักดันเข้าสู่เขตเมืองมากขึ้น จากการขยายพื้นที่เกษตรกรรมและการตัดไม้ทำลายป่า ส่งผลให้ลิงต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอดในสภาพแวดล้อมเมือง (Devi & Saikia, 2008 อ้างถึงใน สยามล เทพทา และคณะ, 2565)

ในเขตเมือง ลิงวอกมักถูกมองว่าเป็นสัตว์ก่อวุ่น เช่นเดียวกับ หนู นกพิราบ หรือหมาจรจัด ลิงหากินตามตลาดสด ย่านธุรกิจ และสถานที่ที่มีเศษอาหารจำนวนมาก (Southwick et al., 1983 อ้างถึงใน สยามล เทพทา และคณะ, 2565) บางครั้งยังยึดพื้นที่ในวัดหรือสวนสาธารณะเพื่อรออาหารจากนักท่องเที่ยว (Mathur & Manohar, 1990 อ้างถึงใน สยามล เทพทา และคณะ, 2565) การให้อาหารโดยมนุษย์ ซึ่งมักเกิดจากความเมตตาหรือความเชื่อทางศาสนา มีส่วนสำคัญในการเพิ่มจำนวนประชากรลิงในเขตเมืองอย่างต่อเนื่อง แหล่งอาหารในการดำรงชีวิตของลิงในเมือง Shimla ประเทศอินเดีย ได้แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญในรูปแบบการดำรงชีวิตของลิงในเขตเมือง พบว่า มีสัดส่วนการหาอาหารจากแหล่งธรรมชาติเพียง ร้อยละ 9 เท่านั้น จากค้นขยะเศษอาหารและได้รับอาหารจากคนถึง ร้อยละ 77 รองลงมาขโมยและแย่งชิงมาจากคน ร้อยละ 9 และ ร้อยละ 5 มาจากการขโมยพืชผลทางการเกษตร (Chauhan & Pirta, 2010 อ้างถึงใน สยามล เทพทา และคณะ, 2565) ข้อมูลเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า ลิงวอกได้หาอาหารที่พึ่งพาจากมนุษย์อย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการค้นหาขยะและการรับอาหารจากผู้คน

ลิงวอกในเมืองมีพฤติกรรมที่สร้างความเสียหายต่อทรัพย์สิน เช่น การบุกรุกเข้าไปในบ้าน ขโมยอาหาร เสื้อผ้า และสิ่งของต่าง ๆ รวมถึงทำให้หลังคา สายไฟ และเสาอากาศเสียหาย (Srivastava & Begum, 2005 อ้างถึงใน สยามล เทพทา และคณะ, 2565) นอกจากนี้ยังพบว่า ลิงสามารถจู่โจมคนโดยตรงเพื่อแย่งชิงอาหารหรือสิ่งของ ทำให้เกิดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน ตัวอย่างเช่น ในเมืองวรินดาบัน ชาวบ้านต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมในการติดตั้งเหล็กดัดหรือลวดหนามเพื่อป้องกันลิง (Southwick et al., 2005 อ้างถึงใน สยามล เทพทา และคณะ, 2565) ความขัดแย้งนี้บางครั้งนำไปสู่อันตรายที่ร้ายแรง เช่น ลิงแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวเพื่อแย่งชิงหรือข่มขู่เอาอาหาร

(Chauhan & Pirta, 2010 อ้างถึงใน สยามล เทพทา และคณะ, 2565) และมีสถิติการรายงานผู้คน ถูกลึงกัดในเขตเมืองกัด (Devi & Saikia, 2008 อ้างถึงใน สยามล เทพทา และคณะ, 2565) นอกจากนี้ ความเสี่ยงด้านสุขอนามัยจากการแพร่เชื้อโรคผ่านการสัมผัสหรือการถูกลึงกัด

ปัจจุบัน สังคมสมัยใหม่ของอินเดียเริ่มยึดถือหลักแห่งความเป็นจริงมากกว่าความเชื่อ โดยเฉพาะเมื่อเผชิญกับความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นจากลึง ความแตกต่างระหว่างความอดทนต่อการ รบกวนของลึงระหว่างผู้อยู่อาศัยในเขตเมืองและชนบทของอินเดีย พบว่า ผู้อยู่อาศัยในเขตเมือง มีแนวโน้มที่จะอดทนต่อลึงมากกว่า เนื่องจากไม่ได้พึ่งพาการเกษตรเป็นหลัก จึงไม่ได้รับผลกระทบ โดยตรงจากการขโมยพืชผล อย่างไรก็ตาม ผู้อยู่อาศัยในชนบทนั้น มีความอดทนน้อยกว่า เนื่องจากลึง สร้างผลกระทบโดยตรงต่อความมั่นคงทางอาหารและเศรษฐกิจ

สยามล เทพทา และคณะ (2567) ได้ทำการศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวจาก ปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับลึงในแหล่งท่องเที่ยวทรัพยากรลึง ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทรัพยากรลึง จำนวน 3 พื้นที่ ได้แก่ เมืองเก่าลพบุรี วัดสิริจันทรนิมิตวรวิหาร และวัดเวฬุวัน อำเภอเมือง จังหวัด ลพบุรี จากการศึกษาพบว่ามีผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (ตารางที่ 4) ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2.4 แสดงผลกระทบของการท่องเที่ยวจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับลึงในแหล่งท่องเที่ยว ทรัพยากรลึง

ผลกระทบ	
เศรษฐกิจ	ผลกระทบที่พึงประสงค์ - ลึงเป็นเอกลักษณ์และเป็นจุดเด่นของจังหวัดลพบุรี ทำให้มีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยว เป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยว ส่งผลกระทบให้เกิดห่วงโซ่คุณค่าการท่องเที่ยว - งานโตะจิ้นลึง เป็นการผลิตซ้ำของงานประเพณีแปลกที่เกี่ยวข้องกับลึง เกิดการรับรู้จังหวัดลพบุรีเป็นเมืองของลึงและลึงอยู่ร่วมกับชุมชนเมือง ทำให้ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวต่างชาติ ผลกระทบที่ไม่พึงประสงค์ นักท่องเที่ยวใช้เวลาในการท่องเที่ยวไม่นาน ทำให้ไม่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มจากการท่องเที่ยวได้ กิจกรรมทางเศรษฐกิจภาคค้าปลีกลดลง เนื่องจากกระจายตัวของลึงมาพักอาศัยตามย่านการค้า ทำให้รบกวนการดำเนินธุรกิจ ตลอดจนผู้ประกอบการร้านค้าในย่านเมืองเก่าลพบุรีเสียค่าใช้จ่ายจากพฤติกรรมของลึง

ผลกระทบ	
นอกจากนี้ยังหาทรัพยากรประเภทอาคารพาณิชย์หรือที่อยู่อาศัยในบริเวณพื้นที่ได้รับผลกระทบจากลิงไม่สามารถขายต่อได้	
สังคม	ผลกระทบที่พึงประสงค์ ลิงกับสถานที่ศักดิ์สิทธิ์สะท้อนภาพความศรัทธาของผู้คนและความเชื่อทางศาสนา ลิงมักจะอาศัยอยู่ตามสถานที่ศักดิ์สิทธิ์จึงเป็นแหล่งอาหารตลอดปีตลอดจนคนลพบุรีส่วนหนึ่งมีความเมตตา มีความผูกพันกับลิง ต้องการให้มีการบริหารจัดการให้เหมาะสมและมีการปรับตัวหรือป้องกันด้วยวิธีการต่างๆ
	ผลกระทบที่ไม่พึงประสงค์ - ทศนคติของคนที่มีต่อลิงในเชิงลบมากขึ้น จากความเดือดร้อนในพื้นที่ทับซ้อนระหว่างคนกับลิง จากการขาดความเข้าใจพฤติกรรมลิง ทำให้มีประชาชนและนักท่องเที่ยวถูกลิงทำร้ายเพิ่มขึ้น - พฤติกรรมของลิงทำให้คุณภาพชีวิตของผู้คนในพื้นที่ลดลง ทั้งด้านความปลอดภัยและด้านสุขอนามัย รวมถึงพฤติกรรมก้าวร้าวต่อนักท่องเที่ยว ทำให้คนรู้สึกไม่ปลอดภัย ตลอดจนการป็นปาย รื้อค้น และทำลายสภาพแวดล้อมทางกายภาพของเมือง ทำให้พื้นที่สาธารณะทางสังคมของเมืองไม่ได้รับการพัฒนา
สิ่งแวดล้อม	ผลกระทบที่พึงประสงค์ การท่องเที่ยวลิงในจังหวัดลพบุรีกระตุ้นให้ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญ เร่งดำเนินการแก้ไขปัญหาและมีการบูรณาการการทำงานกันเพิ่มมากขึ้น
	ผลกระทบที่ไม่พึงประสงค์ - การเพิ่มของประชากรลิงอย่างรวดเร็ว เข้าสู่ภาวะล้นเมือง ทำให้แหล่งที่มีอาหารลิงไม่เพียงพอและพฤติกรรมการกินอาหารของลิงเปลี่ยนไป เนื่องจากนำอาหารมนุษย์มาให้ลิง ส่งผลเสียต่อสุขภาพลิง นอกจากนี้ ลิงคุ้ยหาเศษอาหารจากถังขยะที่ไม่มีฝาปิด และลิงมีพฤติกรรมความก้าวร้าวมากขึ้น - สภาพภูมิทัศน์เมืองที่เสื่อมโทรมจากการป็นปายของฝูงลิง และประชาชนไม่ได้ให้อาหารลิงในบริเวณที่กำหนด ส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวทรัพยากรลิงขาดสุขอนามัยที่ดี เป็นแหล่งสะสมเชื้อโรค - ในพื้นที่เกษตรบริเวณเขาจันแผล ลิงรบกวนและทำลายพืชผลทางการเกษตรเสียหาย

ผลกระทบ

- ลิงเกิดอุบัติเหตุจากการถูกรถชน และถูกไฟฟ้าช็อต เนื่องจากลิงใช้ทางเท้า ถนนแนวสายไฟฟ้าสายสัญญาณเป็นเส้นทางสัญจร ส่งผลกระทบต่อสวัสดิภาพลิง
-

ปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับลิงในเขตเมือง สะท้อนถึงปัญหาที่ซับซ้อนจากพฤติกรรมมนุษย์และสัตว์ป่า การแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจที่ครอบคลุมเกี่ยวกับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม ตลอดจนการพัฒนานโยบายมาตรการที่บูรณาการมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม

2.8 การจัดการเพื่อลดความขัดแย้งระหว่างคนกับลิง

2.8.1 การจัดการด้านพฤติกรรม

2.8.1.1 การขโมยพืชผลทางการเกษตร

พฤติกรรมของลิงในการขโมยพืชผลทางการเกษตรทำให้ลิงถูกมองว่าเป็นตัวอันตราย แต่การลดปัญหาด้วยการฆ่าลิงเหล่านี้ ซึ่งยังไม่ใช้แนวทางที่ถูกเลือกมาใช้เท่าไรนัก เพราะอาจสร้างความขัดแย้งอื่น ๆ ตามมาได้ อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งในเรื่องของการขโมยพืชผลทางการเกษตรเป็นปัญหาความขัดแย้งที่แก้ไขและเปลี่ยนแปลงได้ยากมากที่สุด โดยเฉพาะกับสัตว์ที่มีความเฉลียวฉลาดอย่างลิง (Chakravarthy *et al.*, 2005) ยังไม่มีวิธีการใดวิธีการหนึ่งที่จะสามารถนำไปใช้ในการป้องกันการขโมยพืชผลทางการเกษตรจากลิงได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลายพื้นที่เกษตรกรรมมีการใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการพยายามป้องกันพืชผลจากการรบกวนของสัตว์ที่หลากหลาย Priston and McLennan (2013) ยกตัวอย่างที่พบเห็นโดยทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นการคอยเฝ้าเวรยามหรือการขับไล่ลิง (ด้วยการใช้สุนัข หนังสือ ตีกระทัด และอื่นๆ) ล้วนเป็นวิธีที่ได้ผลในการสกัดกั้นลิงได้ แต่มีต้นทุนสูงทั้งเวลาและแรงงาน (Hill, 2015) การใช้รั้วกันไม่ได้ผลสำหรับลิง เพราะลิงสามารถแอบข้ามรั้วลวดหนามและรั้วไม้ได้อย่างรวดเร็ว (Wang *et al.*, 2006) ในขณะที่รั้วกระแสไฟฟ้าที่ใช้โดยเกษตรกรในประเทศญี่ปุ่น สามารถปกป้องพืชผลทางการเกษตรจากสัตว์ที่มีขนาดกลางไปจนถึงขนาดใหญ่ได้รวมถึงลิง แต่ด้วยต้นทุนที่มีราคาสูงทำให้เกษตรกรในชนบทที่อื่น โดยเฉพาะแหล่งที่มีปัญหากับลิงอย่างเอเชียและแอฟริกาเหนือไม่สามารถใช้วิธีนี้ได้ อีกวิธีการหนึ่งที่สามารถใช้ได้ คือการปลูกพืชผลบางชนิดเพื่อสร้างแนวป้องกันที่เรียกว่า Buffer Crop โดยปลูกพืชผลที่ลิงไม่กินเป็นอาหารในโซนพื้นที่ที่มีปัญหาการขโมยพืชผลระดับสูงรวมถึงปลูกพืชเหล่านี้ไปตามแนวพื้นที่ที่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของลิง เช่น ต้นกาแฟ ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจอันดับสองของเมืองซูลาเวซี ประเทศอินโดนีเซีย (Riley, 2007) อย่างไรก็ตาม การเลือกใช้พืชผลเพื่อใช้เป็น Buffer Crop นั้น แต่ละพื้นที่ต้องพิจารณาเปรียบเทียบความคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจด้วย เช่น ราคาตลาดของพืชผลนั้น หรือต้นทุนการเก็บ วิธีการ

นี้อาจจะไม่เหมาะสมสำหรับบางพื้นที่เพราะบางครั้งเกษตรกรก็ไม่สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงการปลูกชนิดพืชผลได้ตามต้องการด้วยปัจจัยหลายอย่าง (Riley & Priston, 2010) ดังนั้นปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับลิงในพื้นที่เกษตรกรรม จึงต้องอาศัยการทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งต่อปัจจัยเชิงนิเวศต่างๆ ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมกรของลิง (Yamada & Muroyama, 2010) ซึ่งในหลายกรณีพบว่าต้นตอสาเหตุนั้นมาจากกิจกรรมของมนุษย์นั่นเองที่ทำให้อาหารตามธรรมชาติของลิงเหล่านี้ลดลงและไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต เป็นปัจจัยผลักดันให้ลิงเหล่านี้ต้องแสวงหาอาหารเพิ่มเติมด้วยการขโมยพืชผลทางการเกษตร

2.8.2 การจัดการประชากรลิง

การลดจำนวนด้วยการฆ่า เป็นวิธีการควบคุมประชากรของลิงที่ถูกใช้ในหลายประเทศของเอเชีย โดยเชื่อว่าการลดจำนวนประชากรลิงจะสามารถช่วยบรรเทาปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ อย่างไรก็ตามวิธีการฆ่าลิงอาจจะขัดแย้งต่อแนวคิดการอนุรักษ์และศีลธรรมของชาวเอเชียส่วนใหญ่ โดยเฉพาะชาวฮินดู ดังนั้น Priston and McLennan (2013) จึงยกตัวอย่างกรณีศึกษาที่มีการใช้วิธีการอื่น ๆ ที่นำมาใช้ในการควบคุมประชากรลิง ได้แก่

2.8.2.1 การเคลื่อนย้ายลิง

การเคลื่อนย้ายลิงไปอยู่ที่อื่นเป็นทางออกในการแก้ปัญหาที่ไม่ต้องฆ่าสัตว์ตัดชีวิตตัวอย่างกรณีของประเทศอินเดียที่ประสบความสำเร็จในการย้ายลิงจำนวน 600 ตัวจากตัวเมืองวรินดาบัน (Vrindaban) ไปยังพื้นที่ป่าทั้งหมด 8 แห่งที่ล้วนเป็นพื้นที่ป่าที่มีอาหาร แหล่งน้ำและที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับลิง ซึ่งกรณีนี้ถือว่าประสบความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับของชาวเมืองลิงเหล่านั้นยังคงอาศัยอยู่ในป่าเหล่านั้นหลังจากเวลาผ่านไปหลายปี อย่างไรก็ตามวิธีการเคลื่อนย้ายลิงอาจไม่ใช่ทางออกที่ดีที่สุดสำหรับการควบคุมประชากรลิงในบางพื้นที่ เพราะบางแห่งไม่มีแหล่งที่อยู่ใหม่ที่เหมาะสมให้เคลื่อนย้ายลิงไปได้ โดยเฉพาะเมืองที่มีการขยายตัวและการขยายพื้นที่การเกษตร (Srivastava & Begum, 2005) กลายเป็นพื้นที่เชื่อมโยงระหว่างป่ากับพื้นที่เกษตรกรรม (Forestfarm Ecotones) เป็นพื้นที่เกิดปัญหาลิงขโมยพืชผลการเกษตร ดังนั้นวิธีเคลื่อนย้ายลิงเข้าไปในป่าอาจไม่ใช่ทางแก้ไขปัญห เพราะถึงอย่างไรลิงก็สามารถกลับเข้ามาก่อวุ่นคนได้ (Chakravarthy *et al.*, 2005) การเคลื่อนย้ายลิงเป็นวิธีการที่มีต้นทุนค่าใช้จ่ายสูงและมีปัจจัยหลายอย่างที่ต้องนำมาพิจารณา ดังนั้นการตัดสินใจจัดการประชากรลิงด้วยการเคลื่อนย้ายลิงนั้น สำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาอย่างลึกซึ้งเพื่อลดการเสียเวลาและต้นทุนการเคลื่อนย้ายแล้วทำให้แก้ไขปัญหได้ไม่ตรงจุด เช่น กรณีปัญหาลิงก่อวุ่นพืชผลเกษตรที่โมร็อกโกที่มองว่าการเคลื่อนย้ายลิงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งเพราะวิเคราะห์ที่ผิดพลาดว่าสาเหตุเกิดจากจำนวนประชากรลิงมีมากเกินไปจนทำให้อาหารไม่เพียงพอ ลิงจึงต้องลอกเปลือกไม้กินและก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมาก ซึ่งแท้จริงแล้วประชากรลิงในภูมิภาคนี้กำลังมีจำนวนลดลง (Camperio Ciani & Mouna, 2006) สาเหตุที่ลิงต้องลอกเปลือก

ไม่เพื่อหาน้ำกินนั้นเนื่องจากลิงไม่สามารถเข้าถึงแหล่งน้ำธรรมชาติได้เพราะคนย้ายมาตั้งถิ่นฐานบริเวณแหล่งน้ำ ดังนั้นทางออกที่จะช่วยบรรเทาปัญหานี้ คือการให้ลิงได้มีโอกาสเข้าถึงแหล่งน้ำธรรมชาติเพื่อลดพฤติกรรมการลอกเปลือกไม้และลดความเสียหายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

2.8.2.2 การควบคุมอัตราการเกิด

การใช้วิธีทำหมันและการคุมกำเนิดเป็นทางเลือกในการแก้ไขปัญหาด้านประชากรลิงโดยเฉพาะในเขตเมือง (Rattan, 2011) ฮ่องกงที่นำวิธีการนี้ไปใช้เพื่อลดอัตราการเพิ่มของประชากรลิงในเมือง (Shek, 2011) โดยหลังจากที่วางกับดักลิงมาแล้ว ลิงตัวเมียจะถูกฉีดวัคซีนคุมกำเนิด ส่วนลิงตัวผู้จะถูกทำหมัน หลังจากดำเนินการผ่านไป 3 ปี สัดส่วนของลิงมะคาค ประมาณร้อยละ 50-60 ได้ผ่านกระบวนการควบคุมกำเนิดและทำหมัน และส่งผลกระทบต่อประชากรลิงทั้งหมดมีจำนวนลดลง (Shek, 2011) การลดอัตราการเกิดของลิงจึงเป็นวิธีหนึ่งที่มีความสนใจ เพราะไม่ได้เป็นวิธีการที่รุนแรงถึงกับชีวิตและมีต้นทุนในการดำเนินการน้อยกว่าการเคลื่อนย้ายลิง วิธีการนี้จึงได้รับการยอมรับจากคนทั่วไปและชาวเมือง (Chauhan & Pirta, 2010)

นอกจากนี้ Arsaitamkulet. *al* (2014) รายงานการวิจัยเกี่ยวกับการควบคุมประชากรลิงแสมในธรรมชาติซึ่งเป็นพื้นที่ของสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี ด้วยการทำหมันแบบไม่มีผลต่อพฤติกรรมทางเพศ และการปล่อยกลับคืนถิ่น โดยมีการติดตามศึกษาต่อเนื่องถึงผลกระทบภายหลังการทำหมัน พบว่าลิงเพศผู้เต็มวัยและวัยรุ่นที่ได้รับการทำหมันจำนวน 80 ตัว และลิงเพศเมีย 1 ตัว ลิงทุกตัวไม่พบผลข้างเคียงหลังการผ่าตัด และยังคงมีพฤติกรรมทางเพศตามปกติสามารถอยู่ร่วมกับฝูงโดยไม่พบผลกระทบต่อลำดับทางสังคมในฝูง ซึ่งการประเมินผลการควบคุมประชากรหลังจากการทำหมันนั้นต้องใช้เวลาในการประเมินผลมากกว่า 2 ปีขึ้นไป

2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาหระหว่างลิงกับชุมชนที่เปราะบางและควรระมัดระวังเพื่อกำหนดแนวทางการจัดการลิง ควรเข้าใจอุปนิสัยและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบาดเจ็บจากลิงของคนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวในอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรีโดยช่วงเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2556-2560 (อโณทัย จัตุพร, 2561) พบการกระจายตัวของลิงในแต่ละตำบลและปัญหาหระหว่างลิงกับคนท้องถิ่นมีการกระจายตัวของลิงในแหล่งท่องเที่ยวและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์จนเกิดปัญหาหระหว่างลิงกับนักท่องเที่ยว ซึ่งพฤติกรรมให้อาหารลิงของคนท้องถิ่นมีความปลอดภัยกว่านักท่องเที่ยวเพราะไม่ค่อยสัมผัสโดยตรง แต่เป็นการทิ้งอาหารให้ที่พื้นและถอยห่างออกไปให้ลิงเข้ามากินที่พื้นเองตรงข้ามกับนักท่องเที่ยวที่มักสัมผัสโดยตรง (อโณทัย จัตุพร, 2561 อ้างถึงใน Malaivijitnond S, Vazquez Y, Hamada Y., 2011)

การศึกษาความลิงแสม (*Macaca fascicularis*) ในเขตเมืองเก่าลพบุรี (เวธัส โพธารามิก, 2556) พบว่าลิงไม่มีแหล่งอาหารตามธรรมชาติ อาหารทั้งหมดมาจากมนุษย์ โดยลิงทั้ง 6 กลุ่มมีพื้นที่หากินรวมกัน 0.263 ตารางกิโลเมตรทั้งหมดนี้มีพื้นที่ทับซ้อนกัน 0.085 ตารางกิโลเมตร ลิงกลุ่มที่มีพื้นที่หากินมากที่สุดคือ ลิงกลุ่มสถานีอนามัย (0.056 ตารางกิโลเมตร) และลิงกลุ่มที่มีพื้นที่หากินน้อยที่สุดคือ ลิงกลุ่มตึกแถวหน้าปรังค์แขก (0.03 ตารางกิโลเมตร) รูปแบบการเคลื่อนที่และพฤติกรรมภายในพื้นที่หากินของลิงแต่ละกลุ่มถูกกำหนดโดยอาหาร อย่างไรก็ตามผู้คนที่ย้าย และ/หรือ ทำงานในพื้นที่ซึ่งทับซ้อนกับพื้นที่หากินของลิงนั้นมีแนวโน้มแบ่งลิงออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้ศาลพระกาฬเป็นจุดอ้างอิง คือ “ลิงศาลพระกาฬ” กับ “ลิงตึก” โดย “ลิงศาลพระกาฬ” คือลิงกลุ่มที่อาศัยและหากินบริเวณพระปรังค์สามยอดไปจนถึงศาลพระกาฬส่วน ลิงตึก” คือลิงกลุ่มอื่น ๆ นอกเหนือจากนั้น

การศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของลิงร่วมกับชุมชนในเขตเมืองเก่าลพบุรี (ดวงใจ บุญกุศล และคณะ, 2557) ได้มีการศึกษาวิถีชีวิต ประชากร สังคมของลิงที่อาศัยในเขตชุมชนเมืองเก่า ศึกษาการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางสถาปัตยกรรมและภูมิสถาปัตยกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของชุมชนเมืองร่วมกับลิงในเขตเมืองเก่าลพบุรี และพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับลิงในเขตเมืองเก่าลพบุรี ผลงานการศึกษานำไปสู่การจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อการบริหารจัดการลิงในเขตเมืองเก่าลพบุรี โดยได้เสนอแนวทางการจัดการปัญหาความขัดแย้งระหว่างลิงกับคน มี 3 มิติ คือ (1) มิติด้านสิ่งแวดล้อม เป็นการปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมที่ทั้งมนุษย์และสัตว์มีปฏิสัมพันธ์ (2) มิติด้านลิง เป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของลิง และ (3) มิติด้านมนุษย์ เป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติของมนุษย์ที่มีต่อลิง จากผลการศึกษาวิถีชีวิตการควบคุมการให้อาหารแก่ลิง ไม่ว่าจะเป็นแบบมาตรการการห้ามให้อาหารหรือการให้อาหารเฉพาะจุดที่กำหนด เพื่อควบคุมปริมาณอาหารที่ลิงได้รับและลดพฤติกรรมการมีปฏิสัมพันธ์ทางด้านอาหารระหว่างมนุษย์กับลิงลง เพื่อลดจำนวนประชากรและลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างลิงกับมนุษย์ลงตามลำดับ

การศึกษาเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทรัพยากรลิงในอัตลักษณ์วิถีถิ่นเมืองลพบุรี (สยามล เทพทา ดวงใจ บุญกุศล และหงสกุล เมสนุกุล, 2565) ได้ศึกษาศักยภาพทางแหล่งท่องเที่ยวทรัพยากรลิง ศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับลิง และจัดทำรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทรัพยากรลิง รวมทั้งจัดทำแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทรัพยากรลิงในอัตลักษณ์วิถีถิ่นเมืองลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า แหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรลิงมี 12 แห่ง ส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี อย่างไรก็ตาม ควรดำเนินการในการจัดการสร้างความรู้และความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวในการปฏิบัติตัวที่เหมาะสมในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับลิง สำหรับด้านผลกระทบจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับลิง ส่วนใหญ่เป็นผลกระทบทางลบในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เกิดจากพื้นที่ทับซ้อนระหว่างคน

กับลิง ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว พบว่า กำหนดจุดให้อาหารลิง และมีเจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลและดูแลความปลอดภัย ทั้งนี้ รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทรัพยากรลิง จำนวน 4 เส้นทาง เรียนรู้วิถีชีวิตลิง เรียนรู้ประวัติศาสตร์และตำนานเมืองลพบุรี และการร่วมกิจกรรมท่องเที่ยววิถีชุมชน สำหรับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทรัพยากรลิง ควรสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงด้านการท่องเที่ยว พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่สะท้อนอัตลักษณ์ของบริบทพื้นที่ และการพัฒนาการสื่อความหมาย การสร้างความรู้เรื่องวิถีชีวิตและพฤติกรรมลิงให้แก่ชุมชนและนักท่องเที่ยว ตระหนักถึงการอยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาอาศัย

บทที่ 3

วิธีการศึกษาวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ที่กำหนดสำหรับการศึกษา ได้แก่

3.1.1 ประชากรที่เป็นประชาชนในพื้นที่ ประกอบด้วย ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำอาวุโส พระสงฆ์ ปราชญ์ชุมชนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และผู้นำที่มีความรู้หรือเป็นที่ยอมรับในชุมชน

3.1.2 ประชากรที่เป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ ได้แก่ สำนักงานจังหวัดลพบุรี อำเภอชัยบาดาล สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดลพบุรี เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง พร้อมเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และเอกชนที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

3.1.3 ผู้ให้ข้อมูลทำโดยการสุ่มจากกลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบไม่ต้องการความเป็นตัวแทน (Nonprobability Sampling) ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3.2 การกำหนดแหล่งข้อมูล

การกำหนดแหล่งข้อมูล ข้อมูลที่ใช้ประกอบในการศึกษา จำแนกเป็น 2 ประเภท

3.2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) จากการศึกษภาคสนาม (Field Study) โดยการสำรวจ ถ่ายภาพ สันทนา สังเกต การสัมภาษณ์ รวมทั้งการจัดเวทีประชุมชนกลุ่มย่อยร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ข้อมูลส่วนนี้ประกอบด้วย

- (1) สภาพแวดล้อมทางกายภาพของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์
- (2) ประชากรและพฤติกรรมของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์
- (3) ปัญหา สาเหตุและปัจจัยการอยู่อาศัยของลิงต่อเขตห้ามล่าสัตว์ป่า

เขาสมโภชน์

3.2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และแหล่งข้อมูล ได้แก่ จากการศึกษเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนากรอบแนวคิดและแนวการศึกษา โดยมีแหล่งข้อมูลสนับสนุนได้แก่ สำนักงานจังหวัดลพบุรี สำนักงานโยธาธิการและผังเมือง จังหวัดลพบุรี สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลพบุรี สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 1 สาขาสระบุรี เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง

ผู้นำท้องถิ่นและเครือข่ายประชาสังคม รวมถึงการค้นคว้าเอกสารงานวิจัยจากห้องสมุดในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และหोजดหมายเหตุและกรรมแผนที่ทหาร

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

3.3.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างและแบบมีโครงสร้าง (Semi Structure In-depth Interview and Structure In-depth Interview) ที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยทำการสัมภาษณ์กับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้นำชุมชนและชุมชนในพื้นที่

3.3.2 การจัดเวทีสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) กับภาคีที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ชุมชนและภาคีได้มีโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ จำนวน 3 ครั้ง

3.3.3 แบบฟอร์มการวิเคราะห์ข้อมูลแบบเหตุผลสัมพันธ์ (Log Frame)

3.3.4 การจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ผลข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสำรวจภาคสนาม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดเวทีสนทนากลุ่มย่อยและการประชุมเชิงปฏิบัติการ นำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์ข้อมูลแบบเหตุผลสัมพันธ์ (Log Frame) สรุปผลกระทบจากสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ด้วยลักษณะการเขียนเชิงพรรณนา

บทที่ 4

ผลการวิจัยและการวิเคราะห์ผลการวิจัย

การศึกษาผลกระทบจากลิ่งเพื่อพัฒนาแผนการบริหารจัดการลิ่งเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ อำเภอย้ายบาคาล จังหวัดลพบุรี มีผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

4.1 ถิ่นที่อยู่อาศัยของลิ่ง

4.1.1 ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่

ผลการวิเคราะห์ภาพถ่ายทางอากาศและแบบจำลองสัญญาณภูมิประเทศแบบ 3 มิติ พบว่าเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์มีลักษณะภูมิประเทศเป็นเทือกเขาหินปูน ประกอบด้วยภูเขาสูงสลับซับซ้อน มีระดับความสูงจากน้ำทะเลปานกลางตั้งแต่ 200-786 เมตร สภาพป่าส่วนใหญ่เป็นป่าเบญจพรรณและป่าเต็งรัง

ภาพที่ 4.1 ภาพถ่ายทางอากาศและแบบจำลองสัญญาณภูมิประเทศแบบ 3 มิติ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์

4.1.2 แหล่งอาหารและน้ำ

พื้นที่มีแหล่งอาหารตามธรรมชาติที่สำคัญสำหรับลิง ได้แก่ พืชอาหาร ผลไม้ป่า และแมลงต่างๆ นอกจากนี้ยังพบแหล่งน้ำธรรมชาติกระจายอยู่ในพื้นที่ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงชีวิตของลิง

แหล่งอาหารของลิง แบ่งเป็น 2 ประเภทหลัก ดังนี้

- 1) แหล่งอาหารตามธรรมชาติ ได้แก่ พืชอาหารในป่า ผลไม้ป่า แมลงและสัตว์ขนาดเล็ก
- 2) แหล่งอาหารจากคน ได้แก่ พืชผลทางการเกษตร อาหารจากชุมชน อาหารจากนักท่องเที่ยว

แหล่งน้ำที่สำคัญในพื้นที่ ประกอบด้วย

- 1) แหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ ลำห้วย บ่อน้ำในหินปูน
- 2) แหล่งน้ำที่คนสร้างขึ้น ได้แก่ อ่างเก็บน้ำ บ่อน้ำในชุมชน

ภาพที่ 4.2 อ่างเก็บน้ำที่คนสร้างขึ้น

4.1.3 การใช้พื้นที่

ลิงมีการใช้พื้นที่แตกต่างกันตามช่วงเวลาและฤดูกาล โดยพบการกระจายตัวหนาแน่นในพื้นที่ที่มีแหล่งอาหารและน้ำอุดมสมบูรณ์ จากการสำรวจพบว่าลิงมีการกระจายตัวอาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าธรรมชาติบริเวณเทือกเขาสมโภชน์ พื้นที่ใกล้แหล่งชุมชน พื้นที่และเกษตรกรรมโดยรอบ ลิงใช้พื้นที่หลบภัยหลายลักษณะในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ ได้แก่ ถ้ำในภูเขาหินปูน พื้นที่ป่าทึบ ยอดไม้สูง

4.2 ประชากรลิง

4.2.1 จำนวนประชากร

ภาพรวมประชากรลิง พบลิง 2 ชนิด ได้แก่ ลิงแสม (*Macaca fascicularis*) และลิงกัง (*Macaca nemestrina*) จำนวนประชากรรวมอยู่ระหว่าง 1,905-2,751 ตัว โดยมีขนาดกลุ่มแตกต่างกันไป (ตารางที่ 1) ลิงแสมมีจำนวนมากที่สุด พบในทุกพื้นที่สำรวจ (8 พื้นที่) ลิงกัง พบเพียง 2 พื้นที่ ได้แก่ หมู่ที่ 4 ตำบลชะเตียน (56-68 ตัว) และหุบเขาเขียว (34-40 ตัว)

การกระจายตัวของประชากรในพื้นที่ที่พบประชากรลิงมากที่สุดคือ วัดเขาสมโภชน์ มีลิงแสม 1,403-1,645 ตัว คิดเป็นประมาณ 60-74% ของประชากรลิงทั้งหมด อาจเป็นผลจากการมีแหล่งอาหารที่แน่นอนจากกิจกรรมของคน พื้นที่ที่พบประชากรลิงน้อยที่สุดคือ วัดชะบะระทิงวราราม มีลิงแสม 20-133 ตัว สะท้อนถึงความสามารถในการรองรับตามธรรมชาติของพื้นที่

การวิเคราะห์ประชากรและการกระจายตัวเชิงพื้นที่ มีดังนี้

วัดเขาสมโภชน์ เป็นพื้นที่ที่มีประชากรลิงแสมหนาแน่นที่สุด (1,403-1,645 ตัว) มีสัดส่วนเพศผู้ต่อเพศเมียค่อนข้างสมดุล (606 : 568) พบลูกเกาะออกมาที่สุด (51 ตัว) แสดงถึงความสำเร็จในการสืบพันธุ์ สัดส่วนตัวเต็มวัย:วัยรุ่น ใกล้เคียงกัน (473 : 436) แสดงถึงการทดแทนประชากรที่สมดุล โดยมีวัยรุ่นที่จะเติบโตขึ้นมาทดแทนตัวเต็มวัยในอนาคต ประชากรไม่ได้อยู่ในภาวะขยายตัวอย่างรวดเร็วเกินไป สะท้อนถึงความสมดุลระหว่างอัตราการเกิดและอัตราการตาย ความสามารถในการปรับตัวของประชากร มีความยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม เนื่องจากมีประชากรหลายช่วงวัย แต่อาจมีการแข่งขันสูงระหว่างวัยรุ่นและตัวเต็มวัยในการเข้าถึงทรัพยากร นำไปสู่การกระจายตัวของประชากรไปยังพื้นที่ใหม่ หากทรัพยากรในพื้นที่ไม่เพียงพอ จะเพิ่มโอกาสในการปฏิสัมพันธ์กับคนเพื่อแสวงหาแหล่งอาหารเพิ่มเติม จึงควรมีการติดตามการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องเพื่อประเมินแนวโน้มประชากร

พื้นที่หมู่ที่ 4 ตำบลชะเตียน และหุบเขาเขียว หมู่ที่ 6 ตำบลนาโสม เป็นพื้นที่ที่พบทั้งลิงแสมและลิงกังอาศัยร่วมกัน การพบเห็นลิงสองชนิดอาจบ่งชี้ถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในพื้นที่

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลประชากรลิงในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ ระหว่างเดือนตุลาคม 2567 ถึง มกราคม 2568

ลำดับ	พื้นที่	พิกัด	ชนิดลิง	จำนวนรวม (ตัว)	เพศ ผู้	เพศเมีย	ไม่ระบุ	ตัวเต็มวัย	วัยรุ่น	ลูกเกะอก
1	วัดเขาสมโภชน์ ตำบลบัวชุม	744845 1677502	ลิงแสม	1,403-1,645	606	568	471	473	436	51
2	วัดรั้งนกวราราม ตำบลบัวชุม	743990 1679147	ลิงแสม	65-98	23	16	59	24	25	1
3	วัดชัยกระทิงวราราม ตำบลบัวชุม	746449 1675147	ลิงแสม	20-133	26	24	83	36	30	1
4	เขาระเบิด ตำบลชัยตะเคียน	748467 1672542	ลิงแสม	40-160	70	56	34	63	27	3
5	ชัยกระโดน/ช่องเขาขาด ตำบลชัยตะเคียน	747629	ลิงแสม	34-310	90	60	160	75	80	3
		1673738	ลิงกัง	56-68	24	10	34	23	10	2
6	หุบเขาเขียว ตำบลนาโสม	746673	ลิงแสม	63-90	34	30	26	22	23	1
		1677885	ลิงกัง	34-40	8	6	26	17	0	0
7	สะพานชัยศาลา ตำบลนาโสม	746981 1678508	ลิงแสม	83-87	24	28	35	31	17	1
8	-วัดถ้ำพรหมโลก ตำบลหนองยายโตะ -หน้าสำนักงานเขตฯ ตำบลนาโสม	746590 1679741	ลิงแสม	107-120	62	30	28	43	25	3
จำนวนรวม (ตัว)				1,905-2,751	967	828	956	807	673	66

4.2.2 โครงสร้างประชากร

โครงสร้างประชากรตามเพศ มีสัดส่วนเพศผู้ : เพศเมีย ในภาพรวมประมาณ 1.17 : 1 (967 : 828) มีลิงที่ไม่สามารถระบุเพศได้จำนวนมาก (956 ตัว) ซึ่งอาจส่งผลต่อการวิเคราะห์สัดส่วนเพศที่แท้จริง

โครงสร้างประชากรตามอายุ ตัวเต็มวัย 807 ตัว (52.2%) วัยรุ่น 673 ตัว (43.5%) และลูกเกะอก 66 ตัว (4.3%) สัดส่วนนี้แสดงให้เห็นว่าประชากรมีการสืบพันธุ์และทดแทนตามธรรมชาติ ช่วงความแปรปรวนของจำนวนประชากรค่อนข้างกว้าง สะท้อนถึงความท้าทายในการนับจำนวนที่

แม่นยำ สัดส่วนลูกเกาะอกที่ต่ำอาจเป็นผลมาจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ฤดูกาลสำรวจ อัตราการรอดของลูกอ่อน หรือข้อจำกัดในการสำรวจ

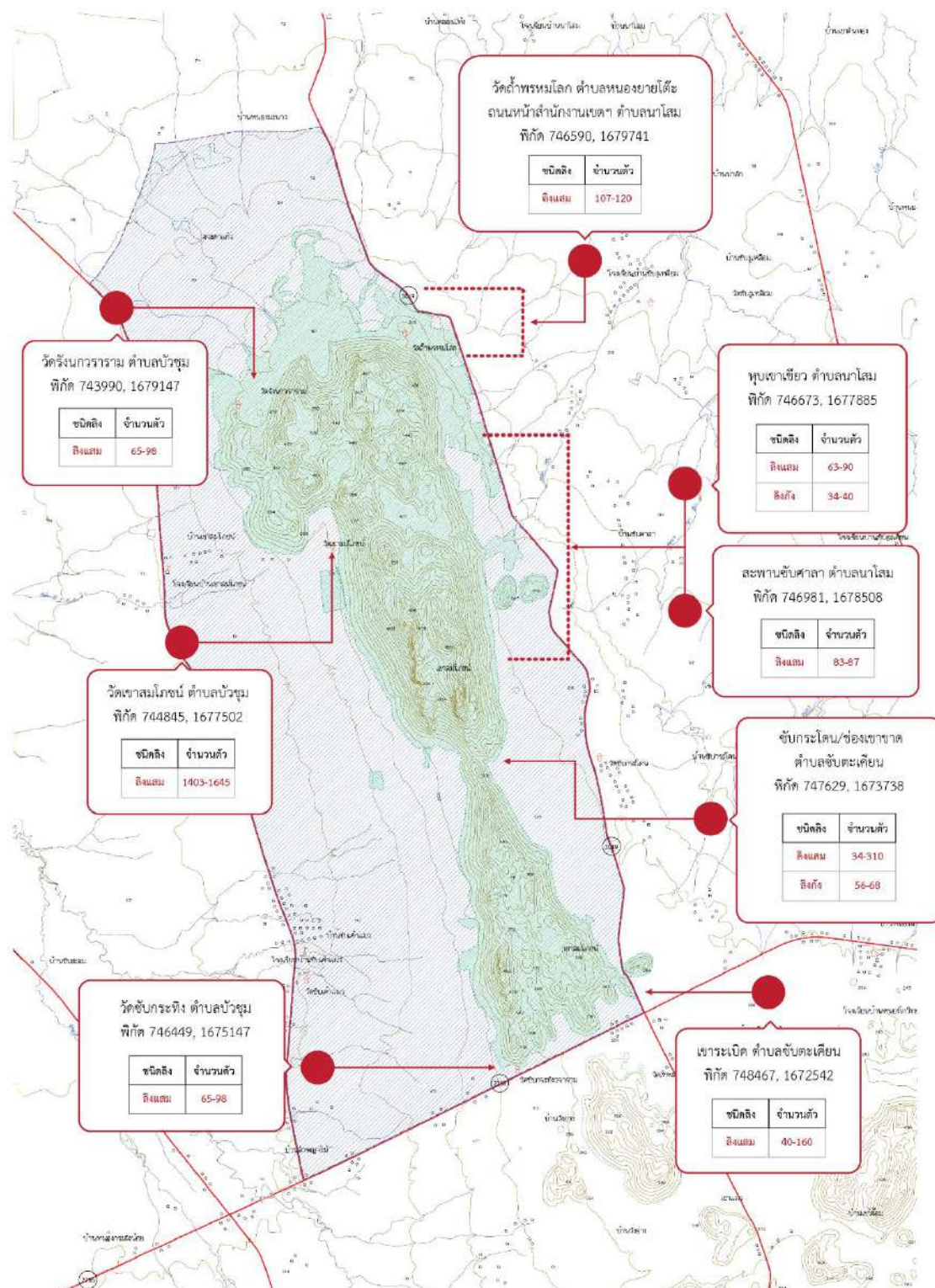
ค่าเฉลี่ยสัดส่วนเพศผู้ต่อเพศเมียในทุกพื้นที่คือ 1.17 : 1 พื้นที่ที่มีสัดส่วนเพศไม่สมดุลมากที่สุดคือสำนักงานเขตห้ามล่าฯ (ผู้ : เมีย = 62 : 30) หมู่ที่ 4 ตำบลชะบะเคียน (ผู้:เมีย = 90:60) ความไม่สมดุลของเพศอาจส่งผลต่อพฤติกรรมทางสังคมและความสำเร็จในการสืบพันธุ์ สัดส่วนตัวเต็มวัย:วัยรุ่น : ลูกเกาะอก เท่ากับ 52.2 : 43.5 : 4.3 อัตราส่วนลูกเกาะอกต่อเพศเมีย = 0.08 (66 : 828) บ่งชี้ถึงอัตราการสืบพันธุ์ที่ค่อนข้างต่ำ อาจเป็นผลจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ฤดูกาลสำรวจไม่ตรงกับฤดูผสมพันธุ์ ขีดจำกัดในการสำรวจ และนับจำนวนลูกเกาะอก ซึ่งหากินในป่าและไม่ออกมาให้พบเห็น

การวิเคราะห์ความแปรปรวนของของจำนวนประชากร พบว่าพื้นที่ที่มีช่วงความแปรปรวนสูงที่สุด ได้แก่ หมู่ที่ 4 ตำบลชะบะเคียน (ลิงแสม: 34-310 ตัว) และวัดชะบะกระทิงวราราม (20-133 ตัว) สาเหตุของความแปรปรวนอาจเกิดจากการเคลื่อนย้ายของฝูงลิงระหว่างพื้นที่ ความยากในการนับจำนวนในพื้นที่ที่มีภูมิประเทศซับซ้อน และช่วงเวลาในการสำรวจที่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.2 การระบุวัยของลิง

ช่วงอายุ	นิยาม
ตัวเต็มวัย (Adult)	ขนาดลำตัวโตเต็มที่ มีอวัยวะเพศ เต้านม ที่พัฒนาเต็มที่ ขนาดใหญ่
วัยรุ่น (Subadult/ Juvenile)	ขนาดเล็กกว่าตัวโตเต็มที่ อวัยวะเพศยังพัฒนาไม่เต็มที่ ขนาดลำตัวประมาณครึ่งหนึ่งของวัย adult มีพฤติกรรมเล่น
ลูกเกาะอก (Infant)	ลูกแรกเกิด ที่ยังต้องอยู่ติดแม่และเคลื่อนที่ไปกับตัวแม่ตลอดเวลา สีขนเป็นสีดำที่ต่างจากตัวเต็มวัย

จากตารางที่ 2 การระบุวัยของลิงแบ่งออกเป็น 3 ช่วงอายุ ได้แก่ ตัวเต็มวัย (Adult) ลักษณะทางกายภาพ มีขนาดลำตัวโตเต็มที่ มีอวัยวะเพศที่พัฒนาเต็มที่ วัยรุ่น (Subadult/Juvenile) ลักษณะทางกายภาพ มีขนาดลำตัวเล็กกว่าตัวโตเต็มที่ อวัยวะเพศยังพัฒนาไม่เต็มที่ ขนาดลำตัวประมาณครึ่งหนึ่งของวัย adult มีพฤติกรรมเล่น ลูกเกาะอก (Infant) ลักษณะทางกายภาพเป็นลูกแรกเกิด สีขนเป็นสีดำ ซึ่งแตกต่างจากตัวเต็มวัย ลักษณะพฤติกรรมยังต้องอยู่ติดแม่ เคลื่อนที่ไปกับตัวแม่ตลอดเวลา การระบุช่วงวัยนี้มีความสำคัญต่อการศึกษาและการจัดการประชากรลิงเนื่องจากช่วยในการประเมินโครงสร้างประชากร บ่งชี้ถึงความสามารถในการสืบพันธุ์ของประชากร ช่วยในการคาดการณ์แนวโน้มประชากรในอนาคต เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวางแผนการจัดการและอนุรักษ์

ภาพที่ 4.3 แผนที่การกระจายของกลุ่มลิงบริเวณโดยรอบเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ ระหว่างเดือนตุลาคม 2567 ถึง มกราคม 2568

4.3 พฤติกรรมลิง

4.3.1 พฤติกรรมทางสังคม

ลิงแสดงพฤติกรรมทางสังคมที่หลากหลาย เช่น การอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม การดูแลลูกอ่อน การกินอาหาร และการเล่น ลิงมีพฤติกรรมการหาอาหารทั้งบนพื้นดินและบนต้นไม้ อาหารหลัก ได้แก่ ผลไม้ ใบไม้อ่อน หน่อไม้ และแมลง นอกจากนี้ยังพบการเข้ามาหาอาหารในพื้นที่เกษตรกรรมและวัดที่อยู่ใกล้เคียง

4.3.2 พฤติกรรมการใช้พื้นที่

ลิงมีการใช้พื้นที่แตกต่างกันตามช่วงเวลาของวัน โดยช่วงเช้า ออกหาอาหาร ช่วงกลางวัน พักผ่อนในที่ร่ม และช่วงเย็น ออกหาอาหารอีกครั้งก่อนเข้าที่พักในเวลากลางคืน

จากข้อมูลในตารางที่ 3 สามารถวิเคราะห์พฤติกรรมของลิงในแต่ละพื้นที่ได้ดังนี้:

(1) การแบ่งกลุ่มพื้นที่ตามลักษณะแหล่งอาหาร

- กลุ่มพื้นที่วัด (พื้นที่ที่มีกิจกรรมคนสูง) ได้แก่ วัดเขาสมโภชน์ พฤติกรรมหลัก กินเศษอาหาร ผัก-ผลไม้จากคน มีการใช้สิ่งก่อสร้างเป็นที่อยู่อาศัย (หลังคา, สิ่งก่อสร้าง) พบการกินอาหารธรรมชาติ (ลูกมะขามป้อม, ใบไม้) วัดร้างนภการารามและวัดชัยกระโทงวราราม พฤติกรรม แสดงการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่มีคน สามารถใช้แหล่งอาหารได้หลากหลาย แสดงความสามารถในการอยู่ร่วมกับคน

- กลุ่มพื้นที่เกษตรกรรม ได้แก่ เขาระเบิด หมู่ที่ 4 ตำบลชัยตะเคียน และ หุบเขาเขียว หมู่ที่ 6 ตำบลนาโสม พบการบุกรุกพื้นที่เกษตร กินมันสำปะหลัง ข้าวโพด อ้อย

- กลุ่มพื้นที่ผสมผสาน ได้แก่ สะพานชัยศาลา ผสมผสานระหว่างอาหารธรรมชาติ (ลูกมะหาด) และพืชเกษตร (มันสำปะหลัง) แสดงถึงการปรับตัวในการใช้แหล่งอาหารที่หลากหลาย

(2) พฤติกรรมร่วม ที่พบในทุกพื้นที่ คือ การนั่งบนต้นไม้ – แสดงถึงพฤติกรรมธรรมชาติที่ยังคงอยู่ การนั่งริมถนน – สะท้อนการปรับตัวเข้ากับสิ่งก่อสร้างของคน ลิงมีการใช้โครงสร้างที่คนสร้างขึ้น

(3) พฤติกรรมการหาอาหาร มีทั้งอาหารธรรมชาติ (ใบไม้ ลูกไม้ป่า เช่น มะขามป้อม มะหาด) อาหารจากคน (เศษอาหาร ผัก-ผลไม้) พืชเกษตร (มันสำปะหลัง ข้าวโพด อ้อย)

ตารางที่ 4.3 พฤติกรรมของลิงแสมและลิงกังในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ ระหว่างเดือน ตุลาคม 2567 ถึง มกราคม 2568

ลำดับ	พื้นที่	ชนิดลิง	พฤติกรรม
1	วัดรงนกวราราม ตำบลบัวชุม	ลิงแสม	นั่งบนต้นไม้/ นั่งบนหลังคาสิ่งก่อสร้าง
2	วัดเขาสมโภชน์ ตำบลบัวชุม	ลิงแสม	นั่งบนต้นไม้/ นั่งบนหลังคาสิ่งก่อสร้าง/ นั่งริมถนน/ หลบนอนตามสิ่งก่อสร้าง/ กินใบไม้ กินเศษอาหาร/ เศษผัก-ผลไม้/ มะขามป้อม
3	วัดชัยกระต๊อวราราม ตำบลบัวชุม	ลิงแสม	นั่งบนต้นไม้/ นั่งบนหลังคาสิ่งก่อสร้าง
4	เขาระเบิด ตำบลชัยตะเคียน	ลิงแสม	นั่งบนต้นไม้/ นั่งริมถนน ลงกินมันสำปะหลัง/ มีร่องรอยกินข้าวโพด
5	ชัยกระโดน/ ช่องเขาขาด ตำบลชัยตะเคียน	ลิงแสม	นั่งบนต้นไม้/ ลงกินมันสำปะหลัง/ มีร่องรอยกินอ้อย
		ลิงกัง	ลงกินมันสำปะหลัง
7	สะพานชัยศาลา ตำบลนาโสม	ลิงแสม	นั่งบนต้นไม้/ นั่งริมถนน ลงกินมันสำปะหลังและลูกไม้ (เช่น ลูกมะหาด)
6	หุบเขาเขียว ตำบลนาโสม	ลิงแสม	นั่งบนต้นไม้/ นั่งริมถนน/ ลงกินมันสำปะหลังและอ้อย
		ลิงกัง	ลงกินข้าวโพดและอ้อย
8	-วัดถ้ำพรหมโลก ตำบลหนองยายโตะ -ถนนหน้าสำนักงานเขตฯ ตำบลนาโสม	ลิงแสม	นั่งบนต้นไม้/ นั่งริมถนน ลงกินมันสำปะหลังและอ้อย

ภาพที่ 4.4 พฤติกรรมกส่นั่งบนต้นไม้ นั่งบนหลังคาสิ่งก่อสร้าง นั่งริมถนน และหลบนอนตามสิ่งก่อสร้าง

ภาพที่ 4.4 พฤติกรรมกสนนั่งบนต้นไม้ นั่งบนหลังคาสิ่งก่อสร้าง นั่งริมถนน และหลบนอนตาม
สิ่งก่อสร้าง (ต่อ)

ภาพที่ 4.4 พฤติกรรมกสนนั่งบนต้นไม้ นั่งบนหลังคาสิ่งก่อสร้าง นั่งริมถนน และหลบนอนตาม
สิ่งก่อสร้าง (ต่อ)

ภาพที่ 4.5 ร่องรอยหลักฐานพฤติกรรมการหาอาหารในพื้นที่วัด

ภาพที่ 4.6 เศษผัก-เศษอาหารและแหล่งน้ำที่นำมาให้ลิงในบริเวณวัดเขาสมโภชน์

ร่องรอยลิงกินมันสำปะหลัง

ร่องรอยลิงกินมันสำปะหลัง

ร่องรอยลิงกินมันสำปะหลัง

ร่องรอยลิงกินมันสำปะหลัง

ร่องรอยลิงกินมันสำปะหลัง

ลิงกินมันสำปะหลัง

ภาพที่ 4.7 ร่องรอยหลักฐานพฤติกรรมการหาอาหารของลิงในพื้นที่ไร่มันสำปะหลัง

ร่องรอยลิงกินอ้อย

ร่องรอยลิงกินอ้อย

ร่องรอยลิงกินอ้อย

ร่องรอยลิงกินอ้อย

ร่องรอยลิงกินอ้อย

ลิงกินอ้อย

ภาพที่ 4.8 ร่องรอยหลักฐานพฤติกรรมการหาอาหารของลิงในพื้นที่ไร่อ้อย

ภาพที่ 4.9 ร่องรอยหลักฐานพฤติกรรมการหาอาหารของลิงในพื้นที่ไร่ข้าวโพด

ภาพที่ 4.10 การให้อาหารข้างถนนและแหล่งที่ลิงเข้าถึงอาหารได้ (ตลาดนัด)

4.4 ผลการศึกษาผลกระทบจากลิง

สถานการณ์ปัญหาลิงเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ส่งผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมในบริบทของพื้นที่กลายเป็นหย่อมป่า (Patch) ถูกโอบล้อมด้วยพื้นที่เกษตรกรรม แหล่งชุมชน สถานที่ศักดิ์สิทธิ์และทางสัญจร พบว่า ลิงป่าอาศัยเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์เป็นแหล่งพักอาศัย แต่ในขณะเดียวกันลิงกลับมีพฤติกรรมออกนอกป่าเพื่อหาอาหารยังตำแหน่ง (Position) พื้นที่ (Area) และเส้นทาง (Route) ตลอดจนการเลือกกินชนิดอาหารที่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้ลิงป่าเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์มีพฤติกรรมแตกต่างจากพฤติกรรมของลิงป่าโดยทั่วไป โดยการออกหาอาหารและกินอาหารของลิงส่วนใหญ่จะพึ่งพาอาหารจากมนุษย์และการบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรมเพื่อหาอาหาร รวมถึงเล่นทำลายพืชผลเกษตรกรรม ตลอดจนพฤติกรรมการออกหากินและรู้จักการกินอาหารมนุษย์ยังก่อให้เกิดความเดือดร้อนสร้างความรำคาญและสร้างความเสียหายแก่ทรัพย์สินในแหล่งชุมชนและพื้นที่เกษตรกรรม อันเกิดจากพฤติกรรมของมนุษย์ต่อการให้อาหารลิงบ่อยๆ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมลิงป่าให้เกิดการเรียนรู้ต่อการพึ่งพาและกินอาหารจากมนุษย์โดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้อาหารลิงในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และตามเส้นทางสัญจรรอบเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 10 ปี

ในการนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าพฤติกรรมการออกหากินและกินอาหารจากมนุษย์ นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้ลิงป่าเกิดการเจริญพันธุ์และแพร่ขยายพันธุ์อย่างรวดเร็วจนมีขนาดประชากรลิงเพิ่มขึ้น โดยมีความเกี่ยวข้องกับความต้องการอาหารให้เพียงพอกับปริมาณความต้องการของฝูง อีกทั้งทัศนคติของคนภายใต้ความสัมพันธ์ที่มีต่อลิงส่งผลให้เกิดความย้อนแย้ง ด้านทัศนคติของคนในพื้นที่กับการอนุรักษ์ลิง ความเมตตาและการเป็นศัตรูพืช นอกจากนี้การที่ลิงป่าลดบทบาทการออกหากินและกินอาหารในป่าหรือพื้นที่ธรรมชาติลดลงยังก่อให้เกิดแนวโน้มการลดความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยในห่วงโซ่อาหารของระบบนิเวศส่งผลต่อความหลากหลายทางชีวภาพของระบบนิเวศพืชป่า โดยการกระจายตัวทางภูมิศาสตร์ของลิงมีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับการแตกสายพันธุ์ของพืช การกระจายพันธุ์พืชและการสืบพันธุ์ของพืชในป่า

จึงอาจกล่าวได้ว่าสถานการณ์ปัญหาลิงเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์มีลักษณะเป็นปัญหาเชิงระบบที่จำเป็นต้องอาศัยการคิดเชิงระบบ (System Thinking) เข้ามาช่วยแก้ไข (Solving) ป้องกัน (Protection) และพัฒนา (Development) บนพื้นฐานการวิเคราะห์ปัจจัย กระบวนการและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเพื่อนำมาหาทางออกในการจัดการลิงเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ต่อไป

ในการศึกษาผลกระทบจากลิงต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาหาระหว่างคนกับลิง โดยมีหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนและส่งเสริมการอนุรักษ์ ได้แก่ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 1 สาขาสระบุรี และเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนในพื้นที่ จำนวน 4 พื้นที่ ได้แก่ ตำบลซับตะเคียน ตำบลนาโสม ตำบล

บัวชุม และตำบลหนองยายโตะ รวมทั้งคณะนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ผลจากการสนทนากลุ่มและการประชุมระดมความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีการแสดงความคิดเห็นที่หลากหลายต่อผลกระทบจากการรบกวนของลิงในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ จำแนกการพิจารณาแบ่งเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1) ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ พิจารณาพื้นที่เกษตรกรรมโดยรอบที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบจากลิงมากที่สุดในการเข้ามาหากิน รื้อถอนและทำลายพืชผลการเกษตร ซึ่งคำนวณจากจำนวนพื้นที่จำแนกตามชนิดพืชที่ได้รับผลกระทบเป็นมูลค่าความเสียหาย โดยอ้างอิงราคาพืชผลช่วงในปี พ.ศ. 2566 – พ.ศ. 2568 และพิจารณาการเพาะปลูก 1 รอบการผลิตต่อปี

2) ผลกระทบด้านสังคม พิจารณาจากความคิดเห็นและทัศนคติต่อลิงเขาสมโภชน์ของประชาชนโดยรอบที่อยู่อาศัยและทำเกษตรกรรม

3) ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม พิจารณาพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์เป็นระบบนิเวศหนึ่งของป่าเบญจพรรณในการเป็นแหล่งพักอาศัยและหากินของลิงและสัตว์ป่าที่โอบล้อมด้วยภูมิทัศน์เกษตรกรรมแบบพืชเชิงเดี่ยว

4.4.1 ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

1) ความเสียหายต่อพืชผลทางการเกษตรที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบจากลิง

1.1) ภาพรวมโดยรอบเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์

- มันสำปะหลัง มูลค่า 7,438,720 บาท จำนวนที่ปลูกเฉลี่ย 1,180 ไร่ โดยมีผลผลิตต่อไร่ 3,152 กิโลกรัม ทั้งนี้ราคาหัวมันสดเฉลี่ย กิโลกรัมละ 2 บาท (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2568)

- ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มูลค่า 5,878,080 บาท จำนวนที่ปลูกเฉลี่ย 471 ไร่ โดยมีผลผลิตต่อไร่ 1,200 เฉลี่ยกิโลกรัม ทั้งนี้ราคาข้าวโพดเม็ดเฉลี่ย กิโลกรัมละ 10.40 บาท (สำนักปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2568)

- อ้อย จำนวนเฉลี่ยมูลค่า 13,514,750 บาท จำนวนเฉลี่ย 466 ไร่ โดยมีผลผลิต ต่อไร่เฉลี่ย 25 ตัน ทั้งนี้ราคาอ้อยขั้นต้นฤดูผลิต 67/68 ตันละ 1,160 บาท

- ต้นหอม มูลค่าเฉลี่ยต่ำสุด 1,960,000 - มูลค่าเฉลี่ยสูงสุด 7,840,000 บาท โดยมีจำนวนที่ปลูกเฉลี่ย 56 ไร่ (35,000 – 140,000 บาทต่อไร่ อ้างอิงบริษัทเจียไต๋)

- ยูคาลิปตัส มูลค่าเฉลี่ย 2,932,447 บาท จำนวนที่ปลูกเฉลี่ย 28.3 ไร่ โดยมีผลผลิตต่อไร่ 4,738 กิโลกรัม ราคาขายต่อกิโลกรัม 21.87 บาท (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2568)

- พริกชี้หนูสวน มูลค่าเฉลี่ย 1,230,320 บาท จำนวนที่ปลูกเฉลี่ย 20 ไร่ โดยมีผลผลิตต่อไร่ 1,690 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาขายต่อกิโลกรัม 36.40 บาท (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2568)

- ผักชี มูลค่าเฉลี่ย 55,200 บาท จำนวนที่ปลูกเฉลี่ย 2 ไร่ โดยมีผลผลิตต่อไร่ 690 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาขายต่อกิโลกรัม 40 บาท (ตลาดสี่มุมเมือง)

ดังนั้นพืชผลทางการเกษตรที่เพาะปลูกโดยรอบเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชนในรัศมีโดยรอบไม่เกิน 1 กิโลเมตร คาดว่ามีมูลค่าเฉลี่ย 32,950,553 บาทหรือประมาณ 33,000,000 บาท ซึ่งหากพิจารณาขนาดพื้นที่เกษตรกรรมและราคาชนิดพืชต่อไร่ทุกประเภทพบว่า พื้นที่เกษตรกรรมในตำบลบัวชุมคาดว่าจะมีมูลค่าความเสียหายมากที่สุดประมาณ จำนวน 12,432,842.6 บาท รองลงมา ได้แก่ ตำบลซับตะเคียนจำนวน 10,895,056 บาท ตำบลนาโสมจำนวน 8,591,192 บาท และตำบลหนองยายโตะจำนวน 1,091,462.4 บาท ตามลำดับ ซึ่งความเสียหายต่อพืชผลทางการเกษตรเป็นต้นทุนทางการทำการเกษตรของชุมชน ทำให้มีต้นทุนที่สูงขึ้น เนื่องจากต้องลงทุนทั้งการปลูก การเก็บเกี่ยว และการเฝ้าระวังป้องกัน ไม่ให้ลิงมากินพืชผลทางการเกษตร ทำให้รายได้ของเกษตรกรลดลงอย่างต่อเนื่อง

1.2) พื้นที่เกษตรกรรมรายตำบลโดยรอบเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน

1) พื้นที่เกษตรกรรมตำบลหนองยายโตะ มูลค่ารวมเฉลี่ย 1,091,462.4 บาท

- มันสำปะหลังมูลค่า 192,902.4 บาท จำนวนที่ปลูกเฉลี่ย 30.6 ไร่ โดยมีผลผลิตต่อไร่ 3,152 กิโลกรัม ทั้งนี้ราคาหัวมันสดเฉลี่ย กิโลกรัมละ 2 บาท (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2568)

- ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มูลค่า 898,560 บาท จำนวนที่ปลูกเฉลี่ย 471 ไร่ โดยมีผลผลิตต่อไร่ 1,200 เฉลี่ยกิโลกรัม ทั้งนี้ราคาข้าวโพดเม็ดเฉลี่ย กิโลกรัมละ 10.40 บาท (สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2568)

2) พื้นที่เกษตรกรรมตำบลนาโสม มูลค่ารวมเฉลี่ย 8,591,192 บาท

- มันสำปะหลังมูลค่า 895,168 บาท จำนวนที่ปลูกเฉลี่ย 142 ไร่ โดยมีผลผลิตต่อไร่ 3,152 กิโลกรัม ทั้งนี้ราคาหัวมันสดเฉลี่ย กิโลกรัมละ 2 บาท (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2568)

- ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มูลค่า 765,024 บาท จำนวนที่ปลูกเฉลี่ย 61.3 ไร่ โดยมีผลผลิตต่อไร่ 1,200 เฉลี่ยกิโลกรัม ทั้งนี้ราคาข้าวโพดเม็ดเฉลี่ย กิโลกรัมละ 10.40 บาท (สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2568)

- อ้อย จำนวนเฉลี่ยมูลค่า 6,931,000 บาท จำนวนเฉลี่ย 239 ไร่ โดยมีผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 25 ตัน ทั้งนี้ราคาอ่อนขึ้นตันฤดูผลิต 67/68 ตันละ 1,160 บาท

3) พื้นที่เกษตรกรรมตำบลชัยเคียน มูลค่ารวมเฉลี่ย 10,895,056 บาท

- มันสำปะหลังมูลค่า 3,227,648 บาท จำนวนที่ปลูกเฉลี่ย 512 ไร่ โดยมีผลผลิตต่อไร่ 3,152 กิโลกรัม ทั้งนี้ราคาหัวมันสดเฉลี่ย กิโลกรัมละ 2 บาท (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2568)

- ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มูลค่า 2,565,888 บาท จำนวนที่ปลูกเฉลี่ย 205.6 ไร่ โดยมีผลผลิตต่อไร่ 1,200 เฉลี่ยกิโลกรัม ทั้งนี้ราคาข้าวโพดเม็ดเฉลี่ย กิโลกรัมละ 10.40 บาท (สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2568)

- อ้อย จำนวนเฉลี่ยมูลค่า 1,856,000 บาท จำนวนเฉลี่ย 64 ไร่ โดยมีผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 25 ตัน ทั้งนี้ราคาอ่อนขึ้นตันฤดูผลิต 67/68 ตันละ 1,160 บาท

- ต้นหอม มูลค่าเฉลี่ยต่ำสุด 1,960,000 - มูลค่าเฉลี่ยสูงสุด 7,840,000 บาท โดยมีจำนวนที่ปลูกเฉลี่ย 56 ไร่ (35,000 – 140,000 บาทต่อไร่ อ้างอิงบริษัทเจียไต่)

- พริกชี้หูสวน มูลค่าเฉลี่ย 1,230,320 บาท จำนวนที่ปลูกเฉลี่ย 20 ไร่ โดยมีผลผลิตต่อไร่ 1,690 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาขายต่อกิโลกรัม 36.40 บาท (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2568)

- ผักชี มูลค่าเฉลี่ย 55,200 บาท จำนวนที่ปลูกเฉลี่ย 2 ไร่ โดยมีผลผลิตต่อไร่ 690 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาขายต่อกิโลกรัม 40 บาท (ตลาดสี่มุมเมือง)

4) พื้นที่เกษตรกรรมตำบลบัวชุม มูลค่ารวมเฉลี่ย 12,432,842.6 บาท

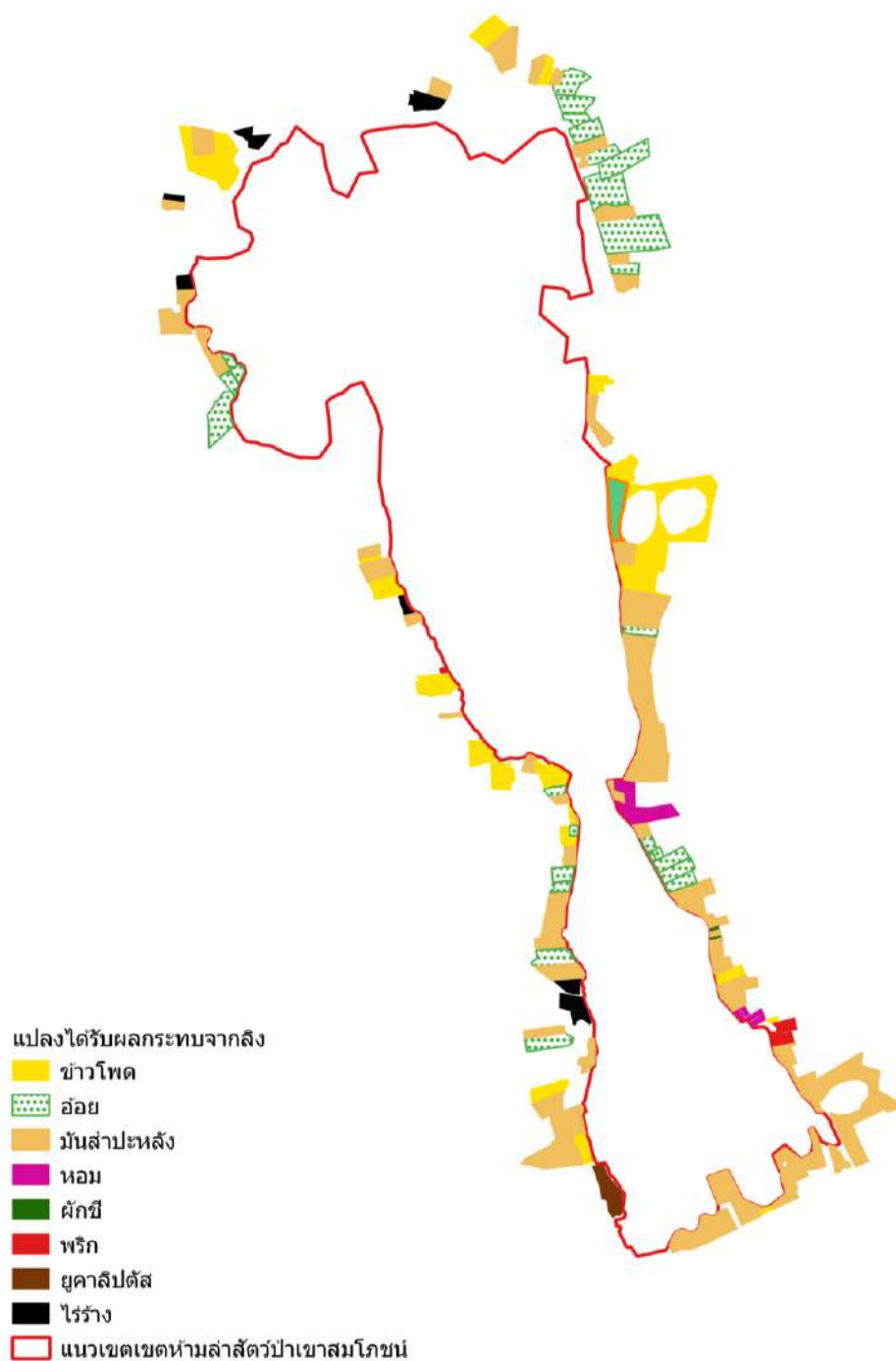
- มันสำปะหลังมูลค่า 2,265,657.6 บาท จำนวนที่ปลูกเฉลี่ย 359.4 ไร่ โดยมีผลผลิตต่อไร่ 3,152 กิโลกรัม ทั้งนี้ราคาหัวมันสดเฉลี่ย กิโลกรัมละ 2 บาท (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2568)

- ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มูลค่า 2,830,464 บาท จำนวนที่ปลูกเฉลี่ย 226.8 ไร่ โดยมีผลผลิตต่อไร่ 1,200 เฉลี่ยกิโลกรัม ทั้งนี้ราคาข้าวโพดเม็ดเฉลี่ย กิโลกรัมละ 10.40 บาท (สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2568)

- อ้อย จำนวนเฉลี่ยมูลค่า 4,321,000 บาท จำนวนเฉลี่ย 149 ไร่ โดยมีผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 25 ตัน ทั้งนี้ราคาอ่อนขึ้นตันฤดูผลิต 67/68 ตันละ 1,160 บาท

- ยูคาลิปตัส มูลค่าเฉลี่ย 2,932,447 บาท จำนวนที่ปลูกเฉลี่ย 28.3 ไร่ โดยมีผลผลิตต่อไร่ 4,738 กิโลกรัม ราคาขายต่อกิโลกรัม 21.87 บาท (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2568)

- พริกชี้หนูสวน มูลค่าเฉลี่ย 92,274 บาท จำนวนที่ปลูกเฉลี่ย 1.5 ไร่ โดยมี
ผลผลิตต่อไร่ 1,690 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาขายต่อกิโลกรัม 36.40 บาท (กรม
ส่งเสริมการเกษตร, 2568)

ภาพที่ 4.11 แผนที่แปลงพืชเศรษฐกิจโดยรอบเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโขชนที่ได้รับผลกระทบจากลิง

หากพิจารณาผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น พบว่า ความต้องการอาหาร (Food Requirement) ของลิงปัจจัยส่งผลให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจ โดยผลผลิตพืชอาหารและพืช วัตถุประสงค์ในระบบอุตสาหกรรมลดลง ซึ่งลิงมีสถานะเป็นเสมือนศัตรูพืช (Pest) เป็นปัจจัยชีวภาพ (Biotic Factors) ทางทางเกษตรก่อความเสียหายต่อพืชที่เพาะปลูกและทำให้ศักยภาพทางการผลิต ของเกษตรกรรมลดลง โดยกระบวนการหาอาหารและกินอาหารช่วงเดือนมิถุนายน - ธันวาคม ในรอบ การเพาะปลูกพืชไร่ของเกษตรกรรมนั้น ลิงเกิดการเรียนรู้และจดจำช่วงเวลาในรอบการเพาะปลูกเป็น ฤดูกาลต่อการออกหาอาหารและกินอาหารในพื้นที่เกษตรกรรม เริ่มจากการรวมตัวของฝูงลิงยามเช้า การกำหนดเส้นทางเดินของฝูงภายใต้การครอบครองพื้นที่สัญจรเข้าและออกจากป่าสู่พื้นที่ เกษตรกรรม เมื่อฝูงลิงออกมาจากป่าจะมุ่งไปยังพื้นที่เกษตรกรรมผ่านเส้นทางลาดตระเวน (แนว กั้นชนและเส้นเขตแดนกว้างประมาณ 6 เมตร ระหว่างพื้นที่เกษตรกรรมและเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขา สมโภชน์) จากนั้นฝูงลิงจะกระจายตัวเข้ากินอาหารยังพื้นที่เกษตรกรรม โดยกระจายตัวกินอาหารเป็น วงกว้างจนกินอิ่ม ซึ่งอาจจะพักผ่อนในพื้นที่แ่งนั้นและพื้นที่ ชายป่ายังไม่กลับเข้าป่าโดยทันที แต่จะ พักผ่อนหรือเล่นเพื่อรอเวลาในการกินช่วงเย็นก่อนกลับเข้าป่า ผลกระทบที่ได้รับคือ พืชผล เกษตรกรรมถูกลิงกินเพื่อบริโภคเป็นอาหารเป็นวงกว้าง รวมถึงการหักโค่นทำลายลำต้นพืชเพื่อการ กินและเล่น สำหรับเกษตรกรในพื้นที่การประสพภาวะเช่นนี้ส่งผลต่อรายได้ครัวเรือนของเกษตรกร โดยตรง ทั้งการเพิ่มต้นทุนการผลิตและการสูญเสียจากการลงทุนเพาะปลูก โดยผลผลิตถูกทำลาย และไม่ได้มาตรฐานการจำหน่ายเชิงพาณิชย์ ดังนั้นการบรรเทาและลดความสูญเสียทางเศรษฐกิจจาก ลิงเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ด้วยการปรับทัศนคติ เปิดใจรับแนวคิดเชิงสร้างสรรค์และการ ปรับเปลี่ยนวิถีเกษตรของเกษตรกรในพื้นที่ รวมถึงการออกแบบและสร้างนวัตกรรมการจัดการพื้นที่ เกษตรกรรมใหม่ที่ผลผลิตลิงไม่เป็นศัตรูพืชคือ ทางออกและโอกาสในการพัฒนาและยกระดับผลผลิต การเกษตร ซึ่งในระยะแรกเกษตรกรจะต้องก้าวข้ามผ่านความคุ้นเคยและเปิดรับโอกาสการพัฒนา ใหม่ๆจากปัญหาเชิงพลวัต ซึ่งเกษตรกรควรได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐและ เอกชนอย่างใกล้ชิดต่อการวางแผน การลงทุน การจัดการความรู้การเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจใหม่ที่ลิง ไม่รบกวนหรือเป็นศัตรูพืช เช่น การปลูกพืชสมุนไพร การปลูกพืชแบบผสมผสานและการปลูกพืช เศรษฐกิจที่มีมูลค่าสูง แต่มีระบบที่สามารถจัดการและป้องกันฟาร์มจากลิงอย่างมีประสิทธิภาพ

4.4.2 ผลกระทบด้านสังคม

จากข้อเท็จจริง ในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2558 นั้น ลิงจะออกมาหากินและกินอาหารนอก พื้นที่ป่ายังพื้นที่เกษตรกรรมและแหล่งชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างคน ลิงและปามีรูปแบบ ความสัมพันธ์แบบอิงอาศัยหรือความสัมพันธ์แบบเกื้อกูล (Commensalism : + , 0) ที่การอยู่ร่วมกัน โดยคนเป็นฝ่ายที่ได้ประโยชน์ (ทรัพยากรน้ำจากเขาสมโภชน์) ส่วนลิงและปามีเป็นฝ่ายที่ไม่ได้และไม่

เสียประโยชน์ แต่อย่างไรก็ตามหลังจากเกิดการเรียนรู้ในการหาอาหารนอกป่าและการกินอาหารจากมนุษย์จึงเกิดสถานการณ์ลิงพักอาศัยในป่า แต่กินอาหารนอกป่าในลักษณะการออกหากินเป็นฝูง (Troop of Monkeys) ได้สร้างภาวะความสัมพันธ์ใหม่แบบปรสิตเกิดขึ้น (Parasitism : + , -) โดยคนในชุมชนที่อยู่ร่วมกับลิงเป็นฝ่ายเสียประโยชน์เรียกว่า ผู้ถูกอาศัย (Host) ส่วนลิงเป็นฝ่ายที่ได้ประโยชน์จากการหาอาหารในชุมชนและพืชผลทางการเกษตร ทั้งนี้จากรูปแบบความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนแปลงจึงส่งผลให้ลิงสร้างผลกระทบทางสังคมในชุมชน ดังนี้

1) ความรู้สึกไม่สบายใจภายใต้ความเสี่ยงโดยรอบเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ แต่ไม่ถึงขั้นกลายเป็นความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับลิง แต่อย่างไรก็ตามต้องยอมรับว่าการบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรม การรบกวนที่อยู่อาศัยชุมชน การสร้างความเสียหายต่อทรัพย์สินและการรบกวนวิถีชีวิตของผู้คน นับว่าเป็นผลกระทบเชิงลบที่ลิงในฐานะสัตว์ป่าคุ้มครองตาม พ.ร.บ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2562 เป็นความเสี่ยงต่อการดำรงชีวิตและทรัพย์สินของชุมชน ดังนั้นการจัดการลิงไม่ให้สร้างความเสียหายและความเดือดร้อนต่อชีวิตและทรัพย์สินของชุมชนโดยรอบเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ ซึ่งหากพิจารณาเป็นความเสี่ยง โดยความเสี่ยงนี้ควรจัดการให้อยู่ในรูปแบบความสัมพันธ์แบบได้ประโยชน์ร่วมกัน (Protocooperation) ต่างฝ่ายก็ได้รับประโยชน์ซึ่งกันและกัน แม้แยกกันอยู่แต่ก็สามารถดำรงชีวิตในส่วนของตนได้เป็นปกติ เช่น การปรับคนเพื่อปรับพฤติกรรมลิงให้กลับเข้าหากินในป่า การดูแลลิงให้มีสวัสดิภาพและขนาดประชากรเหมาะสมกับความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศ และการฟื้นฟูป่าให้เป็นแหล่งทรัพยากรน้ำ แหล่งเรียนรู้และพื้นที่ธรรมชาติเป็นบ้านของสัตว์ป่าอย่างแท้จริง

2) ผลกระทบต่อสังคมจากความเมตตาและการทำบุญตามความเชื่อในวงจรการให้อาหารลิง พบว่า สร้างผลกระทบก่อให้เกิดลิงทำร้ายคน คนไล่ลิง คนสร้างกรงรอบอาคารเพื่อป้องกันลิง ลิงทำลายทรัพย์สิน สร้างความรำคาญและต่อเนื่อง รุกلامไปยังวิถีเกษตรกรรม โดยเฉพาะการหากินในช่วงฤดูเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวผลผลิต การรบกวนและสร้างความเดือดร้อนทั้งในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ถนนหลวง และแหล่งชุมชนบ้านเรือนรอบเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ ในการนี้ความเมตตาและการทำบุญตามความเชื่อของคนในและคนนอกพื้นที่ต่อลิง ส่งผลให้ลิงเกิดการเรียนรู้ที่จะพึ่งพาและกินอาหารจากมนุษย์ตลอดปี ซึ่งพื้นที่และสถานที่ในการเชื่อมโยงลิงออกจากป่ามาหากินคือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ตั้งอยู่รายรอบเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์เนื่องจากเป็นพื้นที่เริ่มต้นและพื้นที่ประจำในการให้อาหารลิงโดยมนุษย์ ทั้งความสะดวกจากตำแหน่งที่ตั้งประดิษฐานป่าจึงเป็นเหตุให้การสัญจรของลิงจากป่าสู่สถานที่ศักดิ์สิทธิ์เข้าถึงได้ง่ายและปลอดภัย สถานที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นเขตอภัยทานจึงเป็นแหล่งอาหารที่มีต่อเนื่องตลอดปี อีกทั้งการเลือกชนิดอาหารที่กินแล้วให้พลังงานสูงและมีรสหวานอร่อยทำให้ลิงสามารถลดระยะเวลา ระยะทางและพลังงานที่ใช้ในการออกหาอาหารแต่ละวัน นอกจากนี้ในบางพื้นที่ลิงอาจเลือกสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นทั้งแหล่งอาหารและแหล่งพักอาศัย

ไปในตัวพร้อมกัน ในการนี้แหล่งที่ตั้งชุมชนโดยรอบเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชนม์มักจะได้รับผลกระทบจากลิงเบาบางกว่าพื้นที่เกษตรกรรมและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เนื่องจากมีตั้งอยู่ห่างจากแนวเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชนม์ (แหล่งชุมชนไม่ตั้งประชิดชายป่า) ผูกจึงไม่ได้อาศัยชุมชนเป็นแหล่งอาศัยและแหล่งหากินโดยถาวร แต่การรื้อค้นและสร้างความเสียหายแก่แหล่งชุมชนตามบ้านเรือนอาจมีโอกาสดังขึ้นเป็นระยะๆจากการขยายพื้นที่หากินหรือการพลัดหลง ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าพื้นที่โดยรอบเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชนม์มีเส้นทางคมนาคมตัดผ่านโดยรอบ โดยเฉพาะถนนหลวงในพื้นที่ตำบลชัษตะเคียนมีระยะห่างจากเขตเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชนม์ไม่เกิน 1,000 เมตร มักจะมีการให้ขยะอาหารและพืชผลการเกษตรจากความเมตตาและความเชื่อในการทำบุญเป็นประจำตาม จุดต่างๆ โดยปราศจากการควบคุมดูแล ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวย่อมสะท้อนให้เห็นปัญหาวงจรการให้อาหารลิงเกิดปัญหาจากปัจจัยภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้องและซ้ำเติมปัญหาให้รุนแรงและต่อเนื่อง ซึ่งอาจปรับปรุงแก้ไขพัฒนางานด้านการสื่อสาร การประสานงานและการจัดการความสัมพันธ์ทางสังคมต่อปัญหาเชิงพื้นที่อย่างมีเอกภาพแบบข้ามเขตแดน (Transboundary) ระหว่างภาคประชาคมกับองค์กรปกครองท้องถิ่นเพื่อกำหนดข้อบังคับ กฎกติกาควบคุม สั่งการ ดำเนินงานและกำกับดูแลป้องกันการจัดการให้อาหารลิงที่สามารถดำเนินการได้เองโดยท้องถิ่น

3) ทศนคติของประชาชนต่อลิงจากการประชุมกลุ่มย่อย ประชุมติดตามสถานการณ์และประชุมระดมความคิดเห็นต่อลิง อาจกล่าวได้ว่า ประชาชนโดยรอบเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชนม์มีทัศนคติต่อลิง (สัตว์ป่า) เป็นศรัทธาพิช เพื่อน และสัตว์ป่าคุ้มครองอันเป็นส่วนหนึ่งในระบบนิเวศที่ยอมรับได้ในการอยู่อาศัยร่วมกันและการมีอยู่ของลิง โดยไม่สร้างความเดือดร้อน เนื่องจากเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชนม์เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีสัตว์ป่าอาศัยอยู่เป็นแหล่งนิเวศบริการ (Ecology Service) บ้านของสัตว์ป่าสร้างปัจจัยการผลิตให้ผลประโยชน์แก่ชุมชนและพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งการจัดการลิงให้บรรเทาหรือไม่รบกวนพื้นที่เกษตรกรรมในช่วงฤดูกาลการผลิตส่วนนอกฤดูกาลผลิตหากลิงเข้ามาในพื้นที่เกษตรกรรมเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ ในขณะเดียวกันความต้องการให้เกิดการควบคุมขนาดประชากรลิงให้ขยายพันธุ์และมีขนาดประชากรเพียงพอต่อความสามารถในการรองรับของพื้นที่และปริมาณอาหารนับเป็นเงื่อนไขที่ชุมชนต้องการ ตลอดจนการจัดระเบียบการให้อาหารลิงเป็นลำดับความสำคัญที่ประชาชนทั้งในและนอกพื้นที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจบนพื้นฐานเดียวกันและการปฏิบัติร่วมในทิศทางเดียวกัน ในการนี้อาจกล่าวได้ว่า ทศนคติของสังคมที่มีต่อลิงมีความหลากหลายทั้งแง่ลบ แง่บวกและมิติทางกฎหมาย

หากกล่าวโดยสรุป ลิงส่งผลกระทบทางสังคมในปัจจุบันเป็นทั้งความเสี่ยงต่อการทำลายระบบวิถีชีวิตและทรัพย์สิน เป็นความเมตตา การทำบุญตามความเชื่อในฐานะเพื่อนและเป็นกฎหมายในฐานะสัตว์ป่าคุ้มครองตาม พ.ร.บ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2562 ซึ่งสถานะของลิง

ในมิติที่หลากหลายดังกล่าวย่อมส่งผลต่อทัศนคติในการอนุรักษ์สัตว์ป่า ทัศนคติต่อความเมตตาและทัศนคติในการจัดการศัตรูพืช

4.4.3 ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

หากพิจารณาในภาพรวมของสถานการณ์กล่าวได้ว่า ปัจจุบันเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์เปรียบเสมือนเป็นแหล่งนิเวศบริการในลักษณะหอย่อมป่าที่มีสิ่งอาศัย แต่การออกหาอาหารและชนิดอาหารที่สิ่งนิยมนบริโภคไม่ได้จำกัดขอบเขตภายในพื้นที่ธรรมชาติอย่างเดียว เช่น ผลไม้ป่า ลูกไม้ เปลือกไม้และแมลง ฯลฯ แต่ขอบเขตการออกหาอาหารและเลือกชนิดอาหารส่วนใหญ่ถึงมีพฤติกรรมชอบหากินและกินอาหารของมนุษย์ โดยเฉพาะตามพื้นที่ชายป่าเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ตามแนวเส้นทางสัญจร (Path) พื้นที่ (Area) และจุดสำคัญ (Node) ที่มีแหล่งอาหารและชนิดอาหารให้พลังงานสูง เนื่องจากพื้นที่เกษตรกรรมพืชเชิงเดี่ยวมีปริมาณอาหารเพียงพอต่อสิ่งทั้งฝูง อีกทั้งจุดให้อาหารมีความปลอดภัย ความสะดวกสบายในการเข้าถึงและมีอาหารต่อเนื่องตลอดปี ตลอดจนชนิดอาหารมีรสชาติที่ดึงดูดใจให้พลังงานสูง จึงสามารถออกหาอาหารน้อยลง แต่มีพลังงานเพียงพอแก่ความต้องการและการขยายพันธุ์ ผลดังกล่าวทำให้สิ่งลดบทบาทการหากินและกินอาหารตามธรรมชาติลดลง โดยส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศในป่า ดังนี้

1) ผลกระทบทางนิเวศจากการเพิ่มจำนวนของประชากรสิ่งส่งผลกระทบต่อความสมดุลในระบบนิเวศ ด้านการใช้ทรัพยากรและการแย่งชิงพื้นที่กับสัตว์ป่าชนิดอื่น กล่าวคือ สิ่งในฐานะผู้ล่า ผู้ถูกล่าและสิ่งมีชีวิตในความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยของห่วงโซ่อาหาร เมื่อมีขนาดประชากรสูงขึ้นอาจส่งผลกระทบต่อความสมดุลของประชากรสัตว์ป่าในระบบนิเวศบางชนิดที่มีมากเกินไปและน้อยเกินไป อีกทั้งการหากินของสิ่งที่ไม่กระจายตัวในป่า แต่ออกหากินนอกป่าที่มีอาหารเพียงพอแก่ความต้องการตลอดปีมีแนวโน้มที่จะส่งผลให้โครงสร้างการกระจายพันธุ์ของพืชป่าและความหลากหลายทางชีวภาพของพืชพันธุ์ลดลงเนื่องจากตัวช่วยในการกระจายพันธุ์และขยายพันธุ์พืชป่าไม่ได้ทำหน้าที่ในความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัย

2) ผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ หากพิจารณาความสำคัญของสิ่งในฐานะ “สิ่งมีชีวิตหลัก” (Keystone Species) ในระบบนิเวศที่ช่วยกระจายพันธุ์พืชป่ากับความหลากหลายทางชีวภาพของป่าเบญจพรรณ อีกทั้งสิ่งยังเป็นสัตว์ไพรเมตที่ทำหน้าที่ช่วยควบคุมประชากรแมลง สัตว์เล็กและนกในป่า ตลอดจนเป็นสิ่งเป็นอาหารแก่ผู้ล่า ซึ่งหากพฤติกรรมการหาอาหารและกินอาหารของสิ่งไม่กระจายตัวในป่าอย่างทั่วถึง แต่ไปกระจุกตัวตามจุด พื้นที่และเส้นทางนอกเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ ย่อมส่งผลโดยตรงต่อสิ่งไม่ทำหน้าที่ในฐานะกลไกสิ่งมีชีวิตหลัก หรือ Keystone Species ต่อความหลากหลายทางชีวภาพและความสมดุลของระบบนิเวศ

3) การที่ภูมิทัศน์เกษตรกรรมแบบพืชเชิงเดี่ยวตั้งประชิดและโอบล้อมพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโขชนีย่อมส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในสวัสดิภาพของลิงจากสารเคมี โดยลิงออกหากินนอกพื้นที่ป่าในพื้นที่เกษตรกรรมจะได้รับสารเคมีโดยตรงที่ส่งผลต่อสุขภาพลิงป่า นอกจากนี้การใช้สารเคมีได้เข้าไปช่วยเปลี่ยนแปลงให้ความหลากหลายทางชีวภาพของสัตว์ แมลงและพืชตามธรรมชาติมีความหลากหลายทางชีวภาพลดลง เนื่องจากไม่มีความสามารถเพียงพอในการต้านพิษจากสารเคมี

4) การออกนอกพื้นที่ของลิงป่าและใกล้ชิดกับมนุษย์เป็นความเสี่ยงต่อสุขภาพของมนุษย์ที่จะได้รับพาหะนำโรคจากลิงสู่คน เช่น โปรตีนในขน ผิวน้ำลายและปัสสาวะของลิง

5) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของลิงป่า จากการที่ลิงได้รับอาหารจากมนุษย์ แต่ในขณะเดียวกันมนุษย์ไม่มีความเข้าใจพฤติกรรมลิงและการขับไล่ลิงไม่ให้รบกวนพื้นที่เกษตรกรรมล้วนเป็นปฏิกิริยาที่ส่งผลให้ลิงมีพฤติกรรมเปลี่ยนไปในทางก้าวร้าวหรือดุร้ายยิ่งขึ้น ตลอดจนการได้รับอาหารจากมนุษย์ยังส่งผลต่อภาวะการเจริญพันธุ์และการขยายพันธุ์ของลิงอย่างเพิ่มขึ้นและรวดเร็ว

หากกล่าวโดยสรุปพฤติกรรมลิงที่เปลี่ยนไปในการออกหากินและกินอาหารจากมนุษย์ นับว่าอาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันต่อความสมดุลประชากรสัตว์ป่าในความสัมพันธ์ของห่วงโซ่อาหาร สุขภาพของลิงจากสารเคมี ความหลากหลายทางชีวภาพในการขยายและกระจายพันธุ์พืชป่า การแพร่ระบาดโรคจากลิงสู่คน การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมลิงและการเจริญพันธุ์ขยายพันธุ์ของลิงเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังนั้นการปรับพฤติกรรมลิงให้กลับเข้าไปหากินและกินอาหารในป่าภายใต้รูปแบบความสัมพันธ์แบบอิงอาศัยหรือความสัมพันธ์แบบเกื้อกูลในห่วงโซ่อาหารและการส่งเสริมให้ลิงเป็นกลไกช่วยสร้างความหลากหลายทางชีวภาพในป่า คือ แนวทางที่จะบรรเทาและขจัดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากพฤติกรรมลิงออกหากินและกินอาหารนอกป่า

4.4.4 ผลกระทบต่อการท่องเที่ยว

ในพื้นที่โดยรอบเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโขชน พบว่ามีสถานที่ท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวมาเยือน 2 แห่ง คือ (1) เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโขชน เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมด้านการอนุรักษ์และเป็นแหล่งเรียนรู้ ทรัพยากรการท่องเที่ยว ได้แก่ ถ้ำหลายแห่งในพื้นที่ ภายในถ้ำมีหินงอกหินย้อยสวยงาม เช่น ถ้ำสิงห์โต ถ้ำเขาทะลุ ถ้ำหมี ถ้ำหนุมาน ถ้ำมรกต ถ้ำใหญ่ ถ้ำน้ำ ถ้ำลมเย็น ถ้ำค้างคาว ลานหินผุด และซากฟอสซิล หินปูนหลายชนิด มีประเภทที่เป็นหินปูนเนื้อโดโลไมท์ที่วางตัวอยู่ด้านล่างและหินปูนเนื้อแน่นที่อยู่ด้านบน ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเดินชมความหลากหลายของทรัพยากรในเส้นทางศึกษาธรรมชาติได้ นอกจากนี้ การได้ชมเลี้ยงผา ซึ่งเป็นสัตว์ป่าสงวนในธรรมชาติ เป็นกิจกรรมที่มีชื่อเสียงของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโขชน ผลกระทบจากการรบกวนของลิงมีค่อนข้างน้อย เนื่องจากลิงอยู่อาศัยในพื้นที่บนเขาของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโขชน และช่วงเช้า

ถึงเย็นจะลงไปหาอาหารกินในพื้นที่ทางการเกษตรของชุมชน แล้วจะกลับมาพักอาศัยอยู่บนเขา จึงไม่ได้อยู่ในพื้นที่ทำกิจกรรมการท่องเที่ยวหลักของเขาสมโภชน์เท่าไรนัก และ (2) วัดเขาสมโภชน์ วัดซึ่งมีลักษณะเป็นสวนป่า มีลิงอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก เป็นสถานที่สำหรับปฏิบัติธรรม ทั้งนี้มีถ้ำขนาดใหญ่หลายแห่ง เช่น ถ้ำเจดีย์ ถ้ำเพชร ถ้ำคู เป็นต้น ผลกระทบด้านการท่องเที่ยวเชิงศาสนาจากการรบกวนของลิงในวัดเขาสมโภชน์ เกิดจากการที่มีผู้นำอาหารไปให้ลิงกินเป็นประจำ ทำให้มีฝูงลิงจำนวนมากอาศัยอยู่ที่บริเวณวัด คนที่มาทำบุญ มีความรู้สึกสงสารลิงและต้องการช่วยเหลือโดยการให้อาหาร เมื่อลิงมากินอาหารของมนุษย์ ทำให้ทัศนคติของอาหารมากกว่าอาหารที่มีอยู่ตามธรรมชาติในป่า และความเชื่อของผู้มาทำบุญ คิดว่าการให้อาหารลิงเป็นส่วนหนึ่งของการทำบุญ เนื่องจากขาดความรู้และความเข้าใจเรื่องผลกระทบอันเกิดจากการให้อาหารลิงที่มีต่อระบบนิเวศและวิถีชีวิตของคนในพื้นที่โดยรอบวัดเขาสมโภชน์ โดยผู้ที่ให้อาหารลิงส่วนใหญ่เป็นคนนอกพื้นที่ จึงไม่ได้ผลกระทบโดยตรง จึงไม่มีความเข้าใจถึงปัญหาความเดือดร้อนของชุมชนในพื้นที่ ทางวัดเขาสมโภชน์ไม่มีการจัดการด้านการท่องเที่ยว ลิงสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้มาปฏิบัติธรรม เช่น แย่งอาหาร ทำลายทรัพย์สิน หรือทำผู้คน ส่งผลให้ภาพลักษณ์ของวัดเขาสมโภชน์ขาดความปลอดภัยในการเยี่ยมชม ดังนั้นการจัดการแหล่งอาหารภายในวัดเขาสมโภชน์ จึงเป็นประเด็นสำคัญ ในการแก้ไขปัญหาการรบกวนจากลิง การจัดการแหล่งอาหารที่มีประสิทธิภาพ ทำได้โดยการจัดระเบียบการให้อาหารในวัด การจัดการขยะจากการทำบุญ จะช่วยลดผลกระทบด้านการท่องเที่ยวได้

โดยสรุปผลกระทบต่อการท่องเที่ยว ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว สภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยวมีประเด็นสำคัญที่ควรพิจารณา ได้แก่ การจัดการแหล่งอาหาร ชนิดอาหาร ปริมาณอาหาร และการให้อาหารลิงในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด หรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ โดยเฉพาะระเบียบการให้อาหารลิงและพฤติกรรมปฏิบัติตนในการอยู่กับลิง เนื่องจากนักท่องเที่ยวไม่คุ้นเคยและอาจจะไม่เข้าใจพฤติกรรมลิงป่าตามธรรมชาติ ซึ่งลิงเป็นสัตว์ป่ามีพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งเร้า หากไม่ปลอดภัยจะแสดงออกถึงความดุร้าย ความก้าวร้าวและการทำร้ายนักท่องเที่ยว

4.5 การประชาสัมพันธ์แนวทางการแก้ไขปัญหาจากลิงและแนวทางการพัฒนาเชิงพื้นที่

การศึกษาผลกระทบจากลิงเพื่อแผนการบริหารจัดการลิงในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ จังหวัดลพบุรี ได้จัดการประชุมรับฟังความคิดเห็นแนวทางการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาเชิงพื้นที่ เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาจากลิงและแนวทางการพัฒนาเชิงพื้นที่ และจัดเวทีประชาสัมพันธ์ แผนการบริหารจัดการลิง ในวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2568 ณ องค์การบริหารส่วนตำบลนาโสม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ผู้เข้าร่วมประชุมทั้งสิ้น 110 คน ประกอบด้วย ภาครัฐ ผู้แทนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดลพบุรี ภาคประชาชน และภาควิชาการ คณะผู้วิจัยได้ใช้ผลการศึกษา

มากำหนดประเด็นในการประชาพิจารณ์ เพื่อเป็นแนวทางในการแสดงความคิดเห็นเพื่อแก้ไขปัญหาลิง และได้ทำการแจกแบบสอบถามให้แก่ผู้เข้าร่วมประชาพิจารณ์ จำนวน 102 คน ได้แสดงความคิดเห็นต่อข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ และข้อเสนอแนะแก่ชุมชนและสังคม ผลการประชาพิจารณ์ ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้เข้าร่วมประชาพิจารณ์ส่วนใหญ่ต้องการ (1) การแก้ไขปัญหแบบแยกส่วนหรือส่วนหนึ่งส่วนใดรายตำบลทำไม่สำเร็จ ดังนั้นการดำเนินงานแก้ไขปัญหแบบองค์รวม (Holistic) ด้วยกันทั้งบ้าน วัด และเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ ในรูปแบบของการจัดการร่วมกัน (Co - Management) จากภาคประชาคม (Civil Society) 4 พื้นที่ และ (2) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์เป็นตัวแทนการพัฒนาเชิงพื้นที่การอยู่ร่วมกันระหว่างชุมชน สัตว์ป่าและระบบนิเวศ จำนวนเท่ากัน คือ จำนวน 92 คน รองลงมา (3) กำหนดแนวทางการจัดการปัญหาลิงให้สอดคล้อง ไม่ย้อนแย้งกับแนวคิดและข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจนและสามารถนำไปสู่การลงมือปฏิบัติจริง จำนวน 91 คน ลำดับต่อมา (4) การบริหารจัดการประชากรลิงให้เพียงพอกับความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศ การสร้างความหลากหลายทางชีวภาพและความสมดุลของระบบนิเวศในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ จำนวน 90 คน และ (5) นโยบายคน - ลิง - ป่า เป็นความสัมพันธ์แบบได้ประโยชน์ร่วมกัน โดยการอยู่ร่วมกันที่ต่างฝ่ายได้รับประโยชน์ซึ่งกันและกัน (แม้แยกกันอยู่แต่ก็สามารถดำรงชีวิตในส่วนของตนได้ปกติ) และ (6) กำหนดยุทธศาสตร์ ขอบเขตการดำเนินงาน แนวคิดและแนวทางภาคปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาลิงและแนวทางการพัฒนาเชิงพื้นที่สามารถดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมบนฐานทัศนคติ ความรู้และความเข้าใจให้การทำงานไปในทิศทางเดียวกัน จำนวนเท่ากัน คือ จำนวน 88 คน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ผู้เข้าร่วมประชาพิจารณ์ส่วนใหญ่ต้องการ (1) ด้านการจัดการพื้นที่กันชน : สร้างแนวกันชนระหว่างพื้นที่ป่าและพื้นที่เกษตรกรรม จำนวน 102 คน รองลงมา (2) ด้านการฟื้นฟูแหล่งอาหารธรรมชาติ : สร้างและบำรุงรักษาแหล่งน้ำแหล่งอาหารที่มีอยู่เดิม จำนวน 98 คน และ ลำดับที่ 3 มีสองด้านเท่ากัน (3) ด้านประชากรลิง : การทำหมันควบคุมประชากรและติดตามผล และ (4) ด้านการฟื้นฟูแหล่งอาหารธรรมชาติ : พัฒนาแหล่งน้ำและแหล่งพืชอาหารของลิงในป่าธรรมชาติให้เพียงพอกับขนาดประชากรลิงตลอดปี จำนวน 97 คนเท่ากัน และอันดับที่สี่ ที่มีคะแนนเท่ากัน 3 ข้อ ได้แก่ (5) ด้านประชากรลิง : ปรับพฤติกรรมลิงพร้อมผลักดันลิงเข้าไปหาอาหารและกินอาหารในป่า (6) ด้านการจัดการพื้นที่กันชน : ติดตั้งระบบป้องกันลิงที่มีประสิทธิภาพ เช่น รั้วไฟฟ้า พืชที่มีหนามหรือระบบเสียง เป็นต้น และ (7) การจัดการขยะและอาหาร : กำหนดจุดการให้อาหารลิง ชนิดและ

ควบคุมปริมาณอาหารที่จะให้ลิง โดยเทศบาลตำบลหรือองค์การบริหารส่วนตำบลออกข้อกำหนดและกฎเกณฑ์ควบคุม

4.6 แนวทางการแก้ไขปัญหาจากลิงและแนวทางการพัฒนาเชิงพื้นที่

ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาจากลิงและแนวทางการพัฒนาเชิงพื้นที่จากการประชุมกลุ่มย่อย การระดมความคิดเห็น ข้อเสนอแนะอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผลการศึกษาสามารถเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาเชิงพื้นที่

4.6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) กำหนดแนวทางการจัดการปัญหาจากลิงร่วมกับการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้านแนวคิด และข้อกฎหมายที่ซับซ้อนและย้อนแย้งระหว่างหน่วยงาน ให้มีความชัดเจนและสามารถนำไปสู่การลงมือปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม
- 2) กำหนดยุทธศาสตร์ ขอบเขตการดำเนินงาน แนวคิดและแนวทางภาคปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาจากลิง และแนวทางการพัฒนาเชิงพื้นที่อย่างเป็นระบบเชิงบูรณาการและสามารถดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมบนฐานทัศนคติ ความรู้และความเข้าใจร่วมกัน
- 3) การปฏิรูปแนวคิดและแนวทางการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจของเกษตรกร โดยลิงไม่เป็นศัตรูพืช
- 4) การบริหารจัดการประชากรลิงให้เพียงพอกับความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศ การสร้างความหลากหลายทางชีวภาพและความสมดุลของระบบนิเวศป่าเบญจพรรณเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์
- 5) นโยบายคน-ลิง-ป่า เป็นความสัมพันธ์แบบได้ประโยชน์ร่วมกัน (Protocooperation) โดยการอยู่ร่วมกันที่ต่างฝ่ายก็ได้ประโยชน์ซึ่งกันและกัน

4.6.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. การจัดการประชากรลิง

- 1.1 การติดตามประชากรจัดทำฐานข้อมูลประชากรลิงที่เป็นปัจจุบัน รวมถึงการบันทึกข้อมูลสุขภาพและพฤติกรรม
- 1.2 การควบคุมประชากร เช่น การทำหมัน ตามแนวทางของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (2563)

2. การพัฒนาเชิงพื้นที่

2.1 การฟื้นฟูแหล่งอาหารธรรมชาติ

- ปลุกเสริมพืชอาหารของลิงในพื้นที่ป่าธรรมชาติ
- ฟื้นฟูระบบนิเวศป่าเบญจพรรณและป่าเต็งรังที่เสื่อมโทรม
- สร้างและบำรุงรักษาแหล่งน้ำธรรมชาติ

2.2 การจัดการพื้นที่กันชน

- สร้างแนวกันชนระหว่างพื้นที่ป่าและพื้นที่เกษตร
- ติดตั้งระบบป้องกันลิงที่มีประสิทธิภาพ เช่น รั้วไฟฟ้า หรือระบบเสียง

2.3 การจัดการขยะและอาหาร

- พัฒนาระบบการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพในพื้นที่วัดและชุมชน
- กำหนดจุดให้อาหารลิงที่เหมาะสม และควบคุมปริมาณอาหาร
- รณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับการให้อาหารลิงอย่างเหมาะสม

2.4 ภาคิผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภาครัฐ เอกชนและชุมชนรวมกลุ่มเป็นกลไกขับเคลื่อน
บูรณาการการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาเชิงพื้นที่ทั้งในระดับจังหวัด อำเภอและชุมชน

3. การป้องกันและแก้ไขความขัดแย้ง

3.1 การป้องกันความเสียหาย

- สนับสนุนการใช้วิธีป้องกันพื้นที่เกษตรที่มีประสิทธิภาพ
- ส่งเสริมการปลูกพืชทางเลือกที่ลิงไม่นิยมกิน
- พัฒนาระบบเตือนภัยล่วงหน้าเมื่อลิงเข้าใกล้พื้นที่เกษตร

3.2 การชดเชยความเสียหาย

- พัฒนาระบบประเมินความเสียหายที่เป็นธรรมและรวดเร็ว
- จัดตั้งกองทุนชดเชยความเสียหายจากลิง
- สร้างกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการกองทุนชดเชยความเสียหาย

3.3 การสร้างความรู้ความเข้าใจ

- จัดอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรและชุมชนเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกับลิง
 - พัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันความเสียหายจากลิง
 - ภาคิผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นหน่วยประสานและจัดการความรู้ ความเข้าใจและ

ทัศนคติต่อการรับรู้ของคนในชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการแก้ปัญหาและการจัดการลิง

- สร้างเครือข่ายชุมชนในการเฝ้าระวังและแก้ไขปัญหาการจัดระเบียบการให้อาหารลิง
- สร้างและพัฒนาบทเรียนท้องถิ่นหรือชุดความรู้เกี่ยวกับลิงเขาสมโภชน์และการพัฒนาเชิงพื้นที่ พร้อมสอดแทรกการสร้างจิตสำนึกต่อลิงในฐานะกลไกในระบบนิเวศและความเข้าใจต่อการดำรงชีวิตของชุมชนร่วมกับลิงภายใต้ความสัมพันธ์คน - ลิง - ป่า เป็นบทเรียนท้องถิ่นหรือชุดความรู้ที่สอดคล้องเหมาะสมกับศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียน ผู้นำ เจ้าหน้าที่และคนในชุมชน

4.6.3 ข้อเสนอแนะแก่ชุมชนและสังคม

- 1) ภาครัฐมีส่วนได้ส่วนเสีย องค์กรและภาคประชาคมร่วมตัวจัดตั้งกลไกขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาเชิงพื้นที่จากลิงเชิงโครงสร้างกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน รวมถึงการจัดตั้งกลไกขับเคลื่อนปัญหาเชิงพื้นที่ภาคประชาคมกับองค์กรปกครองท้องถิ่น
- 2) เสริมสร้างและแสวงหาเครือข่ายความร่วมมือหนุนเสริมและการเข้าถึงแหล่งทุนงบประมาณต่อการขับเคลื่อนแก้ไขปัญหาและการพัฒนาเชิงพื้นที่จากลิง
- 3) สร้างโอกาสและพื้นที่ทางสังคมอย่างต่อเนื่องเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และกระตุ้นการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาเชิงพื้นที่เกี่ยวเนื่องจากทรัพยากรลิง
- 4) หลักคิดและแนวทางการแก้ไขปัญหาขับเคลื่อนด้วยกรอบแนวคิดเชิงสร้างสรรค์ สร้างการมีส่วนร่วม การประสานความร่วมมือ สร้างความเข้าใจและการสื่อสารอย่างทั่วถึง
- 5) การสร้างพลเมืองสิ่งแวดล้อมที่ทุกคนเคารพสิทธิ รับผิดชอบและรู้จักหน้าที่ของตนต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาลักษณะของป่าเพื่อพัฒนาแผนการบริหารจัดการป่าในเขตห้ามล่าสัตว์ป่า เขาสมโขชน์ อำเภอยะบะดี จังหวัดยะลา สามารถสรุปผลการวิจัยและมีข้อเสนอแนะดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 ถิ่นที่อยู่อาศัยของลิง

1. ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่

พื้นที่ที่มีลักษณะเป็นเทือกเขาหินปูนที่มีความสูงตั้งแต่ 200-786 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ซึ่งเป็นลักษณะภูมิประเทศที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตของลิง (กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช, 2563)

สภาพป่าส่วนใหญ่เป็นป่าเบญจพรรณและป่าเต็งรัง สอดคล้องกับการศึกษาของ Malaivijitnond & Hamada (2008) ที่พบว่าลิงสามารถปรับตัวอาศัยอยู่ในป่าหลายประเภท มีความหลากหลายของระบบนิเวศที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตของลิง ทั้งในแง่ของแหล่งอาหาร แหล่งน้ำ และที่หลบภัย

2. แหล่งอาหารและน้ำ

แหล่งอาหารแบ่งเป็น 2 ประเภทหลัก

- แหล่งอาหารตามธรรมชาติ ได้แก่ พืชอาหารในป่า ผลไม้ป่า แมลงและสัตว์ขนาดเล็ก
- แหล่งอาหารจากมนุษย์ ได้แก่ พืชผลทางการเกษตร อาหารจากชุมชน อาหารจาก

นักท่องเที่ยว

แหล่งน้ำในพื้นที่ประกอบด้วย

- แหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ ลำห้วย บ่อน้ำในหินปูน
- แหล่งน้ำที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ อ่างเก็บน้ำ บ่อน้ำในชุมชน

3. การใช้พื้นที่

ลิงมีการกระจายตัวในพื้นที่ป่าธรรมชาติบริเวณเทือกเขาสมโขชน์ พื้นที่ใกล้ชุมชน และพื้นที่เกษตรกรรมโดยรอบ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Ruppert et al. (2018) ที่พบรูปแบบการใช้พื้นที่ในลักษณะเดียวกันในประเทศมาเลเซีย ใช้พื้นที่หลบภัยหลายลักษณะ เช่น ถ้ำในภูเขา หินปูน พื้นที่ป่าดิบ และยอดไม้สูง มีรูปแบบการใช้พื้นที่แตกต่างกันตามช่วงเวลาของวันและฤดูกาล ตามที่ เสาวลักษณ์ อ้นรัตน์ และคณะ (2561) ได้รายงานไว้

5.1.2 ประชากรลิง

1. จำนวนและการกระจายตัว

พบลิง 2 ชนิด ได้แก่ ลิงแสม (*Macaca fascicularis*) และลิงกัง (*Macaca nemestrina*) สอดคล้องกับการศึกษาของ Md-Zain et al. (2010)

ประชากรรวมอยู่ระหว่าง 1,905-2,751 ตัว

ลิงแสมพบในทุกพื้นที่สำรวจ (8 พื้นที่) แสดงถึงความสามารถในการปรับตัวสูง (Malaivijitnond et al., 2005)

ลิงกังพบเพียง 2 พื้นที่ ได้แก่ หมู่ที่ 4 ตำบลชะตเคียน (56-68 ตัว) และหุบเขาเขียว (34-40 ตัว)

พื้นที่วัดเขาสมโภชนมีประชากรลิงหนาแน่นที่สุด มีลิงแสม 1,403-1,645 ตัว คิดเป็น 60-74% ของประชากรลิงทั้งหมด

2. โครงสร้างประชากร

สัดส่วนเพศผู้ต่อเพศเมียในภาพรวม 1.17:1 (967:828 ตัว) ซึ่งใกล้เคียงกับการศึกษาของ Sha et al. (2009)

พบความไม่สมดุลของเพศในบางพื้นที่ โดยเฉพาะในสำนักงานเขตห้ามล่าฯ (ผู้เมีย = 62:30)

โครงสร้างตามอายุ (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2565)

- 1) ตัวเต็มวัย 807 ตัว (52.2%)
- 2) วัยรุ่น 673 ตัว (43.5%)
- 3) ลูกเกาะอก 66 ตัว (4.3%)
- 4) อัตราส่วนลูกเกาะอกต่อเพศเมีย 0.08 (66:828)

5.1.3 ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมจากลิง

1) ผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อพืชผลทางการเกษตรที่เพาะปลูกโดยรอบเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชนในรัศมีโดยรอบไม่เกิน 1 กิโลเมตร ซึ่งคาดว่าจะมีมูลค่าความเสียหายจำนวน 32,950,553 บาทหรือประมาณ 33,000,000 บาท โดยพื้นที่เกษตรกรรมในตำบลบัวชุมคาดว่าจะมีมูลค่าความเสียหายมากที่สุด ประมาณจำนวน 12,432,842.6 บาท รองลงมาได้แก่ ตำบลชะตเคียนจำนวน 10,895,056 บาท ตำบลนาโสมจำนวน 8,591,192 บาท และตำบลหนองยายโตะจำนวน 1,091,462.4 บาท สอดคล้องกับ กรณีของเมืองยิบรอลตาร์ ประเทศโมร็อกโก ความขัดแย้งไม่ได้เกิดจากการที่ลิงทำลายพืชผลทางการเกษตรเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการใช้พื้นที่ร่วมกัน (Van

Lavieren & Wich, 2009 อ้างถึงใน สยามล เทพทา และคณะ, 2565) เกษตรกรจึงมองว่าลิงเป็นต้นเหตุของการสร้างความเสียหายต่อเศรษฐกิจของชุมชน

2) ผลกระทบทางสังคม ผุ่ลิงส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของเกษตรกรและชาวบ้าน ด้านความมั่นใจและความมั่นคงในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพ รวมถึงทัศนคติของคนที่มีต่อลิงในลักษณะย้อนแย้ง เช่นเดียวกับผลกระทบด้านสังคมจากลิงในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี สยามล เทพทา และคณะ (2565) พฤติกรรมของลิงทำให้คุณภาพชีวิตของผู้อยู่ในพื้นที่ลดลง ทั้งด้านความปลอดภัยและด้านสุขอนามัย รวมถึงพฤติกรรมก้าวร้าวต่อคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว ทำให้คนรู้สึกหวาดกลัว โดนคุกคาม ตลอดจนการป้อนปาย รื้อคัน และทำลายสภาพแวดล้อมทางกายภาพของเมือง ดังนั้น ควรประสานความร่วมมือทางสังคมต่อการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาเชิงพื้นที่ ด้านการสื่อสาร การประสานงานและการจัดการความสัมพันธ์ภาคประชาคมกับองค์กรปกครองท้องถิ่นต่อการจัดการปัญหาข้ามเขตแดน (Transboundary) อย่างเป็นระบบร่วมกัน แต่อย่างไรก็ตามปัญหาจากลิงเข้ามารบกวนพื้นที่เกษตรกรรม สถานที่ศักดิ์สิทธิ์และแหล่งชุมชนรอบเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ นับเป็นโอกาสส่งเสริมให้สังคมเกิดการรวมตัวรวมกลุ่มสร้างเครือข่ายและกลไกความร่วมมือแก้ไขปัญหาและการพัฒนาเชิงพื้นที่

3) ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม อาจกล่าวได้ว่าเมื่อลิงปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการออกหากินนอกป่าและเลือกกินอาหารจากมนุษย์ทดแทนอาหารจากธรรมชาติจึงมีแนวโน้มและความเชื่อมโยงส่งผลกระทบต่อความสมดุลของชนิดพันธุ์สัตว์ในความสัมพันธ์ของห่วงโซ่อาหารระหว่างผู้ล่าและผู้ถูกล่า รวมถึงความสมดุลและความหลากหลายทางชีวภาพของพืชป่าในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ รวมถึงประชากรและสวัสดิภาพลิง ความเสี่ยงในการแพร่ระบาดของโรคจากลิงสู่คนและการเปลี่ยนพฤติกรรมลิงที่ดุร้าย ก้าวร้าวและไม่เป็นมิตร

จากผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมจากลิง มีประเด็นสำคัญที่ควรพิจารณาเพื่อแก้ไขปัญหาและการพัฒนาเชิงพื้นที่จากปัญหาที่เกี่ยวข้องกับลิงเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ ดังนี้

- ลิงในฐานะศัตรูพืช
- ลิงในฐานะกฎหมาย ลิงเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองตาม พ.ร.บ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562
- ลิงในฐานะความเสี่ยง (Risk) ต่อการดำรงชีวิตและทรัพย์สินของชุมชน
- ลิงในฐานะความเชื่อและความเมตตา
- ลิงในฐานะกลไก Keystone Species ต่อความหลากหลายทางชีวภาพและความสมดุลของระบบนิเวศในป่า
- ประชากรและสวัสดิภาพลิงป่า

- การแพร่ระบาดของโรคจากลิงสู่คน
- พฤติกรรมความดุร้ายและความก้าวร้าวของลิง
- กลไกขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาลิงเชิงพื้นที่
- ระเบียบการให้อาหารลิง
- การปรับเปลี่ยนและโยกย้ายแหล่งอาหารลิงกลับเข้าป่า

จากผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมจากลิงเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์มีความสอดคล้องกับรายงานการศึกษาทัศนคติของมนุษย์ต่อไพรเมต: การรับรู้ถึงศัตรูพืช ความขัดแย้งและผลที่ตามมาต่อการอนุรักษ์ไพรเมต (Lee PC and Priston NEC, 2005) โดยประเด็นสำคัญที่ควรพิจารณาเพื่อแก้ไขปัญหาและการพัฒนาเชิงพื้นที่ข้างต้นได้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาเชิงซ้อนในพื้นที่ของลิงกับพื้นที่เกษตรกรรม แหล่งชุมชนและป่าอนุรักษ์ในบริบทห้อมป่าจากการนิยามและตีความลิง (ลิงแสม) ในฐานะทางกฎหมาย ความเชื่อ ความเมตตา กลไกทางชีวภาพ ความเสี่ยงต่อการดำรงชีวิตและทรัพย์สินและศัตรูพืช ซึ่งความหลากหลายต่อสถานะของลิงที่มีปฏิสัมพันธ์กับมนุษย์ โดยมีปัจจัยด้านอาหารเป็นตัวเชื่อมโยงนั้น ย่อมเกิดจากพฤติกรรมการให้อาหารของคนแก่สัตว์ป่า อันเป็นการการดึงสัตว์ป่าเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการปรับพฤติกรรมมนุษย์ต่อการให้อาหารลิงจึงเป็นแนวคิด แนวทางและข้อปฏิบัติที่สังคมควรให้ความร่วมมือในการดำเนินงานอย่างมีวินัยและเคร่งครัด เช่นเดียวกับ การศึกษาของ ดวงใจ บุญกุศล และคณะ (2557) การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติของมนุษย์ที่มีต่อลิง จากผลการศึกษาวิธีการควบคุมการให้อาหารแก่ลิง ทั้งด้านมาตรการการห้ามให้อาหารหรือกำหนดจุดให้อาหาร เพื่อควบคุมปริมาณอาหารที่ลิงได้รับ เป็นการลดพฤติกรรมที่มีปฏิสัมพันธ์ทางด้านอาหารระหว่างมนุษย์กับลิงลง เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างลิงกับมนุษย์ แต่อย่างไรก็ตามปัญหาที่เกิดขึ้นย่อมเป็นรูปแบบปัญหาที่ต้องใช้ระยะเวลาในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของมนุษย์และลิงจากรุ่นสู่รุ่น อีกทั้งรูปแบบปัญหาดังกล่าวย่อมเป็นความรับผิดชอบที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายต้องให้ความร่วมมือและปฏิบัติตามอย่างเป็นรูปธรรม โดยครอบคลุมภาระงานที่เกี่ยวข้องเนื่องตามแนวทางต่อไปนี้

5.1.4 แนวทางการแก้ไขปัญหาจากลิงและแนวทางการพัฒนาเชิงพื้นที่

ยุทธศาสตร์ คน - ลิง - ป่า (ปรับคน ดูแลลิงและฟื้นฟูป่า)

ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาและการพัฒนาเชิงพื้นที่ของลิงเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ในการอยู่ร่วมกับชุมชนและพื้นที่ธรรมชาติ ภายใต้ระบบความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยทุกฝ่ายได้ประโยชน์ร่วมกัน โดยการปรับคน ครอบคลุมการปรับแนวคิด ทัศนคติและแบบแผนการจัดระเบียบการให้อาหารลิง การรวมกลุ่มทางสังคมและพลเมืองสิ่งแวดล้อมเพื่อแก้ไขปัญหาควบคู่กับการพัฒนาเชิงพื้นที่ การทำเกษตรกรรมแบบใหม่ที่ลิงไม่รบกวน การให้การศึกษา การสื่อสารและจัดการ

ความรู้สาธารณะด้านปัญหาสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ช่วยกระจายอำนาจในการบริหารจัดการลิง ส่วนการดูแลลิง มุ่งเน้นการควบคุมประชากรลิง การคืนลิงกลับสู่ป่าในการออกหาอาหาร/กินอาหารในป่า การดูแลสวัสดิภาพและสุขภาพลิง สำหรับการฟื้นฟูป่าเป็นการพัฒนาและดูแลความสมดุลและความหลากหลายทางชีวภาพให้เป็นบ้านและแหล่งหากินของลิงและสัตว์ป่า การเสริมศักยภาพให้เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์เป็นแหล่งนิเวศบริการ แหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ ซึ่งยุทธศาสตร์ดังกล่าวจะสามารถดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมต้องอาศัยความร่วมมือในความรู้แบบสหวิทยาการ การขยายโอกาสและสร้างพื้นที่ให้เกิดการทำงานอย่างต่อเนื่องและประสานประโยชน์ให้ภาคภาคทุกฝ่ายทำงานในบรรยากาศเชิงสร้างสรรค์ ภายใต้ ยุทธศาสตร์ คน - ลิง - ป่า มี 10 โครงการที่ควรบูรณาการร่วมกันแบบองค์รวม (Holistic) ดังนี้

- 1) การจัดทำคลังข้อมูลและการติดตามพลวัตพฤติกรรมการอยู่อาศัย การหาอาหาร การเล่น และขยายพันธุ์ของลิงเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์
- 2) การควบคุมขนาดประชากรลิง
- 3) การจัดการถิ่นที่อยู่อาศัยของลิง ด้านแหล่งอาหารและพื้นที่หากินของลิง
- 4) การจัดการความรู้สาธารณะต่อลิงในฐานะสัตว์ป่ากับชุมชนและภาคภาคที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ภายใต้การอยู่ร่วมกันระหว่าง คน - ลิง - ป่า ในรูปแบบของการพึ่งพาอาศัยและการสานประโยชน์ร่วมกัน
- 5) การใช้สื่อมวลชนสร้างการตระหนักรู้ ความเข้าใจและความรับผิดชอบต่อการแก้ไขปัญหาลิง
- 6) สร้างประชาคมและกลไกขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาจากลิงและการพัฒนาเชิงพื้นที่
- 7) การรักษาสวัสดิภาพและความปลอดภัยของมนุษย์และลิงในการอยู่ร่วมกัน
- 8) การสร้าง/พัฒนาแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวทรัพยากรลิง เพื่อสร้างการเรียนรู้และความตระหนักรู้ความสำคัญของการอนุรักษ์และการคุ้มครองสัตว์ป่า ตลอดจนความรับผิดชอบต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม
- 9) สร้างแนวกันชนป้องกันการบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรมและแหล่งชุมชน
- 10) สร้างพลเมืองสิ่งแวดล้อมที่ทุกคนเคารพสิทธิ รับผิดชอบต่อและรู้จักหน้าที่ของตนต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่

5.2 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะระยะสั้น

- 1) การจัดระเบียบการให้อาหารลิงและขยะอาหารในพื้นที่วัดหรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ และพื้นที่โดยรอบเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์
- 2) การปรับพฤติกรรมลิงเข้าไปหาอาหารและกินอาหารในป่า โดยการให้อาหารลิงในป่า
- 3) การจัดตั้งและสร้างกลไกขับเคลื่อนแก้ไขปัญหาลิงภาคประชาคมร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควบคู่กับการบูรณาการทุกภาคส่วนในการแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่
- 4) การให้การศึกษาและจัดการความรู้สาธารณะแก่ชุมชนและสังคมในการอยู่ร่วมกับลิงและการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ (Responsible Tourism)
- 5) การใช้อิทธิพลด้านสื่อมวลชนและสื่อมวลชนมีเดียสร้างการรับรู้และความเข้าใจแก่สังคมต่อปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการให้อาหารลิงโดยมนุษย์
- 6) การทำหมันและควบคุมประชากรลิง

ข้อเสนอแนะระยะกลาง

- 1) การฟื้นฟูเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ให้เป็นบ้านและแหล่งอาหารของลิง
- 2) การปฏิรูปแบบแผนการปลูกพืชเศรษฐกิจและปรับพฤติกรรมเกษตรกรต่อการปลูกพืชแบบผสมผสานและพืชที่ลิงไม่รบกวน โดยเฉพาะการปลูกพืชที่มีราคาสูงตามกลไกตลาดในแต่ละฤดูกาลทดแทนการปลูกพืชไร่
- 3) การปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบหรือข้อบังคับในการกระจายอำนาจเชิงบริหารจัดการลิงด้านงบประมาณและกำลังคนแก่หน่วยงานนอกกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช ให้สามารถทำงานโดยไม่ขัดแย้งและสอดคล้องกับ พ.ร.บ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562
- 4) การสร้างพลเมืองสิ่งแวดล้อมที่ทุกคนเคารพสิทธิ รับผิดชอบและรู้จักหน้าที่ของตนต่อปัญหาลิงและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่
- 5) การศึกษาวิจัยเพิ่มเติม ได้แก่
 - 5.1) การติดตามผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงพลวัตการดำรงชีวิตของลิง
 - 5.2) ทักษะคติและผลกระทบจากลิงต่อวิถีเกษตรกรรมและความเป็นอยู่ของชุมชน
 - 5.3) การปฏิรูปเกษตรกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาการรบกวนและบุกรุกทำลายจากลิง
 - 5.4) การออกแบบและพัฒนาพื้นที่ธรรมชาติเพื่อการจัดการลิงป่าภายใต้พื้นที่เกษตรกรรมและแหล่งชุมชน

ข้อเสนอแนะระยะยาว

- 1) สร้างแนวกันชนป้องกันปัญหาลิงรบกวนพื้นที่เกษตรกรรมและแหล่งชุมชน
- 2) สร้างและพัฒนาบทเรียนท้องถิ่นแก่สังคมในการอยู่ร่วมกันระหว่างคน-ลิง-ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์
- 3) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์

เอกสารอ้างอิง

- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. (2563). การสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลประชากรลิงในพื้นที่อนุรักษ์. กรุงเทพฯ: กองอนุรักษ์สัตว์ป่า.
- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. (2565). คู่มือการสำรวจและติดตามประชากรสัตว์ป่า. กรุงเทพฯ
- ขวัญฤทัย จรัสเพชร และคณะ. (2562). ความขัดแย้งระหว่างคนกับลิงแสมในพื้นที่วัดเขาช่องพราน จังหวัดราชบุรี. วารสารวนศาสตร์, 38(2), 29-38.
- คมกริช แก้วพนัส และ นันทิยา อัจจิมารังษี. (2553). พฤติกรรมของลิงวอกภูเขา (*Macaca assamensis*) ที่วัดถ้ำปลา จังหวัดเชียงราย ประเทศไทย. วารสารสัตว์ป่าเมืองไทย, 17(1): 35-43.
- ดวงใจ บุญกุล และคณะ. (2557). วิถีชีวิต ประชากร และระบบสังคมของลิงที่อาศัยในเขตชุมชนเมืองเก่าลพบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี. จังหวัดลพบุรี ปีงบประมาณ 2557.
- จอห์น พาร์. (2546). สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมในประเทศไทย. สำนักพิมพ์สารคดี, กรุงเทพฯ.
- จารุวี ค่ายม่น ชัญญุภรณ์ ประสาทพรชัย พิมพ์ชนก สรรมงคล อาภรณ์ ลีสมบูรณ์ พรชัย สัญธิติเสรี และ นริศ ภูมิภาคพันธุ์. (2550). การศึกษาการเปลี่ยนแปลงประชากรลิงแสมบริเวณพระปรางค์ สามยอด จังหวัดลพบุรี รายงานกรณีศึกษาปัญหาพิเศษ นิสิตชั้นปีที่ 6 ปีการศึกษา 2549-2550.
- นริทธิ์ สีตะสุวรรณ กนกพร กวีวัฒน์ และนันทิยา อัจจิมารังษี. (2538). คู่มือปฏิบัติการวิชาพฤติกรรมวิทยาทั่วไป (214381). ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิลาศ เทพทา และ สยามล เทพทา. (2564). ถิ่นที่อยู่อาศัยของลิงในสภาพแวดล้อมชุมชนเมือง: ย่านการค้าเมืองเก่าลพบุรี. วารสารสมาคมนักวิจัย, 26 (4). 273-290. (ออนไลน์) เข้าถึงจาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jar/article/download/255043/174561>
- เวธัส โพธารามิก. (2556). ลิง กับ คน: ไพรเมทวิทยาเชิงชาติพันธุ์ของลิงแสม (*Macaca fascicularis*) ณ ตำบลท่าหิน อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุจินดา มาลัยวิจิตรนนท์. (2553). การสูญเสียลักษณะเฉพาะทางพันธุกรรมของลิงหางยาวไทยในธรรมชาติจากการผสมเลือดชิด และ การผสมข้ามพันธุ์. สัมมนาทางวิชาการสัตว์ป่าสวนสัตว์ ครั้งที่ 4 “ การลดการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ ”

- สยามล เทพทา ดวงใจ บุญกุศล และหงสกุล เมสนุกุล. (2565). รายงานการวิจัยการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทรัพยากรลิงในอัตลักษณ์วิถีถิ่นเมืองลพบุรี. กรุงเทพฯ : สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.
- สยามล เทพทา วิลาศ เทพทา และหงสกุล เมสนุกุล. (2567). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทรัพยากรลิงในอัตลักษณ์วิถีถิ่นเมืองลพบุรี. *Journal of Roi Kaensarn Acadami*. 9 (12). 2307-2322. (ออนไลน์) เข้าถึงจาก <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JRKSA/article/view/275791>
- เสาวลักษณ์ อ้นรัตน์ และคณะ. (2561). การศึกษานิเวศวิทยาพฤติกรรมของลิงวอก (*Macaca mulatta*) ในศูนย์ศึกษาธรรมชาติและสัตว์ป่าเขาฉกรรจ์ จังหวัดกาญจนบุรี. *Thai Journal of Science and Technology*, 7(3), 291-300.
- Aggimarangsee, N. (1992). Survey for Semi-tame Colonies of Macaques in Thailand. *Nat. Hist.Bull. Siam Soc.*, 40: 103-166.
- Altmann, J. (1974). Observational Study of Behavior Sampling Methods. *Behaviour*. 94: 227-267.
- Arsaithamkul, V., Malaivijitnond, S., Jadejaroen, J. and Maikaew, U. (2014). Population control of free-ranging long-tailed macaques: Using contraception that does not affect sexual behavior and evaluation after reintroduction following contraception. *Proceeding of 25th congress of the international primatological society*, Ha Noi, Vietnam, 11-16th August.
- Camperio Ciani, A. and Mouna, M. (2006). Human and environmental causes of the rapid decline of *Macaca sylvanus* in the Middle Atlas of Morocco. *The Barbary macaque: biology, management and conservation*. Nottingham university: press nottingham, 257-275.
- Chakravarthy, A. K., Thyagaraj, N. E., Paterson, J. and Wallis, J. (2005). Coexistence of bonnet macaques (*macaca radiata radiata geoffroy*) with planters in the cardamom (*elettaria cardamomum maton*) and coffee (*coffea arabica linnaeus*) plantations of karnataka, south India: hospitable or hostile. *commensalism and conflict: the human-primate interface*. American society of Primatologists, Norman, 271-293.

- Chauhan, A. and Pirta, R. S. (2010). Socio-ecology of two species of non-human primates, rhesus monkey (*macaca mulatta*) and hanuman Langur (*semnopithecus entellus*), in Shimla, himachal pradesh. *Journal of human ecology*, 30(3), 171-177. Retrieved from doi: 10.1080/09709274.2010.11906286
- Boonkusol, D., Sanyathitiseree, P. Thongyuan, S. and Jangsuwan, N. (2018). Population and behavior surveys of long-tailed macaque (*Macaca fascicularis*) in the old town, Lopburi Province. *Online Journal of Biological Sciences*, 18(2), 226-236.
- Don, M. Hoelzer, G., Absher, R. and Ashley, M. (1993). mtDNA Diversity in Rhesus Monkey Reveals Overestimates of Divergence Time and Paraphyly with Neighboring Species. *Mol. Biol. Evol.* 10:282-295.
- Fooden, J. (1982). Ecogeographic Segregation of Macaque Species. *Primates*, 23(4): 574-579.
- Groves, C. (2001). *Primate Taxonomy*. Smithsonian Institution Press, Washington. 350 pages.
- Hill, C. M. (2015). Perspectives of “conflict” at the wildlife–agriculture boundary: 10 years on. *Human dimensions of wildlife*, 20(4), 296-301. Retrieved from doi: 10.1080/10871209.2015.1004143
- Lee PC., Priston NEC. (2005). Human Attitudes to Primates: Perceptions of Pests, Conflict and Consequences for Primate Conservation. In: Paterson JD, Wallis J (eds) *Commensalism and Conflict: the Human-Primate Interface*. American Society of Primatologists, Norman, Oklahoma, USA, pp. 1-23.
- Lekagul, B. and McNeely, J.A. (1988). *Mammals of Thailand*, 2nd ed., Darnsutha Press, Bangkok.
- Malaivijitnond, S., Hamada, Y., Varavudchi, P. and Takenaka, O. (2005). The Current Distribution and status of Macaques in Thailand. *Nature and History Journal of Chulalongkorn University*, 1: 35-45.
- Malaivijitnond S., Vazquez Y. and Hamada Y. (2011). Human impact on long-tailed macaques in Thailand. In: Fuentes, A., Jones-Engel, L., Gumert, MD, editors. *Monkeys on the edge: ecology and management of long-tailed macaques and their interface with humans*. Cambridge studies in biological and evolutionary anthropology. (pp. 118-58). Cambridge: Cambridge University Press.

- Md-Zain, B. M., Mohamad, M., Ernie-Muneerah, M. A., Ampeng, A., Jasmi, A. and Mahani, M. C. (2010). Phylogenetic relationships of Malaysian monkeys, Cercopithecidae, based on mitochondrial cytochrome c sequences. *Genetics and Molecular Research*, 9(4), 1987-1996.
- Priston, N. E. C. and McLennan, M. R. (2013). Managing humans, managing macaques: human-macaque conflict in Asia and Africa. In S. Radhakrishna, M. A. Huffman and A. Sinha (Eds.), *The macaque connection: cooperation and conflict between humans and macaques*. (pp. 225-250). New York: Springer New York.
- Randall, K., Lisa, J., Chalise, M., Engel G., Heidrich, J., Grant, R., Bakimaya, S., McDonough, J., Smith, D. and Ferguson, B. (2006). Genetic characterization of rhesus Macaques (*Macaca mulatta*) in Nepal. *Amer. J. Prima* 68:445-455.
- Riley, E. P. and Priston, N. E. C. (2010). Macaques in farms and folklore: exploring the human-nonhuman primate interface in Sulawesi, Indonesia. *American journal of primatology*, 72(10), 848-854. Retrieved from doi: 10.1002/ajp.20798
- Rowe, N. (1996). *The Pictorial Guide to the Living Primates*. Pogonias Press, New York. <http://www.t-pageant.com>.
- Ruppert, N., et al. (2018). Population density of the long-tailed macaque (*Macaca fascicularis*) in urban and suburban areas: A case study in Penang, Malaysia. *Journal of Primatology*, 7(1), 1-6.
- Sha, J. C., et al. (2009). Status of the long-tailed macaque *Macaca fascicularis* in Singapore and implications for management. *Biodiversity and Conservation*, 18(11), 2909-2926.
- Shek, C.-T. (2011). Box 12.1 Management of nuisance macaques in Hong Kong. *monkeys on the edge: ecology and management of long-tailed macaques and their interface with humans*, 60, 297.
- Srivastava, A. and Begum, F. (2005). City monkeys (*Macaca mulatta*): A study of human attitudes. *Commensalism and conflict: The human-primate interface*, 258-269.
- Wong, C. L. and Ni, I. H. (2000). Population Dynamics Of The Fecal Macaques In The Kowloon Hills Of Hong Kong. Available source: www.Pubmed.gov, March 3, 2007.

ภาคผนวก

สรุปการประชุมและการประชาพิจารณ์
ผลกระทบจากสิ่งที่มีต่อชุมชนโดยรอบเขาสมโขชน์

การประชุมระดมความคิดเห็น ครั้งที่ 1

การประชุมร่วมกับภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาเรื่องลิง ณ องค์การบริหารส่วนตำบลนาโสม อำเภอยะบะดี จังหวัดลพบุรี ในวันที่ 8 พฤศจิกายน 2567 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับปัญหาหรือผลกระทบจากลิงที่มีต่อชุมชน โดยเน้นการรับฟังมุมมองและประสบการณ์ของประชาชนในพื้นที่ คณะผู้วิจัยจัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ในประเด็น ดังต่อไปนี้

1. ผลกระทบที่ถึงสร้างต่อชุมชน เช่น ความเสียหายต่อทรัพย์สิน การรบกวนชีวิตประจำวัน หรือสุขอนามัย วิธีการที่ชุมชนได้ใช้ในการรับมือกับปัญหานี้
2. แนวคิดหรือข้อเสนอแนะจากชุมชนในการจัดการปัญหา
3. การจัดตั้งประชาคม "คน - ลิง - ป่า เขาสมโภชน์"

รายชื่อผู้เข้าร่วมการประชุมระดมความคิดเห็น

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง/หน่วยงาน
1	นายอภิชาติ ประจิตร	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบัวชุม
2	นายอดิเรก บุญจันทร์	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองยายโสี
3	นายสมทรง ช้างชนะ	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาโสม
4	นายยศเดช เผ่าสุข	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลซับตะเคียน
5	นายจักรกฤษณ์ เรืองจาบ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 4 บ้านซับเคี้ยวเมว ต.บัวชุม
6	นางดวง เจนพนัส	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 5 บ้านเตาขนมจีน ต.บัวชุม
7	นายพยุศักดิ์ ประจิตร	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7 บ้านซับสะแก ต.บัวชุม
8	นางละเอียด ยานะพันธุ์	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 6 บ้านท่ารวก ต.หนองยายโสี
9	นายอนุรักษ์ คงสว่าง	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 6 บ้านซับงูเหลือม ต.นาโสม
10	นายพนพล สร้อยฟ้า	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านซับศาลา ต.ซับตะเคียน
11	นายสมพร กกสันเทียะ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 4 บ้านซับกระโดน ต.ซับตะเคียน
12	นายธีรธนา เผ่าสุข	กำนันตำบลซับตะเคียน
13	นายเกริกวิทย์ ภูมิพยัคฆ์	หัวหน้าเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์
14	นายบุญชู เข้มงาม	เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์
15	นายณัฏฐิ์ คุรุฑะกะ	เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์
16	สัตวแพทย์หญิงสุนิดา วิงวอน	สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 1 สาขาสระบุรี

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง/หน่วยงาน
17	รศ.ดร.ดวงใจ บุญกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
18	ดร.วิลาศ เทพทา	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
19	ดร.สยามล เทพทา	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
20	ผศ.น.สพ.ดร.พรชัย สัญญัติเสรี	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
21	นางสาวสุจารี พ่วงสนธิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
22	นายสุระพล เขียวหวาน	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

การสนทนาคอบคลุมถึงพฤติกรรมของลิง สาเหตุที่ลิงออกจากป่า การจัดการประชากรลิง และแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับลิง นอกจากนี้ มีแนวทางการแก้ไขปัญหา โดยการทำหมัน การจัดระเบียบการให้อาหาร และการใช้ประโยชน์จากลิงในด้านการท่องเที่ยว รวมถึงการหาแนวทางให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน

ผลกระทบของลิงต่อการเกษตรกรรม

1. ความเสียหายต่อพืชผลทางการเกษตร ลิงสร้างความเดือดร้อนให้กับเกษตรกร เนื่องจากลิงกินพืชผลทางการเกษตร เกษตรกรจำนวนมากได้รับความเสียหายจากการที่ลิงเข้ามากินพืชผลที่ลงทุนลงแรงไป พืชผลที่ได้รับผลกระทบ ได้แก่ ข้าวโพด มันสำปะหลัง อ้อย ผักชี ต้นหอม และอื่นๆ
2. การสูญเสียรายได้ การที่ลิงกินพืชผลทำให้เกษตรกรสูญเสียรายได้ที่ควรจะได้รับจากการขายผลผลิตความเสียหายนี้ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของเกษตรกร
3. ความจำเป็นในการเฝ้าระวัง เกษตรกรต้องเสียสละกำลังคนในการเฝ้าระวังพืชผลเพื่อป้องกันลิง บางครั้งต้องมีคนเฝ้าตลอด 24 ชั่วโมง การเฝ้าระวังนี้ทำให้เกษตรกรไม่สามารถทำงานอื่นๆ ได้อย่างเต็มที่
4. ค่าใช้จ่ายในการป้องกัน เกษตรกรอาจต้องลงทุนในการป้องกันความเสียหายจากลิง เช่น การสร้างรั้วหรือการใช้มาตรการอื่น ๆ ค่าใช้จ่ายเหล่านี้เป็นภาระเพิ่มเติมสำหรับเกษตรกร
5. ความเสี่ยงต่อความปลอดภัย เกษตรกรอาจเผชิญกับความเสียด้านความปลอดภัยหากพยายามไล่ลิง ลิงอาจมีนิสัยดุร้ายและทำร้ายเกษตรกรได้
6. ความต้องการความช่วยเหลือ เกษตรกรต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหา ลิง ชุมชนต้องการมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการควบคุมประชากรลิง และลดความเสียหายต่อพืชผลทางการเกษตร
7. ความสำคัญของการมีส่วนร่วม เกษตรกรควรมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินการแก้ไขปัญหา ลิงความคิดเห็นของพวกเขามีความสำคัญในการมีส่วนร่วมเพื่อหาแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม

แหล่งอาหารของลิง

ลิงได้รับอาหารจากหลากหลายแหล่ง ทั้งจากธรรมชาติและจากกิจกรรมของมนุษย์ จากแหล่งต่อไปนี้

1. พืชผลทางการเกษตร เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง และอ้อย เป็นแหล่งอาหารสำคัญสำหรับลิง ลิงมักจะบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรมเพื่อหาอาหาร ก่อให้เกิดความเสียหายแก่เกษตรกร
2. ตลาดนัด ตลาดนัดเป็นอีกแหล่งอาหารที่สำคัญ เนื่องจากพ่อค้าแม่ค้ามักทิ้งเศษอาหารที่เหลือ
3. วัด วัดเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญสำหรับลิง โดยเฉพาะวัดที่มีผู้คนมาทำบุญและให้อาหารลิง ความเมตตาของคนใจบุญที่ให้อาหารลิง เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ลิงเข้ามาในพื้นที่วัด
4. แหล่งอาหารตามธรรมชาติ นอกจากแหล่งอาหารที่มาจากกิจกรรมของมนุษย์ ลิงยังได้รับอาหารจากแหล่งอาหารตามธรรมชาติ เช่น ผลไม้และใบไม้ในป่า

ผลกระทบของการให้อาหาร

1. ผลดี : การให้อาหารลิงอาจช่วยให้ลิงมีอาหารเพียงพอและลดการบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรม นอกจากนี้ ลิงยังสามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ให้กับชุมชน
2. ผลเสีย : การให้อาหารลิงอาจทำให้ลิงมีพฤติกรรมที่ดุร้ายและก้าวร้าว ลิงที่ได้รับอาหารจากมนุษย์มักจะไม่สนใจอาหารตามธรรมชาติและพึ่งพาอาหารจากมนุษย์มากขึ้น การให้อาหารลิงยังอาจทำให้ลิงเข้ามาในพื้นที่ชุมชนและก่อให้เกิดความเสียหาย

แนวทางการจัดการอาหารเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับลิง

1. การจัดการขยะ การจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพในตลาดนัด ชุมชน และวัด เพื่อลดแหล่งอาหารที่ดึงดูดลิง
2. การควบคุมการให้อาหาร การควบคุมการให้อาหารลิงในวัดและพื้นที่สาธารณะ การให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการให้อาหารลิงอย่างถูกวิธีสามารถช่วยลดปัญหาได้
3. การส่งเสริมแหล่งอาหารตามธรรมชาติ การส่งเสริมแหล่งอาหารตามธรรมชาติในป่าสามารถช่วยให้ลิงมีอาหารเพียงพอและลดการพึ่งพาอาหารจากมนุษย์
4. การปรับพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ให้ความรู้และสร้างความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เหมาะสมเมื่ออยู่ในพื้นที่ที่มีลิง เพื่อลดปัญหาการแย่งอาหารและการทำร้าย

การจัดการที่อยู่อาศัยของลิง

1. การใช้ประโยชน์พื้นที่ ลิง และคนมีการใช้พื้นที่ทับซ้อนกัน นำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งต่างๆ การจัดการพื้นที่เป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้คนและลิงสามารถอยู่ร่วมกันได้

2. ลักษณะที่อยู่อาศัยของลิง ลิงส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในป่าใกล้พื้นที่เกษตรกรรม ลิงมักจะเดินทางออกจากป่าเพื่อหาอาหารในพื้นที่เกษตรกรรมและชุมชน แต่จะกลับเข้าไปในป่าในตอนเย็น ลิงวัด คือลิงที่อาศัยอยู่ในวัดและกินอาหารที่คนให้ ลิงป่า คือลิงที่กินอาหารตามธรรมชาติและพืชผลทางการเกษตรตามฤดูกาล

3. การจัดการที่อยู่อาศัย:

- การล้อมรั้ว โครงการล้อมรั้วเขาสมโขชนมีจุดประสงค์เพื่อจำกัดพื้นที่ของลิงและลดความขัดแย้งระหว่างคนกับลิง อย่างไรก็ตาม บางคนกังวลว่าการล้อมรั้วอาจไม่ประสบความสำเร็จหรืออาจทำให้ลิงจากที่อื่นเข้ามาในพื้นที่

- การอนุรักษ์ป่า การอนุรักษ์ป่าเป็นสิ่งสำคัญในการรักษาที่อยู่อาศัยของลิงและแหล่งอาหารตามธรรมชาติ

- การจัดการพื้นที่ การจัดการพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพสามารถช่วยลดความขัดแย้งระหว่างคนกับลิงและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน

4. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับลิง:

- ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับลิงมีความซับซ้อนและมีหลากหลายมิติ
- บางคนไม่ชอบลิงเพราะสร้างความเสียหาย ในขณะที่บางคนก็ไม่รังเกียจแต่ไม่ได้รับ
- การสร้างความเข้าใจและความเห็นอกเห็นใจระหว่างคนกับลิงเป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน

5. การพัฒนาพื้นที่

- การพัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนและส่งเสริมการอนุรักษ์ลิง
- การสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาและการอนุรักษ์เป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน

แนวทางการจัดการลิงในหลากหลายมิติ

1. มาตรการควบคุมและป้องกัน

1) การทำรั้ว มีการเสนอโครงการสร้างรั้วรอบเขาสมโขชน เพื่อป้องกันลิงออกนอกพื้นที่และบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรม อย่างไรก็ตาม มีความกังวลเกี่ยวกับประสิทธิภาพของรั้วและการยอมรับจากชุมชน

2) การจัดการแหล่งอาหาร การจัดการแหล่งอาหารเป็นสิ่งสำคัญในการควบคุมพฤติกรรมลิง ในพื้นที่ตลาดนัด วัด และพื้นที่เกษตรกรรมเป็นแหล่งอาหารสำคัญที่ดึงดูดลิง การจัดการขยะที่เหมาะสมและการควบคุมการให้อาหารลิงสามารถช่วยลดปัญหาได้

3) การให้ความรู้ การให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับพฤติกรรมของลิงและการจัดการขยะเป็นสิ่งสำคัญ การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับลิง สามารถช่วยลดความขัดแย้งระหว่างคนกับลิงได้

4) การควบคุมประชากร การควบคุมประชากรลิงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อลดผลกระทบต่อชุมชน อย่างไรก็ตาม วิธีการควบคุมประชากรลิงต้องมีความเหมาะสมและไม่ส่งผลกระทบต่อสวัสดิภาพของลิง

2. แนวทางการจัดการที่เป็นไปได้

1) การสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนา การจัดการลิงควรพิจารณาถึงความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ลิงและการพัฒนาพื้นที่ การสร้างแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับลิงสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนและส่งเสริมการอนุรักษ์ได้

2) การมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินการแก้ไขปัญหา ความคิดเห็นของชุมชนเพื่อหาแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม

3) การวิจัยและพัฒนา การวิจัยและพัฒนาเป็นสิ่งจำเป็นในการหาแนวทางจัดการลิงที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน ข้อมูลจากการวิจัยสามารถนำมาใช้ในการวางแผนและตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการลิงได้

4) การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้จากประสบการณ์ในพื้นที่อื่น ๆ และต่างประเทศสามารถช่วยปรับปรุงแนวทางการจัดการลิงได้ การนำแนวคิดและวิธีการที่ประสบความสำเร็จมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่เป็นสิ่งสำคัญ

5) การสร้างความรู้สึที่ดีต่อลิง การสร้างความรู้สึที่ดีต่อลิงเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา การให้ความรู้และการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับลิง สามารถช่วยลดความขัดแย้งและสร้างความร่วมมือได้

6) การจัดการเชิงพื้นที่ การจัดการลิงอาจต้องปรับเปลี่ยนตามลักษณะของพื้นที่ เช่น ลิงวัดและลิงป่า การทำความเข้าใจพฤติกรรมและแหล่งอาหารของลิงในแต่ละพื้นที่เป็นสิ่งสำคัญในการวางแผนจัดการ

การประชุมระดมความคิดเห็น ครั้งที่ 2

การประชุมร่วมกับภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาเรื่องลิง ณ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์ อำเภอย้ายบาศาล จังหวัดลพบุรี ในวันที่ 6 ธันวาคม 2567 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและทำความเข้าใจถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับลิงอันเนื่องจากการมีอยู่ของชุมชน รวมถึงการกระทบของนโยบายหรือการจัดการโดยเจ้าหน้าที่รัฐ คณะผู้วิจัยจัดการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นต่าง ๆ เช่น นโยบายหรือมาตรการของหน่วยงานในการจัดการลิงที่อยู่ใกล้ชุมชน

รายชื่อผู้เข้าร่วมการประชุมระดมความคิดเห็น

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง/หน่วยงาน
1	นายเกริกวิทย์ ภูมิพยัคฆ์	หัวหน้าเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์
2	นายบุญพงษ์ บุตรศรี	เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์
3	นายชูชาติ บุญอินทร์	เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์
4	นายสถาพร รวยพงษ์	เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์
5	นายธีรพล โสภณ	เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์
6	นายบุญชู เข้มงาม	เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์
7	นางสาวบังอร ครุฑทะกะ	เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์
8	นายสราวุฒ จอมรัศมีกุล	เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์
9	นายธนพล เอี่ยมยอด	เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์
10	นายณัฏฐิ ครุฑทะกะ	เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์
11	นายพินิจ มายัง	เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์
12	นายสายันต์ ภูมิงาม	เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์
13	นางสาวแสงดาว สงจันทิก	เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์
14	นายสราวุธ สะแกรัมย์	เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์
15	นายก้องเกียรติ บุญช่วย	เจ้าหน้าที่ป้องกันฯ
16	นางสาวสุรางคณา ภักดีกลาง	นักทรัพยากรบุคคล

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง/หน่วยงาน
17	รศ.ดร.ดวงใจ บุญกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
18	ผศ.น.สพ.ดร.พรชัย สัญญัติเสรี	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
19	นางสาวสุจารี พ่วงสนธิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
20	นางสาวกິงนภา เอี่ยมชุม	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ประเด็นสำคัญในการระดมความคิดเห็น

สาเหตุที่ลิงออกจากป่า: เดิมทีเข้าใจว่าลิงออกจากป่าเพราะอาหารในป่าไม่พอ แต่จากการสอบถามและสำรวจพบว่า ลิงออกมาเพราะอาหารนอกป่าหาได้ง่ายกว่า มีรสชาติดีกว่า ให้พลังงานสูงกว่า และไม่ต้องแย่งกัน นอกจากนี้ยังมีปัจจัยเรื่องการที่คนนำอาหารมาให้ลิงด้วย

พฤติกรรมการกินของลิง: ลิงกินพืชหลากหลายชนิด ทั้งข้าวโพด มัน อ้อย และผักผลไม้ ลิงจะกินตั้งแต่เริ่มปลูกจนถึงเก็บเกี่ยว และจะสังเกตและทดสอบก่อนว่าพืชนั้นกินได้หรือไม่ ลิงจะกินเป็นฝูงและมีตัวนำฝูง

ผลกระทบต่อเกษตรกร: ลิงสร้างความเสียหายให้กับพืชผลทางการเกษตรอย่างมาก โดยเฉพาะในช่วง 2-3 เดือนที่ผลผลิตออก เกษตรกรต้องเฝ้าระวังและหาทางป้องกัน เช่น ใช้สุนัขเฝ้าไร่ ใช้หนังกัด หรือใช้ประทัด

การควบคุมประชากรลิง: มีการทำหมันลิงมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 โดยเน้นที่วัดเขาสมโภชน์ แต่การทำหมันไม่เห็นผลในระยะสั้น ต้องใช้เวลา 10-15 ปี จึงจะเริ่มเห็นผล ปัจจุบันมีการทำหมันไปแล้วประมาณ 1,200 ตัว แต่คาดว่าประชากรลิงมีประมาณ 2,000-2,500 ตัว

การมีส่วนร่วมของชุมชน: มีการพูดคุยถึงความสำคัญของการรวมตัวของชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาลิง ควรมีตัวแทนจากแต่ละพื้นที่มาพูดคุยกัน และประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังมีการเสนอให้เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์เป็นตัวกลางในการนัดประชุมเพื่อหาทางออกร่วมกัน

การปรับพฤติกรรมคน: ชาวบ้านส่วนใหญ่เข้าใจและไม่ให้อาหารลิง แต่คนนอกพื้นที่มักจะนำอาหารมาให้ด้วยความใจบุญ ผู้เข้าประชุมเสนอให้จัดระเบียบการให้อาหารลิง

แนวทางการใช้ประโยชน์จากลิง: มีการเสนอแนวคิดในการใช้ประโยชน์จากลิงเพื่อการท่องเที่ยว เช่น การสร้างบ่อให้ลิงแช่น้ำ หรือการจัดพื้นที่ให้คนมาให้อาหารลิง นอกจากนี้ การทำคูกี้ลิง เพื่อเป็นอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ และสร้างอาชีพให้แก่ชุมชนโดยรอบเขาสมโภชน์ได้

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

เสนอให้ผลักดันเรื่องการแก้ไขปัญหาลงให้เป็นรูปธรรม เช่น การตั้งคณะกรรมการ การประชุมหารือ การเสนอปัญหาตามขั้นตอน และการทำแผนของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อของบประมาณมาแก้ไขปัญหา

การประชุมระดมความคิดเห็น ครั้งที่ 3

การประชุมร่วมกับภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาเรื่องลิง ณ เขตห้ามล่าสัตว์ป่า เขาสมโภชน์ อำเภอยางตลาด จังหวัดลพบุรี ในวันที่ 10 มกราคม 2568 โดยมีผู้เข้าร่วมคือ ผู้บริหาร องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หัวหน้าเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์และเจ้าหน้าที่ ผู้ใหญ่บ้าน ชุมชนในพื้นที่ และคณะนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี วัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลจากผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับพื้นที่เพิ่มเติมให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านในการวิเคราะห์ผลกระทบจากลิงด้าน เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม และแนวทางการจัดการแก้ไขปัญหาจากลิง คณะผู้วิจัยจัดการ สนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นต่าง ๆ เช่น นโยบายหรือมาตรการของหน่วยงานในการจัดการลิงที่อยู่ใกล้ชุมชน

รายชื่อผู้เข้าร่วมการประชุมระดมความคิดเห็น

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง/หน่วยงาน
1	นายจักรกฤษณ์ เรืองจาบ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 4 บ้านซับเคี้ยวแมว ต.บัวชุม
2	นางดวง เจนพนัส	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 5 บ้านเตาขนมจีน ต.บัวชุม
3	นายนพดล สร้อยฟ้า	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านซับศาลา ต.ซับตะเคียน
4	นางละเอียด ยานะพันธุ์	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 6 บ้านท่ารวก ต.หนองยายโตะ
5	นายพยุหศักดิ์ ประจิตร	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7 บ้านซับสะแก ต.บัวชุม
6	นายสมพร กกสันเทียะ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 4 บ้านซับกระโดน ต.ซับตะเคียน
7	นายอนุรักษ์ คงสว่าง	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 6 บ้านซับงูเห่ล้อม ต.นาโสม
8	นายธณณ ไปไหน	หมู่ที่ 7 บ้านซับสะแก ต.บัวชุม
9	นายเดช เจนพนัส	หมู่ที่ 7 บ้านซับสะแก ต.บัวชุม
10	นายสมพร ยานะพันธุ์	หมู่ที่ 6 บ้านท่ารวก ต.หนองยายโตะ
11	นางประภาพร ปรีชานนท์	หมู่ที่ 6 บ้านซับงูเห่ล้อม ต.นาโสม
12	นางสาวธันยาภรณ์ เรืองจาบ	หมู่ที่ 4 บ้านซับเคี้ยวแมว ต.บัวชุม
13	นางสมพร เจียมไทยสงค์	หมู่ที่ 4 บ้านซับกระโดน ต.ซับตะเคียน
14	นายบุญรอด จวนเก่า	หมู่ที่ 1 บ้านซับศาลา ต.ซับตะเคียน

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง/หน่วยงาน
15	นายอำนาจ สังข์มี	หมู่ที่ 5 บ้านเตาขนมจีน ต.บัวชุม
16	นายเกริกวิทย์ ภูมิพยัคฆ์	หัวหน้าเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโขชน์
17	นายบุญพงษ์ บุตรศรี	เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโขชน์
18	นายชูชาติ บุญอินทร์	เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโขชน์
19	นายสถาพร รวยพงษ์	เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโขชน์
20	นายธีรพล โสภณ	เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโขชน์
21	นายบุญชู เข้มงาม	เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโขชน์
22	นางสาวบังอร ครุฑทะกะ	เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโขชน์
23	รศ.ดร.ดวงใจ บุญกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
24	ดร.วิลาศ เทพทา	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ประเด็นสำคัญในการระดมความคิดเห็น ได้แก่ สาเหตุที่ลิงออกจากป่า มารบกวนพื้นที่เกษตร และชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่มาจากปัญหาการขาดแคลนอาหาร การขยายพันธุ์ที่รวดเร็วของลิง และพฤติกรรมการให้อาหารลิงของคน นอกจากนี้ แนวทางการแก้ไขปัญหา เช่น การล้อมรั้วเขาสมโขชน์ การจัดการแหล่งอาหาร การควบคุมประชากรลิง และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่คนและลิงสามารถอยู่ร่วมกันได้ เป้าหมายหลักของการประชุมคือ การรวบรวมข้อมูลและความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนและดำเนินงานแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับลิงในพื้นที่เขาสมโขชน์อย่างยั่งยืน โดยเน้นการสร้าง ความเข้าใจและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคน เพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนและสัตว์ป่า

**การประชุมรับฟังความคิดเห็นแนวทางการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาเชิงพื้นที่
เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาจากลิงและแนวทางการพัฒนาเชิงพื้นที่
และจัดเวทีประชาพิจารณ์แผนการบริหารจัดการลิง**

การจัดเวทีประชาพิจารณ์แผนการบริหารจัดการลิงร่วมกับภาคภาคีที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไข
ปัญหาเรื่องลิง ณ องค์การบริหารส่วนตำบลนาโสม อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ในวันที่ 27
กุมภาพันธ์ 2568 ผู้เข้าร่วมประชุมทั้งสิ้น 110 คน จากหลากหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ผู้แทน
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดลพบุรี ประชาชน และภาควิชาการ แสดงให้เห็นถึงความร่วมมือใน
การรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการลิงในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชาพิจารณ์

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง/หน่วยงาน
1	นายอำพล อังคภากรณ์กุล	ผู้ว่าราชการจังหวัดลพบุรี
2	นางสาวทัศนาวลัย วิชัยแสง	(ผู้แทน) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดลพบุรี
3	นางสาวจิรภัทร โต๊ะทอง	(ผู้แทน) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดลพบุรี
4	นายสยาม สละ	(ผู้แทน) ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลพบุรี
5	นายบุญเลิศ เนตร์ขำ	นายอำเภอชัยบาดาล
6	นายอภิชาติ ประจิดร	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบัวชุม
7	นายอาทิตย์ ใจตรงดี	กำนันตำบลบัวชุม
8	นายอดิเรก บุญจันทร์	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองยายโตะ
9	นายสมทรง ช้างชนะ	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาโสม
10	นายสมเดช ปรีชานนท์	ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนาโสม
11	นายรังสรรค์ ช้างชนะ	กำนันตำบลนาโสม
12	นายยศเดช เผ่าสุข	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลซับตะเคียน
13	นายธีรธนา เผ่าสุข	กำนันตำบลซับตะเคียน
14	นายสมศักดิ์ ดวงรัมย์	ผู้อำนวยการส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่า สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 1 สาขาสระบุรี

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง/หน่วยงาน
15	นางสาวธาราภรณ์ แยมวงษ์	นักวิชาการป่าไม้ ปฏิบัติการ ส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่า สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 1 สาขาสระบุรี
16	นางสาวภาวิณี แก้วเกม	นายสัตวแพทย์ปฏิบัติการ ส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่า สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 1 สาขาสระบุรี
17	นายเกริกวิทย์ ภูมิพยัคฆ์	หัวหน้าเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์
18	นายบุญพงษ์ บุตรศรี	เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์
19	นางสาวแสงดาว สงจันทิก	เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์
20	นายชูชาติ บุญอินทร์	เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์
21	นายสรารัฐ สะแกรัมย์	เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์
22	นายสถาพร รวยพงษ์	เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์
23	นายธีรพล โสภณ	เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์
24	นายบุญชู เข้มงาม	เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์
25	นางสาวบังอร ครุฑทะกะ	เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาสมโภชน์
26	นายจักรกฤษณ์ เรืองจาบ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 4 บ้านซับเคี้ยวแมว ต.บัวชุม
27	นางดวง เจนพนัส	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 5 บ้านเตาขนมจีน ต.บัวชุม
28	นายนพดล สร้อยฟ้า	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านซับศาลา ต.ซับตะเคียน
29	นางละเอียด ยานะพันธุ์	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 6 บ้านท่ารวก ต.หนองยายโสี
30	นายพยุศักดิ์ ประจิตร	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7 บ้านซับสะแก ต.บัวชุม
31	นายสมพร กกสันเทียะ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 4 บ้านซับกระโดน ต.ซับตะเคียน
32	นายอนุรักษ์ คงสว่าง	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 6 บ้านซับงูเหลือม ต.นาโสม
33	นางสาวทศพร เดชรักษา	ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลนาโสม
34	นายชนะ พูนสง่า	หัวหน้าสำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลนาโสม
35	นายอำนาจ ฤทธิ์บำรุง	เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาโสม
36	นายพัฒนา โตราชสีห์	เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบัวชุม
37	นายปริญญ์ ปรัชญาภูมิ	ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลซับตะเคียน

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง/หน่วยงาน
38	นายทองพูน หมั่นนา	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7 บ้านซับสะแก ต.บัวชุม
39	นายสายยัน ชัยเสนา	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7 บ้านซับสะแก ต.บัวชุม
40	นายธนาชัย เตินขุนทด	หมู่ที่ 7 บ้านซับสะแก ต.บัวชุม
41	นายเจริญ ฉวีกลาง	หมู่ที่ 7 บ้านซับสะแก ต.บัวชุม
42	นายประยูร กลมกลาง	หมู่ที่ 7 บ้านซับสะแก ต.บัวชุม
43	นายมา เมาเรณู	หมู่ที่ 7 บ้านซับสะแก ต.บัวชุม
44	นายสมาน หวังแก่นกลาง	หมู่ที่ 7 บ้านซับสะแก ต.บัวชุม
45	นายธณณ ไปไหนด	หมู่ที่ 7 บ้านซับสะแก ต.บัวชุม
46	นายเดช เจนพนัส	หมู่ที่ 7 บ้านซับสะแก ต.บัวชุม
47	นายประสิทธิ์ เนียมขุนทด	หมู่ที่ 6 บ้านท่ารวก ต.หนองยายโตะ
48	นายวชิระ พาสอน	หมู่ที่ 6 บ้านท่ารวก ต.หนองยายโตะ
49	นายสมพร ยานะพันธ์	หมู่ที่ 6 บ้านท่ารวก ต.หนองยายโตะ
50	นางอโนชา เนียมขุนทด	หมู่ที่ 6 บ้านท่ารวก ต.หนองยายโตะ
51	นางสุธิกานต์ เทพานวล	หมู่ที่ 6 บ้านท่ารวก ต.หนองยายโตะ
52	นางธนีสร์ พาสอน	หมู่ที่ 6 บ้านท่ารวก ต.หนองยายโตะ
53	นางสาวสมหวัง เทพแดง	หมู่ที่ 6 บ้านท่ารวก ต.หนองยายโตะ
54	นางสุภาพ ขวัญโพก	หมู่ที่ 6 บ้านท่ารวก ต.หนองยายโตะ
55	นางสาวพรรณพัชร ยานะพันธ์	หมู่ที่ 6 บ้านท่ารวก ต.หนองยายโตะ
56	นางนิตยา เพ็ชรน้อม	หมู่ที่ 6 บ้านท่ารวก ต.หนองยายโตะ
57	นายอานนท์ บัวฉ่ำ	หมู่ที่ 6 บ้านซับงูเหล็ก ต.นาโสม
58	นางประภาพร ปรีชานนท์	หมู่ที่ 6 บ้านซับงูเหล็ก ต.นาโสม
59	นายสมเดช ปรีชานนท์	หมู่ที่ 6 บ้านซับงูเหล็ก ต.นาโสม
60	นางสาววันทนา ปรีชานนท์	หมู่ที่ 6 บ้านซับงูเหล็ก ต.นาโสม
61	นายสุชาติ นุชกระแสร	หมู่ที่ 6 บ้านซับงูเหล็ก ต.นาโสม

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง/หน่วยงาน
62	นางสาวสุพรรณษา กลิ่นจันทร์	หมู่ที่ 6 บ้านซำบงเหลื่อม ต.นาโสม
63	นางอินทิรา ร่มรวมสิน	หมู่ที่ 6 บ้านซำบงเหลื่อม ต.นาโสม
64	นางสาวลัคนา คำรุน	หมู่ที่ 6 บ้านซำบงเหลื่อม ต.นาโสม
65	นางสมบุรณ์ นุชกระแสน์	หมู่ที่ 6 บ้านซำบงเหลื่อม ต.นาโสม
66	นายประสิทธิ์ ชื่นจู	หมู่ที่ 4 บ้านซำเค้าแมว ต.บัวชุม
67	นายสมศักดิ์ สอดศรี	หมู่ที่ 4 บ้านซำเค้าแมว ต.บัวชุม
68	นายบุญชู แจ่มเจนใจ	หมู่ที่ 4 บ้านซำเค้าแมว ต.บัวชุม
69	นายมะนุ ศรีเกาะ	หมู่ที่ 4 บ้านซำเค้าแมว ต.บัวชุม
70	นายจำรูญ ขวัญเพ็ง	หมู่ที่ 4 บ้านซำเค้าแมว ต.บัวชุม
71	นายสุภาส ช่างเกวียน	หมู่ที่ 4 บ้านซำเค้าแมว ต.บัวชุม
72	นางสาวธัญยาภรณ์ เรืองจาบ	หมู่ที่ 4 บ้านซำเค้าแมว ต.บัวชุม
73	นางมะลิ ดีเทียน	หมู่ที่ 4 บ้านซำเค้าแมว ต.บัวชุม
74	นายอนันต์ ไปไหน	หมู่ที่ 4 บ้านซำเค้าแมว ต.บัวชุม
75	นายพรมมา จันทรทรา	หมู่ที่ 4 บ้านซำกระโดน ต.ซำตะเคียน
76	นางสายหยุด จันทรทรา	หมู่ที่ 4 บ้านซำกระโดน ต.ซำตะเคียน
77	นางบังออน แก้วนวน	หมู่ที่ 4 บ้านซำกระโดน ต.ซำตะเคียน
78	นางอาลี กลิ่นพูน	หมู่ที่ 4 บ้านซำกระโดน ต.ซำตะเคียน
79	นางสาวพัชรินทร์ สิงห์สมบัติ	หมู่ที่ 4 บ้านซำกระโดน ต.ซำตะเคียน
80	นางสาวนิภาพร สิงห์สมบัติ	หมู่ที่ 4 บ้านซำกระโดน ต.ซำตะเคียน
81	นางหนูชิต ประกอบนันท์	หมู่ที่ 4 บ้านซำกระโดน ต.ซำตะเคียน
82	นางชบาไพร เจียมไทยสงค์	หมู่ที่ 4 บ้านซำกระโดน ต.ซำตะเคียน
83	นางสมพร เจียมไทยสงค์	หมู่ที่ 4 บ้านซำกระโดน ต.ซำตะเคียน
84	นายสมพงษ์ แสงมาลา	หมู่ที่ 1 บ้านซำศาลา ต.ซำตะเคียน
85	นางวรรณพร โปร่งเจริญ	หมู่ที่ 1 บ้านซำศาลา ต.ซำตะเคียน

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง/หน่วยงาน
86	นางสาวกนกศรี อีราธรรม	หมู่ที่ 1 บ้านซับศาลา ต.ซับตะเคียน
87	นายชนิด คูศิริรัตน์	หมู่ที่ 1 บ้านซับศาลา ต.ซับตะเคียน
88	นางคำพรรณ คูศิริรัตน์	หมู่ที่ 1 บ้านซับศาลา ต.ซับตะเคียน
89	นางกัญญา พรหมเดช	หมู่ที่ 1 บ้านซับศาลา ต.ซับตะเคียน
90	นายบุญรอด จวนเก่า	หมู่ที่ 1 บ้านซับศาลา ต.ซับตะเคียน
91	นางพิมพ์วิภา บัวภา	หมู่ที่ 1 บ้านซับศาลา ต.ซับตะเคียน
92	นางสาวกชพรรณ ศิลา	หมู่ที่ 1 บ้านซับศาลา ต.ซับตะเคียน
93	นางบุญศรี สุยนอก	หมู่ที่ 5 บ้านเตาขนมจีน ต.บัวชุม
94	นางทองมา พรหมนอก	หมู่ที่ 5 บ้านเตาขนมจีน ต.บัวชุม
95	นางนงนุช ยอดคง	หมู่ที่ 5 บ้านเตาขนมจีน ต.บัวชุม
96	นายน้อย อุ่นเจริญ	หมู่ที่ 5 บ้านเตาขนมจีน ต.บัวชุม
97	นายอำนาจ สังข์มี	หมู่ที่ 5 บ้านเตาขนมจีน ต.บัวชุม
98	นายเชิด ขยันดี	หมู่ที่ 5 บ้านเตาขนมจีน ต.บัวชุม
99	นายวันเพ็ญ เหลื่อมประเทศ	หมู่ที่ 5 บ้านเตาขนมจีน ต.บัวชุม
100	นายขจร งดสูงเนิน	หมู่ที่ 5 บ้านเตาขนมจีน ต.บัวชุม
101	นายองอาจ บุญเอก	หมู่ที่ 5 บ้านเตาขนมจีน ต.บัวชุม
102	รศ.ดร.ดวงใจ บุญกุศล	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
103	ดร.วิลาศ เทพทา	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
104	ดร.สยามล เทพทา	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
105	ผศ.น.สพ.ดร.พรชัย สัตยฐิติเสรี	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
107	นางสาวสุจารี พ่วงสนธิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
108	นางสาวกิ่งนภา เอี่ยมชุม	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
109	นายสนิท พรหมสร	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
110	นางสาวชีวาพร คชฤทธิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

สรุปสถานการณ์และแนวทางการจัดการปัญหาสิงบริเวณเขาสมโขชนในปัจจุบัน

ปัจจุบันเกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับลิงในพื้นที่รอบเขาสมโขชน โดยจากการสำรวจพบลิงจำนวนมากกระจายตัวอยู่ในพื้นที่ต่างๆ โดยมีลิงที่ถูกจับเข้ากรงประมาณ 2,300 ตัว และอยู่ภายนอกกรงอีกประมาณ 7,000 ตัว นอกจากนี้ มีการสำรวจในพื้นที่เขาสมโขชนพบว่ามีลิงอาศัยอยู่ประมาณ 1,905-2,751 ตัว โดยส่วนใหญ่เป็นลิงแสม (96%) และลิงกัง (4%) ลิงแสมมีลักษณะเด่นคือสามารถปรับตัวได้ดีกับทุกสภาพแวดล้อม ทั้งที่อยู่อาศัยและอาหาร

พื้นที่ที่ทำการศึกษา มีประมาณ 4,480 ไร่ เป็นเทือกเขาหินปูน ป่าเบญจพรรณ และป่าเต็งรัง โดยมีแหล่งน้ำเพียงพอทั้งจากธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นรวม 22 แห่ง การกระจายตัวของลิงพบใน 7 จุดหลัก โดยเฉพาะในตำบลบัวชุม 3 จุด และบริเวณติดเขตห้ามล่าสัตว์ป่า ไกลบ้านหนองยายโตะ นาโสม และซับตะเคียน ส่วนลิงกังพบมากบริเวณซับตะเคียนและนาโสม โดยเฉลี่ยประมาณ 40 ตัว

ผลกระทบจากปัญหาสิง

ผลกระทบทางเศรษฐกิจ

พื้นที่การเกษตรโดยรอบเขาสมโขชนเกิดความเสียหายประมาณ 33 ล้านบาท โดยพื้นที่ที่ได้รับความเสียหายมากที่สุดคือ ตำบลบัวชุม รองลงมาคือตำบลซับตะเคียน ตำบลนาโสม และตำบลหนองยายโตะ พืชเศรษฐกิจที่ได้รับความเสียหายหลักๆ ได้แก่ อ้อย ข้าวโพด และมันสำปะหลัง นอกจากนี้ยังมีพืชบางชนิดที่แม้จะปลูกจำนวนไม่มากแต่ได้รับผลกระทบสูง เช่น ต้นหอมและผักชี

ผลกระทบทางสังคม

ประชาชนขาดความมั่นใจและวิตกกังวลเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต ลิงสร้างความเสียหายทั้งในเขตชุมชนและวัด มีปัญหาการให้อาหารลิงจากบุคคลภายนอกชุมชนซึ่งส่วนใหญ่ไม่ใช่คนในพื้นที่ ทำให้ยากต่อการควบคุม

ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม

เมื่อลิงออกมาจากระบบนิเวศ ทำให้ระบบนิเวศเสียสมดุล เนื่องจากลิงเป็นสัตว์สำคัญ (Keystone species) ที่มีบทบาทในการขยายพันธุ์พืชและควบคุมประชากรสัตว์เล็กและแมลง ปัจจุบันลิงมีพฤติกรรมชอบอาหารที่มนุษย์ให้มากกว่าอาหารในธรรมชาติ แม้ว่าในเขตห้ามล่าจะมีอาหารจากธรรมชาติเพียงพอ แต่ลิงเลือกที่จะบริโภคอาหารจากมนุษย์เนื่องจากมีรสชาติอร่อย ให้พลังงานสูง และมีปริมาณมาก

แนวทางการแก้ไขปัญห

การควบคุมประชากรลิง

มีการทำหมันลิงในเขตกรุงเก่าไปแล้ว 1,900-2,700 ตัว จากจำนวนลิงทั้งหมด 3,200 ตัว ทำให้พื้นที่โดยรวมสะอาดขึ้น กรมอุทยานฯ ได้จัดสรรงบประมาณในการทำหมันลิง และได้รับความร่วมมือจากเจ้าอาวาสวัดเขาสมโภชน์ โดยเน้นการทำหมันลิงที่อยู่ในวัดเนื่องจากจับได้ง่ายกว่าลิงป่า นอกจากนี้ ได้มีการจัดสรรงบประมาณสำหรับการทำหมันลิงในอำเภอชัยบาดาลจำนวน 400 ตัว

แนวคิด "คน ลิง ป่า"

แนวทางการจัดการปัญหาลิงในพื้นที่เขาสมโภชน์คือการสร้างนโยบาย "คน ลิง ป่า" ที่ต้องอยู่ร่วมกัน โดยต่างจากในเมืองลพบุรีที่กลายเป็น "คน ลิง เมือง" แต่ปัจจุบันในเมืองคนไม่ต้องการลิง จึงกลายเป็น "คนกับเมือง" สำหรับพื้นที่เขาสมโภชน์ต้องการผลักดันให้ลิงเข้าไปอยู่ในป่า โดยปรับพฤติกรรมลิงและให้ลิงไปใช้ชีวิตในป่า

แผนระยะยาว

การทำรั้วรอบเขาสมโภชน์ประมาณ 30 กิโลเมตร เป็นแผนระยะยาวของกรมอุทยาน โดยแนะนำให้มีการสร้างประตูของรั้วกันเพื่อให้ชาวบ้านสามารถปรับแต่งภูมิทัศน์เพื่อให้ลิงลงมาถึงพืชไร่ได้ยากขึ้น นอกจากนี้ ยังมีแนวคิดในการพัฒนาเขาสมโภชน์เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อสร้างอาชีพและรายได้ให้กับชุมชนโดยรอบ ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

การรวมกลุ่มประชาคม

แนะนำให้มีการรวมกลุ่มประชาคม 4 ตำบล เพื่อการแก้ปัญหาร่วมกัน โดยให้แต่ละตำบลจัดตั้งกลุ่มไปพร้อมๆ กันภายใต้นโยบายเดียวกัน โดยมีผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน หรือผู้อาวุโสที่ชาวบ้านเคารพเป็นตัวแทนของแต่ละตำบล และมีเทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นพี่เลี้ยงช่วยจัดประชุม ออกคำสั่งแต่งตั้ง และช่วยออกข้อกำหนดที่สามารถใช้ได้จริง

การจัดระเบียบการให้อาหารลิง

นโยบายแรกของกลุ่มประชาคมคือการจัดระเบียบการให้อาหารลิง รวมถึงการกำหนดกฎกติกา การจัดสถานที่สำหรับให้อาหารลิง และการตั้งบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบ นอกจากนี้ ยังมีแนวทางในการให้ความรู้กับคนเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวในการอยู่ร่วมกับลิง และการปรับพฤติกรรมลิงในช่วงหน้าแล้งซึ่งเป็นช่วงที่ลิงไม่นิยมลงมาและไม่มีการเพาะปลูก ในระยะยาว จำเป็นต้องมีการสร้างความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างกรมอุทยานฯ ภาครัฐ และชาวบ้านในการแก้ปัญหาลิงอย่างยั่งยืน รวมถึงการตั้งงบประมาณในการทำป้ายเตือน ป้ายห้าม หรือติดตั้งกล้องวงจรปิดเพื่อเฝ้าระวังการให้อาหารลิงที่ผิดระเบียบ เพื่อให้คนและลิงสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นปกติสุข

